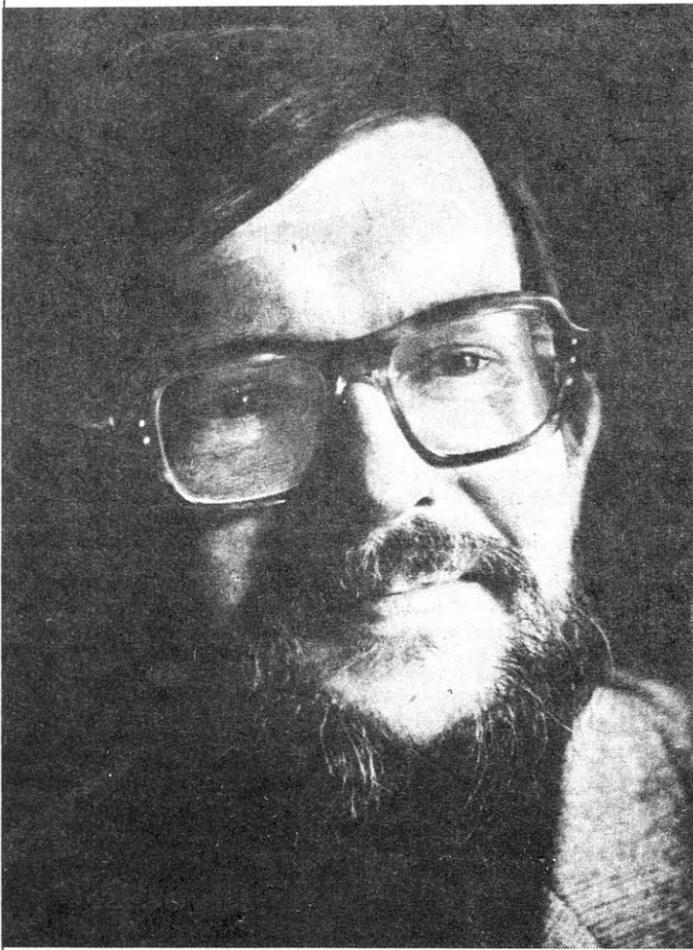

Eesti NSV
Kultuuriministeeriumi
ja loominguliste
liitude häälekandja

20 • 1987 SIRP ja VASAR

KALJU SUURE FOTOD

Kuldar Sink, peapremia pälvinu

Läinud teisipäeva töökoosolek Heliloojate Liidus oli tavalisest pidulikum, sest meie kultuuriminister J. Loff ja muusikaalaste aastapremiate komisjoni esimees, NSV Liidu rahvakunstnik V. Tormis andsid seal 1986. aasta parimaile kätte preemiad ja medalid.

Meile kommenteerib otsust Veljo Tormis: «Kõige rohkem rõõmustas mind esimese preemia saaja KULDAR SINK, kes oma «SURMA JA SÖNNILAUULUDEGA» [F. G. Lorca luulele] astus ofsekui uuesti eesti muusika esiritta. Ehkki tema andekuse kõik fundemärgid paitsid juba nooruses, on tema väljendusjõud ja sugestiivsus tunduvalt kasvanud. Et see nii on, näitab Lorca laulude suur edu nii kammerteosena kui ka balletilaval M. Murdmaa seades. Teise preemia sai ERKKI-SVEN TÕURI oratoorium «ANTE FINEM SAECULI». Selle väärtus on, et Tüür noore inimesena tajub tänase noorsoo probleeme, sajanähtu ohtusid erksalt. Seda, et teema on ajakohane ja vajalik, kinnitab nimelt noore audifooriumi vastuvõtt. Kahju, et aastapremiate määrus ei võimaldanud hinnata V. Luige luule osa oratooriumis.

Au ja kiitus PEETER VÄHILE, et ta oskas teistest parema laulu teha, tänapäeval on see väga raske. «ÕKS LAUL, ÕKS VIIS» (tekst REET LINNALT) käsitleb vajalikku teemat hea maitsega.

Kõige üllatavam oli žüriile endalegi muusikateaduse preemia saatus. Nelja kandidaadiga tutvumisel veenis meid eriti TV-sarja «NOORTEMUUSIKA» idee, saadete arukas, intelligentne teostus, hästi juhitud vestlused, elavalt vahetatud muusika. Ja mis kõige olulisem — need saated esitavad seda muusikat, neid autorite mõtteid, mis peavad vastu seisma massikultuurile. «Noortemuusika» väärtust tõstab seegi, et heal tasemel muusikapropagandat on meil vähe. Needki saated on kuidagi hajevil, eri kellaaegadel. Loodetavasti suunab preemia ka TV juhtkonna tähelepanu sarjale, võimaldab olnud saateid korrata juba parimatel aegadel ja toetab uute tegemist. Premiale kandideerisid ka saadete autorid. Aga kuna nad on võrdlemisi palju vaheldunud, jäid praktilisteks sarjategijaiks ikkagi toimetaja HEIDI PRUULI ja režissöör JAANUS NÕGISTO. Nemad said ka preemia.»

ÖNNITLEMEL!

EESTI NSV MUUSIKAALASED AASTAPREEMIAID 1986

Esireas kuulavad kiidusõnu [vasakult] E.-S. Tüür, H. Pruuli, P. Vähi ja R. Linna

Majandusteadusele tehakse õigustatult etteheiteid mitmes plaanis. Vaadake asja lähemalt. Teatavasti peavad tootmissuhted vastama tootlike jõudude arengule. See tähendab, et viimased määravad esimese. Põhimõtteliselt küll vastavuses, võivad sotsialistlikud tootmissuhted eri aegadel meie ühiskonna tootlike jõudude arengut ometigi kas 1) soodustada (veduri osa etendada), 2) olla neutraalsed või 3) teatud juhtudel (majandusteadlaste ja juhtivate praktikute mugandumise puhul ühiskonnas väljakujunenud standarditega) ka pidurdada. Just niimoodi meil juhtus.

See pole üksnes tänane ega eiline probleem. Võimalused tootmise intensiivistamiseks tekkisid aastaid tagasi. Nende kasutamise vajadusest räägiti NLKP XXIV, XXV ja XXVI kongressil, kus seati vastavad suunad ja ülesanded. Kuid asi ei edenenud.

Ning tõepoolest, süü ja vastutus selle eest lasub suuresti ka majandusteadusel. Teoreetilises plaanis levitati loosungeid — sotsialism avab piiramatud võimalused tootlike jõudude arenguks, see aga väljenduvat tootmise ühiskonnastamise taseme tõstmises, kontsentreerimise ja tseentraliseerimise süvendamises... Nii et kõik Saaremaa kalurid ühte, Peipsi kalurid teise kolhoosi! Küsimusele, millisesse majandusse nende asula kuulub, vastas kümme korda Vasknarva elanikku: «Ei tea, kuskil see kolhoos ikka on.» Juriidiliselt kuulub Vasknarva «Peipsi Kalurisse». Suur kaugus majandi keskusest (Kallastel) ja kohalike elanike rakendamatus on viinud võõrdumiseni. Tulemus — kunagine 900 inimesega asula on muutunud «ei kellelegi kuuluvaks» inimkõrbeks. Ometi võimaldanuks paindlik kooperatiivne ettevõtte ääremaa tootlikke jõude (sageli mitme eriala väga häid meistreid) nende endi ja ühiskonna hüveks rakendada. On ju ka väikestel tööstus- ja teenindustevõtetel eeliseid suurte ja keskmiste ees. Paindliku tehnoloogiaga ja hästi varustatud, on nad võimelised operatiivselt kasutama teaduse ja tehnika uusimaid saavusi, arvestama muutuvat nõudlusstruktuuri, tootma väikeseeriat. Kasutada asulate vabu tööjõuresse.

Vaevalt oli ka optimaalne koondada kogu Eesti individuaalõmblus ühte õmblustootmiskoonde. Selline tseentralisatsioon piirab kohalike nõukogude võimalusi kas või oma regioonil elanike teeninduse korraldamisel.

Palju vaidlusi on esile kutsunud tööstuslik tegevus kolhoosides. On majandusteadlasi, kes suhtusid sellesse hukkamõistvalt. Kuid ometi saadab see pisitööstus operatiivselt turule seda, mida suurtööstuselt ei saa, aitab lahendada majandites kõrghooaja tööjõunõudmist ja demograafilisi probleeme.

Ühiskondlik rikkus kasvab vaid koos peremehetundega.

Seega põhimõte — mida suurem, seda sotsialistlikum, ei garanteeri alati suurimat efekti, sotsialistliku omandi kiiret rohkenemist, sotsialismi kui majandussüsteemi järjekindlat tugevnemist.

Pikema aja jooksul eiras teoreetiline majandusteadus (osaliselt) ka kaubatootmist ja kaubalis-rahalisi suhteid sotsialistlikus ühiskonnas. Majandusteadlane A. Jerjomin väitis, et «sotsialistlik kaubatootmine on ebatõepärane ja ebaloogiline», see «on vastuolus arusaamisega sotsialistlikust majandusest kui ühtsest kooperatiivist, ühtsest vabrikust».

See kontseptsioon lõhestas majandusteadlased «tavarnikuteks» ja «antitavarnikuteks». Mitmed neist arendasid «mittekaubalisust» ja kasvasid

kõrgkoolides noori (mitte meie vabariigis) aastakümneid «antitavarnikute» ideede vaimus, millest enamik helgemaid päid õnneks kiiresti loobus.

«Mittekaubalisuse» kontseptsioonil oli aga küllalt negatiivne mõju rahvamajandusele.

Ja veel. Isemajandamisest loleme kaua ja kenasti rääkinud, kuid tegelikult teda pole. Kaua aega loeti ju isemajandamist ma-

võtab niisuguse võlts-isemajandamise võimaluse: tootmisüksustel kaob garantii, et nende mis tahes konstruktsiooni ja tootlus kvaliteediga toode (näiteks traktor) leiab turu ning toob ettevõttele tulu. Tarbija valib endale mitme ettevõtte pakutavast parima ja odavaima.

Ilmselt on ka aeg muuta ettevõtte kasumi jaotamise korda. Likvideerida tuleks eelarvesse minev ka-

misväärtusest, s. o. toodangu kvaliteedist. Nendeks parameetriteks peeti sagedamini töötingimusi, töö keerukust ja tähtsust, töötaja kvalifikatsiooni, isegi töö intensiivsust (tegelikult töö kvantiteedi kategooria). Seejuures unustati, et ükski asi ei saa K. Marxi järgi «olla väärtus, ilma et ta oleks tarbimiseks. Kui asi on kasutu, siis on kasutu ka temas sisalduv töö, mis ei tule arvesse tööna ega moodusta sellepärast mingit väärtust».

damine). Kongressi poliitilises ettekandes öeldi, et «lubamatu on «joonistatud töötasu», teenimata raha väljamaksmine, teenimatute preemiade andmine ning inimese tööpanusega mitte seotud, «garanteeritud» palgamäärade kehtestamine. Siin tuleb öelda täie selgusega: kui ühtmoodi makstakse nii heale kui ka hooletule töötajale, siis on see meie põhimõtete jäme rikkumine. Eeskätt moohutab see lubamatult sotsialismi põhiprintsiipi «igauhelt tema võimete kohaselt, igauhele tema töö järgi», milles seisneb uue ühiskonnakorra sotsiaalse õigluse olemus».

Sotsialismi majandusseadus on töö järgi jaotamine. See tähendab: võrdse töö tulemuse eest makstakse võrdne palk, ebavõrdse töö eest samal määral ebavõrdne palk. Kui üks tööline tänu oma kuldsetele kätele, distsipliinile ja kohusetundele või üks peainsener tänu pidevale enesetäiendamisele ja loovusele teeb 5–10 korda tulemuslikumalt tööd võrreldes teistega, peab ta selle võrra ka rohkem palka saama. Tööline või ametnik, kes ei täida oma miinimumkohustusi, ei tohiks saada mitte mingit garanteeritud tasu. See põhimõte tuleks praktikaks rakendada nii üksiktöötaja kui ka ettevõtte suhtes.

Meie ettevõtete juhtide, inseneride ja ametnike põhipalgad on gradueeritud kvantiteedinäitajate järgi. Eks see määrab ka spetsialisti kvaliteedi. Mida mahukam, seda arukam. Aga paindliku tehnoloogiaga ja kiiresti muutuva tootmisprogrammiga ettevõtetes peavad töötama keskpärase spetsialistidega. Kannatab tulemus. Just siin oleks arukust ja head kvalifikatsiooni vaja. Kas poleks õigem ettevõtete põhipalku gradueerida tootmise efektiivsuse ja tarbimisväärtuse kvaliteedi alusel igal aastal...

Majandusteadus peab näitama teed progressile, peab võimaldama õigete kriteeriumide alusel määrata pakutavate lahenduste efektiivsuse, looma stiimulsüsteemi, mis kõige paremat ja efektiivsemat toetab. See tähendab, et majandusteadus peab looma ka sillad ja maandumisteed heast teooriast praktikasse.

Harukondlikule teadusele heidetakse õigustatult ette empiirismi, kitsast praktitsismi, ametkondlike huvide esiplaanile seadmist ja konjunktuurismi, ametkondade aparadi töö tegemist.

Kui harukondlik teadusüksus on oma teadustöö projekti ametkonnale üle andnud, siis läheb see sageli ringkäigule osakondadesse. Naasnuna toob kaasa suure hulga küsimusi osakondade tööplaanide projektidest. Kui ametkonna juhid on arukad, ei suru nad neid teadusüksustele peale. Kui aga arusaamist ei jätku, muutubki teadusüksus ametkonna administratiivtöö osakonnaks. Päästab vabariigi teaduskeskuse kuulumine üleliidulise teadusorganisatsiooni koosseisu (kui see on olemas) ja tema juhtkonna vastuseis.

Praegu on eksperiment massimoes. Eksperimente valmistavad ette üldriiklikud organid, aga suurel hulgal ka ametkondlikud teadusorganisatsioonid koos oma ametkonnaga. Eksperimentis peab olema esikohal tootmise efektiivsuse suurendamine ja toodangu kvaliteedi paranemine ning selle baasil töötajate tulude suurendamine. Meie eksperimentide tulemused vajaksid nendelt positsioonidelt sügavat analüüsi. Üsna auväärset juhid on avaldanud kahtlust, kas ametkondlikud eksperimentid ikka taotleavad alati ja ennekoike tootmise efektiivsuse suurendamist, kas siin pole mõnel juhul esiplaanil ametkondlik huvi hindade ja palgade tõstmiseks.

TOOTMISSUHTED

TEOORIA JA PRAKTIKA

HERBERT METSA

● Majandusteadus peab looma sillad ja maandumisteed heast teooriast praktikasse.

● Kas eksperiment ikka taotleb alati tootmise efektiivsuse suurendamist?

● Miks kunagine 900 inimesega asula on muutunud ei kellelegi inimkõrbeks?

● Isemajandamisest oleme kaua ja kenasti rääkinud, kuid tegelikult seda pole...

● Kas jaotame töö järgi või töö tulemuste järgi?

sumi vaba jääk. Ühiskonnale minev kasumi osa tuleb eraldada ettevõtte tootmistegevust ja ressursside paremat kasutamist stimuleerivate maksete kaudu (fondimaks, tööjõuresursi maks jt.). Jääv osa kasumist (olgu see sõltuvalt tootmistegevuse tulemuste kvaliteedist suurem või väiksem) peab jääma tootmisüksusele. Turg seisab vastu hinna kunstlikule suurendamisele ja seega ettevõtte põhjendamatu tulule. Tootmisüksusele jääva kasumi osa suurendamine sõltub siis ainult teaduse ja tehnika oskuslikust rakendamisest ettevõttes — tehnoloogias ja toodangu kvaliteedist. Uues ettevõtte põhimääruses (projekti) toodud isemajandamistulude jaotamise printsiibid loovadki tõelise huvi kasumi suuruse vastu.

Sotsialistlike tootmissuhte oluliseks komponendiks on töö järgi jaotamine, mis realiseerub praktikaks palgana. Ka siin on majandusteadus teinud pikema aja jooksul eksisamme, vassinud, mille tulemusena kannatas majanduse areng meie maal.

Esiteks, kas jaotame töö järgi või töö tulemuste järgi. Töö järgi jaotamise aluseks on küll töö hulk ja kvaliteet, kuid viimast püüdsid jaotusteoreetikud pikka aega avada parameetritega, mis olid üpris kaugel tööga loodavast tarbi-

Kvaliteedi osaline või täielik eiramine jaotamises on teinud suurt kahju toodangu kvaliteedile.

Põllumajandusmasinate kehva tootlus kvaliteedi ja töökindluse tõttu olid kolhoosid- sovhoosid ja EPT-d sunnitud ehitama võimsad remondikojad, kus uuele tehnikale teha eel- ja garantiiremonti. Põllumees väidab, et eelremontimata masinaga võib küll põllule minna, aga tagasi sellega enam ei sõida. EPA-s 1986. aasta algul täienduskursustel viibinud majandite juhtide ja peainseneride ekspert hinnangute järgi võiksid põllumajandusettevõtete remondibaas ja remondimeeste arv vähemalt kolmandiku võrra väiksemad olla, kui põllumajandusmasinad oleksid kvaliteetsemad. Näiteks Harkovi oblasti Zatsjepilovka rajooni «Kominterni» kolhoosi esimees ja peainsener arvavad, et nende majandi mehhanisaatori tööajast kulub 42% tehaste vaegtööle.

1984. aastal tagastati ebakvaliteetse komplekteerimise ja keevituse tõttu tehastele iga kümnes traktor ja üheksas põllumajandusmasin. See on aga ainult asja nominaalne külg. Nende masinate kui kvaliteetse toodangu eest on makstud tervetele kollektiividele põhipalka ja preemiat. Aga palk (preemiast rääkimata) praagi ja viletsa tootlus kvaliteediga toodangu eest on ju sisuliselt mittetõine tulu.

Neil asjaoludel pühendas NLKP XXVII kongress toodangu kvaliteedile väga suurt tähelepanu.

Kongress pidas vajalikuks rakendada kardinaalseid abinõusid, mis välistavad praaktoodete väljalaskmise ning madala kvaliteediga kaupade tootmise. Selleks tuleb rakendada materiaalse ja administratiivse mõjutamise kogu jõudu. Teatavasti avaldabki riiklik vastuvõtt kvaliteedile juba märgatavat mõju.

Teiseks, kas on vaja jaotamises mingit palga garanteeritud miinimumi, mida visalt kaitsevad mõned jaotusteoreetikud. See olevat vajalik elatusvahendite miinimumi soetamiseks, seega tööjõu taastootmise garanteerimiseks.

Kui koolipoiss teadis (teab?), et tema garanteeritud miinimumhinne on kolm, kadus (kaob?) paljudel aegamööda, aga kindlalt huvi õppimise vastu. Keskaridus jäi (jääb?) nii sisuliselt poolikuks. Kui palju on meil ka praegu täispõhipalga saajaid, kelle tööpäevad on tööst poolikud, kelle tühja aja täidab mitmekordset majanduslik hobi või töö teesklemine (sisuliselt looder-

DOKTOR NOORMANN, TAHAKSIN DOSTOJEVSKIGA KOKKU SAADA

Saatust tahtis nii, et 18-aastaselt tuli see tüdruk Tallinna ja hoopis teise kerkonda elama. Harjus «Sirpi ja Vasarat» ning muud taolist lugema. Ohel reedel see siis juhtuski. Ta küsis:

«Siin kirjutatakse kuuekümnendate aastate kassetipölvkonnast. Kas see tähendab, et siis luuletusi kogudena välja ei antudki, vaid neid loeti kassetilindile?»

Mul tekkis vastupandamatu tahtmine korter põhjalikult ümber seada. Kõigepealt tüdruku keskkooli lõputunnistus ja oma kaks seinatäit raamatuid aknast välja visata. Mis neist ikka hoida, kui nad kunagi kokku ei saa. Tegelikult olen küll ülekohtune. Aastaga oli «Sada aastat üksildust», «Ja sajandist on pikem päev», «Martin Eden», «Kallas», «Öksi ränd», viimase viie aasta eesti väärtluule, valik «Loomingu» Raamatukogudest ja palju muudki loetud. Ja mitte suure surmaga, vaid jäljaselt: «See raamat sai läbi. Anna järgmine!»

«Aga kassetiküsimuse õhtul satusin küll abitusse meeleheitesse.

Laupäevase hommikukohvi ajal teatasin: «Ma sain nii vihaseks, et ei jäänud pool ööd magama.»

«Ma ka ei jäänud magama ja sain ka vihaseks.»

«Ma loodan, et iseenese peale,» nähvasin.

Aga tüdruk ütles järsku äärmiselt tõsiselt: «Tead, mis ma mõtlesin: te olete täpselt samasugused kui saapapoe müüjad.»

«Kes «meie»?»

«Intelligents.»

Vestlus hakkas pinget pakkuma.

«Sa ju ise oled rääkinud, et osal müüjatel on tekkinud niisugune hoiak, et neil ei tule pähegi midagi head tavalisele ostjale anda. Milleks! Hea asi, defitsiit ikka tuttavale, ikka omasugusele!»

«No kuule!» vaidlesin vastu. «Head raamatut ei keelanud teil küll keegi lugemast.»

«Muidugi mitte! Kus sellega Riina käis eelmine laupäev Tallinnas. Mäletad ju, mis ta rääkis? Rõim tomatis ja «Korallid Ema jões» seisid mõlemad Peri maapoes. Muudkui mine ja ostal!»

Jaa, kui emad on päevad läbi karjalaudas, kui isa üldse pole või tema lemmikharrastus on teadagi mis, kui-lapsed suvi läbi teenivad kooliskäimiseks lisaraha, siis... Nii et meie endi, haritlaste kultuurist üleimetatud järeltulijate kõrval on olemas noored

ka hoopis teisest maailmast.

«Hea raamat pole jah defitsiit: kui ei saa poest, saab raamatukogust. Aga sellest teadasaamine oli minu jaoks küll defitsiit.»

2—3 teost kaasaegsest nõukogude kirjandusest eksaminandi (minu sõnenduse — V. R.) valikul — nõnda nõuab programmi kõrgkooli astujailt.

Mis saaks olla valikuvabaduse vastu, kui...

«Meie klass luges täielikus üksmeelses «Vana mees tahab koju» ja «Kuus head inimest»,» täpsustas tüdruk.

Novembrikuu «Nooruses» kirjutas lugupidamist äratava tõsiduse ja südamevaluga diplomeeritud dilettantidest, noore inimese vaimumaailma nürstumisest Rakvere Teatri peanäitejuht Madis Kalmet. Teatrikooli astuja ei tea, kas «Väikese Illimari» kirjutab Luts või Vilde. Tuglas jääb üldse kõrvale. Siit edasi arutledes võib uskuda, et kui sisseastujal paluda sireeni mängida, siis kuulub kindla peale tuletõrjeauto läbilõikavat huilgamist. Mitte mingil juhul ligimeelitatavat ilusat laulu, sest mida teab tavaline keskkoolilõpetanu kreeka mütoloogiast.

Madis Kalmet lõpetab nõnda: «Teatriinimesena tunnen muret oma tulevase publiku pärast, sest milleks üldse kunst, muusika, kirjandus ja teater, kui puudub täisväärtuslik kunstitarbija, haritud inimene?»

Loo selline lõpp teeb Madis Kalmeti elumõistmise eriti sümpaatseks. Vastutuse tundmine mitte ainult kultuuri tegemise, vaid ka selle eest, mis tast edasi saab, kuidas ta rahvani jõuab. Ehk, kui öelda luuletaja sõnul, — ülbe olla on ülekohtune.

Täpselt samal ajal, samuti novembris ilmus «Sirbis ja Vasaras» kunstnike pöördumine Haridusministeeriumi, Kultuuriministeeriumi, loominguiliste liitude, kõigi poole, kellest sõltub noorte esteetiline kasvatamine. Seal on öeldud:

«Võimalik, et laialdane tung kõrgkultuuri poole, elulaadile omane kultuuriintensiivsus ongi meie rahva üks suuremaid saavutusi ajaloo palge ees. Võimalik, et selles seisnebki meie missioon, et meie osaks on ja jääb kujundada kultuurimudel, kus kõrgkultuuri intensiivsus seostub tema massilisusega. See on meie sotsialistliku ühiskonna homme kultuurimudel.»

Järsku on see väikerahva puhul üldse tema kultuuri olemasolu

ainumõeldav mudel? Järsku on ta alati kutsutud ka rahvalgustuslikku (noortevalgustuslikku) funktsiooni täitma? Ja järsku siis ei tundu minugi lugu ajaloolise apsunna, mille oleksin pidanud hoopis 1887. aastal kirjutama.

Mida siis tegi see noor, kes kassetipölvkonnast kuulnudki polnud. Me nimetame teda diskopölvkonnaks ja teksapölvkonnaks ning see ütlebki tõepoolest pea-aegu kõik ära.

«Ega igav ei olnud,» selgitas tüdruk. «Intsikurmus laulis üks ansambel kõvemini kui teine armastuses. Kõik sai ära kuulatud. Ei, «Ruja» ikka laulis midagi muud ka.»

See peaks olema häbitu vananimene, kes ei mõista, et noor tahab hõisata ja hästi riides käia. Aga kui see ongi paljude jaoks kõik, mida nad tahavad? Meelelahutusele orienteeritud põlvkond — ka nõnda on öeldud.

«Noorte Hääles» töötamise ajal kuulsin korduvalt komsomolomiteede kurtumisi, et seda või teist ansambli ei suudeta kinni maksta. Küll ei mäleta, et eriti oleks pead murtud, kuidas luuleõhtuid teha või kunstinäitust korraldada. Aga noorsoo-organisatsioon kultuurimissioon vajaks juba päris omaette käsitlemist.

Ja ärgem kõiki patte kooli kaela ka veeretagem. Koolid ei ole kuski Kuu peal, vaid keset meie elu. Kui nüüd seitsmekümnendaid aastaid seisva vee aastateks nimetatakse, mis imet said siis koolid teha. Vahel, kui õpetajate kohta eriti käreid etteheiteid kuulen, tuleb tahtmine asi absurdini viia ja küsida: «Kui koole poleks olnudki, kas siis oleksid noored targemad?»

Aasta tagasi käisin paar veerandit mõni tund nõdalas koolis žurnalistikast rääkimas. Selle õpetamiseks raudseid rõõpaid ees ei olnud ja nõnda jäi aega ka õpilaste arusaamade ärakuulamiseks. Mida ma siis kuulsin? Kokkuvõttes tekkis pilt, et olgu selle kirjanduse, ajaloo või matemaatika kaudselt, on peaaegu, et programm läbi saab. Nagu väljaspool kooli täideti ükskõik mis hinnaga ja ükskõik mis tulemusega plaan. Nii sai valmis saabas, mis küll plaani täitis, aga jalga ei kõivanud. Ja lõpetas keskkooli noor, kes küll programmi oli läbinud, aga kel sageli vaimset virgust ega virkust polnud.

On's vaimsus üldse imerelv? Igas olukorras mitte, normaalses

küll. Minu poja klassis Tallinna 42. keskkoolis ei tunnustatud julmust ega äritsemist. Julmust pidasid vaimsete huvidega poisid põlastusväärseks, äritsemist lihtsalt naeruväärseks.

Ka täna, värsked õhu ajal oleks siiski liig tahta, et kool üksi suudaks noore inimese vaimu ilma avardada. Kunstnikud kutsuvadki üles kõiki, kellest on neid noorte (kuidas küll sattus pöördumisse kroonulik «sirgub põlvkond?») vaimne kujundamine. Tunnistan, et lootsin sellele pöördumisele väga elavat vastukaja. Vahest sellepärast, et maadlen koduseinte vahel täpselt samade probleemidega.

Ei, vaikust ei järgnenud. Ilmus Kalju Lehe ulatuslik materjal. Olaf Utt kuukommentaarid muretse, et pöördumine ei jääks platooniliseks üleskutseks ja pakkus omalt poolt ühe võimaluse. Kui lüüriliselt öelda, siis — ärgu rohuga kirjanike, kunstnike, heliloojate, näitlejate tee oma kunagise kooli. Ja Kirjanike Liidu parteialgorganisatsiooni üldkoosoleku lühikokkuvõtet lugemin, et kirjanikud osalevad uue kirjandusõpiku konkursis, küpsuseksami teemade väljapakumisel, juhendavad koolide kirjandusalmanahhide toimetusi.

Aga kuidas jääb selle tee kasutamiseks, mida siinmail üle saja aasta vaimu harimiseks talletatud on? Ajakirjandusega. Ei, ma ei paku välja, et kirjanikud, kunstnikud või heliloojad hakkaksid doktor Noormanni eeskujul noorte kultuuriküsimustele vastama. Niisuguse ettepanekuga kindlustaksin endale vaid platsi järgmise «Sirbi ja Vasara» 16. leheküljel. Kuigi jah, niikuini lõpevad meie vaidlused enamasti seal.

«Minu meelest peaks kõigepealt noorte vaimudefitsiidi üle muretsema,» arvas tüdruk. «Muidu pole ju mõtet ka «Estonia», Noorsooteatri ega kunstigalerii tulevase asukoha üle vaielda.»

Aga mis janu saab ikkagi üldse vee ääres olla? Kas ei ilmu küllalt palju ajakirju ja ajalehti, kus on lugematu arv artikleid, mis kõik ka noort harivad? Aga paraku on asi nii kaugele minna lastud, et on vaja lugusid, mis üldse janu ärataksid. Pealegi on see tüdruk ja tema sõprusring vaieldamatu panuse rahva kultuuris omalt poolt andnud. Kes juba saanud, kes saamas kaksikümend, aga keegi neist pole pitsigi viina joonud. Ometi langes just nende murdeiga aega, kus joomine nende silmapiiri ulatuses kõige valdavam janukustutuse vahend oli.

Nii et — kumb kummale rohkem võlgu on: kas karjarahva lapsed kirjarahvale või vastupidi? Varem arvasin seda kindlalt teadvat. Nüüd enam ei tea.

VALVE RAUDNASK

RAJOONI- JA LINNALEHTEDE

1987. a. võistluse tulemused

Zürrii koosseisus ENSV Kirjastuskomitee peakunstnik O. Herodes, EKP Keskkomitee propaganda- ja agitatsiooniosakonna inspektor T. Lehiste, tootmiskomitee «Eesti Trükitööstus» peatehnoloog A. Mutt, ajalehe «Rahva Hääle» toimetuse vastutav sekretär G. Mätlik ja kirjastuse «Perioodika» tootmisgrupi juhataja E. Nittim fegi kokkuvõtte kirjastuse «Perioodika» süsteemis ofsettrüki ilmutate rajooni- ja linnaledede kujundamise ja polügraafilise teostuse 1987. a. võistluse tulemustest. Zürrii hindas ajalehede «Harju Elu», «Koit», «Kommunist», «Leninlik Lipp», «Narvski Rabotsi», «Punalipp», «Punane Täht», «Pärnu Kommunist», «Tee Kommunismile», «Tõõrahva Elu», «Tõõrahva Lipp», «Vperjod» ja «Võitlev Sõna» k. a. märtsikuus ilmunud numbreid. Sealjuures anti iga ajalehe puhul hinnang toimetuste tööle maketi koostamisel: pealdised, rubriigid, kirjad, ornamendid, fotod ja graafika, ofsettehnoloogia arvestamine, värvide kasutamine. Eraldi vaadeldi naistepäeva numbril kirjandust ja ajalehe üldimtet. Trükitöödade puhul hinnati polügraafilist teostust.

Toimetustele pani preemiad välja Eesti NSV Ajakirjanike Liit, trükitöödade tootmiskomisjon «Eesti Trükitööstus» ja Eesti Vabariiklik Polügraafiatööstuse, Kirjastuse ja Raamatukaubanduse Teaduslik-Tehniline Ühing.

Zürrii määras preemiad järgmiselt: I preemiad Paide ajalehe «Võitlev Sõna» toimetusele ja seda lehte trükkivatele Paide Trükkikoja ja Viljandi trükkikoja «Kiir», II preemiad ajalehe «Pärnu Kommunist» toimetusele ja trükkikoja «Pärnutrük», III preemiad Viljandi rajooni ajalehe «Tee Kommunismile» toimetusele ja trükkikoja «Kiir», ergutuspreemiad Võru rajooni ajalehe «Tõõrahva Elu» toimetusele ja Võru trükkikoja «Täht». Võistluse laureatae autustatakse kirjastuse «Perioodika» diplomitega.

I KVARTALI PARIMAD

NSV Liidu Kirjastuskomitee ja Kultuuriala Töötajate Ametiühingu Keskkomitee tunnistasid 1987. aasta I kvartali töötlemuste järgi üleilulilise sotsialistliku võistluse võitjateks ning rändpunalipu ja I preemia vääriliseks Vabariikliku Raamatukaubastu, Tallinna trükkikoja «Õhiselu», Pärnu trükkikoja «Pärnutrük» ja Kingissepa «Saarte Trükkikoja».

Üleilulilise III preemia vääriliseks tunnistati I kvartali hea töö eest kirjastus «Eesti Raamat».

Vabariiklikus sotsialistlikus võistluses hinnati I kvartali töötlemuste põhjal Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu rändpunalipu ning I preemia vääriliseks Viljandi trükkikoja «Kiir» ja Pärnu raamatukauplus «Looming».

Eesti NSV Kirjastuskomitee ja Kultuuriala Töötajate Ametiühingu Eesti Vabariikliku Komitee rändpunalipu koos I preemiaga saavad I kvartali hea töö eest Haapsalu Trükkikoja ja Rakvere raamatukauplus «Varrak».

II preemia I kvartali tööst eest vääriliseks tunnistasid Tallinna trükkikoja «Oktoober» ja Eesti Biibliktektor.

Märgiti veel Võru trükkikoja «Täht» ja Narva trükkikoja «Koit» ning Kohtla-Järve raamatukaupluse «Valgus», Tartu raamatukaupluse «Õlikooli» ja Paide raamatukaupluse «Kirjatara» head tööd.

Aunimetuse «Eesti NSV parim trükitööline» said I kvartali sotsialistliku võistluse tulemuste põhjal Tallinna Raamatutrükkikoja loikaja Urve Altmann, trükkikoja «Õhiselu» realaduriga Iudaja Leida Birnbaum ja kõrgtrükkikoja Udo Jaauri, EKP Keskkomitee Kirjastuse trükkikoja lame-trükkija Arvi Lillemägi, trükkikoja «Oktoober» retuüüja Urve Arro, Paide Trükkikoja kõrgtrükkikoja Katrin Kippar, trükkikoja «Kiir» ajalehetrükkija Kaidi Rohtla ja trükkikoja «Pärnutrük» käsiladuja Aino Aruoja.

Aunimetuse «Eesti NSV parim raamatumüüja» pälvitsid I kvartali hea tööga Pärnu raamatukaupluse «Looming» müüja Kersti Sassjan ja Väike-Maarja raamatukaupluse vanemmüüja Susanne Esinurm.

Kultuuriministeeriumi kolleegiumil 29. aprillil kinnitati noorsoo esteetilise kasvatamise parandamise abinõude plaan, aluseks Kunstnike Liidu algatus. On otsustatud võtta meetmeid õpetajate esteetiliseks täiendõppeks. Märksa rohkem on kavas korraldada loengkontserte, eeskätt vene õppekeele koolides. Tartus organiseeritakse «Vanemuse» baasil ning Ellerinim. Muusikakooli, lastemuusikakooli ja keskkoolide aktiivset kaasosalusel laste muusikateater. Sel viisaastakul avatakse lastemuusikakool Rāpinas (juba tänavu), lastemuusika- ja kunstikoolid Harju rajoonis, täpsemalt Linnuvabrikus, lastemuusikakoolid Märjamaal, Maardus (vene õppekeele), Kohtla-Järve rajoonis ja Tallinnas. Astutakse samme teatripropagandaürituste sisukamaks muutmiseks, näitusekülastuste organiseerimise täiustamiseks jne. Ministeeriumi kuttava kunsti osakond peab andma koolidele ja lasteasutustele konkreetset abi ruumide kujundamisel. Juba lähemal ajal tehakse läbi viia ametkondadevahelised kompleksnõupidamised, kus võetakse arutusele laste ja noorsoole mõeldud traditsiooniliste kunstipropagandakampa-

niate (muusika-, raamatu-, kunstinaädalad jms.) korraldamise täiustamine ning loovtöötajate šeflus koolide ja lasteasutuste üle, meetodiline abi laste ja noorte taidlusringidele, koostöölepingute sõlmimine šefluspartnerite vahel jms.

Samal istungil arutati, kuidas täidetakse EKP Keskkomitee ja ENSV Ministrite Nõukogu 4. 06. 1986. a. määrust kontserttegevuse parandamise ja Filharmoonia materiaaltehnilise baasi tugevdamise kohta. Vastuõetud abinõude plaan hõlmab meie kontserttegevuse kõiki valdkondi. Muu hulgas luuakse Riikliku Filharmoonia juurde uus kunstinõukogu, kuhu kuuluvad silmapaistvad muusikategelased ja kontserttegevust korraldavate ametkondade esindajad. Ministeeriumi plaaniosakond ja Filharmoonia peavad läbi vaatama kunstinõukogu tasuliste konsultantide staatuse. Juba käesoleval

ja tuleval aastal on kavas luua uued professionaalsed muusikakollektiivid: kammerorkester Riikliku Filharmoonia juurde, kutseline puhkpilliorkester Narva ja poolkutseline puhkpilliorkester Kingissepa rajoonis; ühtlasi selgitab Kultuuriministeeriumi muusikaosakond välja võimalused kutseliste või poolkutseliste puhkpilli- või sümfoioniorkestrite asutamiseks teisteski suuremates keskustes. Luuakse kontsertide organiseerimise tugipunkti (Filharmoonia filiaalide) süsteem. Kontsertide planeerimisel tuleb tagada elanikkonna eri gruppide soovide arvestamine, klassikalise muusika, Nõukogude Eesti ja vennasrahvaste nüüdismuusika ning välismaa parimate muusikateoste süsteemipärane toomine kuulajaskonnani. Konkreetseid abinõud rakendatakse reklaami tõhustamiseks, esinejate populariseerimiseks, samuti muusikakaadri ettevalmistamiseks (ka vennasvabariikides ja välismaal). Olulised sammud on kavandamisel muusikariistade muretsemiseks, remontimiseks ja hoidmiseks, muusikute elamiseks jms. Lühike jalg 4 maja restaureerimise lõpetamise järel leiavad seal endale ruumid

«Hortus Musicus», Filharmoonia Kammerkoor ja kammerorkester. Kavas on samuti mitmed meetmed transpordiolukorra parandamiseks. Abinõude plaan koosneb tervelt 38 konkreetsest punktist; mitte kõik, mis selles ette nähtud, pole elluviidav üksnes Kultuuriministeeriumi ja tema allasutuste jõul, vaid loodetakse ka Plaanikomitee, kohalike võimuorganite, mitmete ministeeriumide jt. mõistvale suhtumisele.

6. mail arutas Kultuuriministeeriumi kolleegium abinõude plaani kultuuritöötajate internatsionalistlikul kasvatamisel.

Kultuuriminister Johannes Lott keskendus oma ettekandes tööle, mida tehakse EKP Keskkomitee bürool seatud ülesannete täitmisele internatsionalistliku kasvatuse osas. Ettekandes rõhutati seda olulist osa, mis on ministeeriumi tegevuses järjepideval internatsionalistlikul kasvatustööl. See algab juba kultuurikaadri valikust, kohustustest eri rahvustest inimeste teenindamisel. Üldise põhimõttena sõnastati kolleegiumil

(Järg 12. lk.)

Uros - Severjanin

16. mail möödub 100 aastat
vene poeedi

IGOR SEVERJANINI sünnist

MÕNI SÕNA

BULAT
OKUDŽAVA

IGOR SEVERJANINIST

Praegu on Igor Severjanin mulle väga lähedane ja kallid. Selle suure poeedi nagu üldse igasuguse poeedi olemus on esmaavastuslikkuses. Ta on mulle teatanud seda, mida ma varem ei teadnud. Minu tee temani on aga olnud raske ja okkiline, kaetud meie üldise harimatusega. Esialgu komistasin ma tihti silidetele, mida poeet oli rikkalikult täis riputatud. Tema mälestust on mõnitatud, teda on välja vilistatud, labaseks ja salongilikuks nimetatud, ning kogu see solvav segadik kõlas juba tema eluajal. Õnneks leidis mus vaimujõudu saamaks selgust selles kõiges. Ja tasapisi sai minust tema poolehoidja. Ma veendus, et tema on see poeet, kes on omakasu-püüdmatult ustav Euterpele ja kes ei ole end kogu elu vältel määrinud ei kiiresti mööduvate poliitiliste ega ka mingisuguste muude merkantiilsete erapoolikustega; et labasus, milles teda on süüdistatud, on poeedi stiili ja vaatenurga eripära; et epifeet «salongilik» on tühipaljas halvustav sildike, mille olid välja mõelnud profetaarsed kriitikud, keda vaevasid paljud nende endi poolt ajutise ofitsiaalse vaimu meeleheaks loodud spetsiifilised kompleksid. Võimalik, et

nende kriitikute kellatornist nähtuna võis I. Severjanini loomingit põepoolest tunduda ebaloomulikuks. Poeedi irooonias ja eneseiroonias viirastus neile võõras jõud, kurjuse ja agressiivsuse puudumises — nõrkus. Nad nimetasid poeedi paljusid austajaid «väikekodanlikuks hulgak», kellele vastandati loomulikult müütilised «rahvamassid».

Mäletan, kuidas ma koos teistega kuulutasin V. Majakovski väärtusi efektiivsena I. Severjanini, teades ise krestomaatiate põhjal vaid üksikuid vadevillike fakte, millel polnud mingit seost kirjandusega; mõistmata tookord, et poeete ei tohi kunagi teineteisele vastandada — neid tuleb võrrelda; ei tohi jätta üht, põrmu tallates teist.

Ja kui ma paljude asjaolude tahtel seda kõike mõistma hakkasin, sain aru, tundsin, et I. Severjanin on minu poeet, suur ja särav poeet, kes on muutnud rikkamaks meie paljukannatanud luule; poeet, kellest peab veel rääkima ja kellelt on palju õppida.

16. märtsil 1982

Igor Severjanini 100. sünniaastapäeva puhul peatselt ilmunud kogumikust «Венок поэты» («Eesti Raamat», 1987).

SEVERJANINI PUŠKINIAANA

Seoses 150 aasta möödumisega A. S. Puškini surmast näeme üha enam, kui hoolikalt koguvad teadlased, liitlased, ajaloolased, kodu-uurijad kõike, mis puutub suuresse poeedisse, teda ümbritsevasse, tema ajajärku, tema pärandisse. Eriti hoolikalt on läbi töötatud teema «Puškin vene ja maailma-kultuuri meistrite loomingus». Kuid selles mosaiigis on ka valgeid laike. Oks neist on Puškini teema Eestis elanud vene poeedi Igor Severjanini loomingus. Muidugi pole tema Puškini-ainelises luules kõik ühtmoodi väärtuslik, kõik pole ka hinnangutes ühesugune, kuid...

Juba 1909. a. kirjeldab Severjanin luuletuses «Võitluskaaslaste» paljude oma kaasagsete pretensioonikaid taotlusi pidada end võrdseks maailmakirjanduse korifeedega, võrdseks Puškiniga.

Näe, Puškinid, näe, Goethed ja Shakespeared!
On andekail ees tõkked hüüratud.
Ees andetuul on endi kitsad piirid:
need iüürrikud on sootuks iüüratud.

Ei tule nende luule hingerinnast, sest nende laul on päramine laul.
Poeedi narrikübar pole hinnas.
Ka kirjakeandja müts on enam aus.

Juba selles luuletuses on Puškin Severjanini geniaalsuse mõõt. Kuid peab märkima, et Igor Severjanini suhtumine suuresse poeedisse pole siiski alati päris ühesugune. Nii näiteks leiduvad 1911. a. kirjutatud luuletuses «Proloog» niisugusedki hardust peletavad read:

On Puškin ammu ajast-arust, häält värskeemat on vaja meil...

Esimese maailmasõja päevil püüab Severjanin küll pisut ähmaselt, kuid siiski lahti öelda «Proloogis» väljendatud arvamusest:

Jah, Puškin on küll vanamoodne, kuid ainulaadne vaimuväel... Oks Severjanini selle perioodi

luuletustest on suunatud kubofuturistide vastu. Poeet, häiritud nende üleskutsesest heita üle kaasagsete laeva parda Puškin, Lermontov, Lev Tolstoi, annab halvustava hinnangu kogu sellele suunale:

kubism mu iiveldama ajab, ta äpardund on üdini.

Manifestis, millele on alla kirjutatud Majakovski, Krutšonõhhi, tõstab Severjanin erilisel esile Burljukki ja lõpetab oma luuletuse ridadega:

nüüd mitte Lermontov ei lenda üle parda, burljukid tennatame Sahhalinile.

Kolmekümnendatel aastatel kohtusin ma tihti Igor Severjaniniga. Mulle on meelde jäänud poeedi korduvalt väljendatud mõte, et ta on alati tahtnud öelda oma sõna Puškini kohta. Kuid Severjanin kurtis ka, kuivõrd raske ülesanne see on.

Mäletan, millise kaasaelamisega luges poeet mulle luuletust «Puškin», mille ta kirjutas 1918. a. ja mis oli ilmunud tema 1923. a. Berliinis avaldatud kogumikus «Õõbik».

Ta elab üle oma aja, ei ealeski saa temast laip. Meis heliseb ta laulu kaja — ta suud ei sule muidne vaip.

On's moest ta läinud nüüdisaegu? Mis maksab talle kõik mu aeg? Me sajanidist, mis lõtv on praegu, on vaimsem iga tema laeng.

1924. a. kirjutab Severjanin Eestis luuletuse «Madu Olegi ratsu pealuust», mille paigutas hiljem oma parimasse välismaal ilmunud raamatusse «Klassikalised roosid» (Belgrad, 1931).

Juba luuletuse pidulikus alguses kuulub autor:

«Arm! Venemaal Armpäike! Puškin! me hingest kostab vägev hüüd. See hüüe täis on elulusti, puul pungil pakatab tast nüüd.

Ja sellest hüüdest noorenevad me varavanad nooredki. Nii parandab see puhkev kevad kõik tigeedad ja tooredki.

1926. a. kirjutab poeet Püha-

jõel soneti «Puškin». Selle paigutas ta oma luulekogusse «Medaljonid», mis sisaldab sonette kirjanikest ja heliloojatest. Seda luuletust luges Severjanin alati oma luuleõhtutel:

Kas teda kiita? Kardan kordust kõhna.
Kas oskan edastada liilelõhna?
Kas pilve püüda suudavad mu käed?

Ta juhtis aja mõtet, tundeid hurmas, kuid tuli palgamõrvar, kes ta surmas.
Nii varisevad vene vaimuväed.

1925. a. kirjutab Severjanin Toilas värsromaani «Leandroose klaver», mis on kirjutatud Onegini stroofis ja avaldatud 1935. a. Bukarestis. Siin põhjendab poeet oma pöördumist Puškini pärandi poole:

Ei värssi puhtoneginlikku ma najapärast küll ei teeks. Ma olen mõistnud ajapikku, mis luulele on eluveeks.

Ka meeldib mulle värssi joonis, mis puškinilikult sujumas. Värs Neevaga on samas toonis — mu hing on kaasa ujumas.

On Puškin minu elunorm — ta värsikergus sobib mulle.

Romaani teises osas maalib autor laia panoraaumi Venemaa kunstielust Esimese maailmasõja eel. Poeet kirjeldab nihilistlike tendentside selle ajajärgu mõningates kirjanduslikes liikumistes:

neodekadents seab juba sihte suuri: Saint-Saënsil põletab ta partituurid, ei enam Puškininki karda ta ja hõiskel heidab üle parda ta, vaid mina ükski põlgan seda moodi.

Huvitav on fakt, et 1929. a. tõlgib Severjanin ühe Puškini luuletuse... Mis keelde, võib küsida lugeja. Vene keelde.

1814. a. kirjutas Tsarskoje Selo lütseumi õpilane Aleksandr Puškin prantsuse keeles luuletuse «Mon portrait». 1929. a. tõlkis Toilas need noore Puškini luule read esmakordselt vene keelde Igor Severjanin ja pai-

gufas 1931. a. oma Belgradis ilmunud luulekogusse «Klassikalised roosid».

Ohje oma kirjandusliku Euroopa-ringreisi ajal jäi Severjanin pikemaks ajaks peatuma Rumeenias. 1933. a., mõtiskledes Kišinjovis suure vene luuletaja viibimisest siinmail, loob Severjanin luuletuse «Mehest, kelle vaim on igavesti värsk», mis puudub kahjuks 1975. a. Leningradis välja antud Severjanini luuletuste valimikus.

See maa on päikesemöödunud ülistatud poolt Puškini — ta sära nõnda suur jäi õilistama siinset taevakatust ja iüüriliseks sulanes lasuur.

1937. a. tähistati kõigis kultuurimaades laialdaselt saja aasta möödumist A. S. Puškini surmast. Severjanin reageeris sellele tähtpäevale luuletusega «Puškin minule»:

Ma sada aastat saanud elust hõlpu, peik pime hauaöö on ümber mul — ei kahetse ma oma toonast lõppu, on tänapäeva maailm püstihull.

Ka tookord polnud elu kuiqi magus, ühtsoodu kasvas häbituse määr. Poeedile õukonna õelust jagus, ta värssid polnud punast penni väärt.

Ei norutunde! Su pärisosaks on kannatus ja võitlus vaimu eest. Su laulusuled võõrsil vaovad losaks. Tea, Venemaa sind ootab, laulumeest!

See luuletus on praeguseni publitseerimata.

Võiks tuua veel teisigi näiteid Igor Severjanini Puškiniteemalist luulet. Kuid nagu mulle tundub, annavad selles etüüdis avaldatud luuletused (Andres Ehini tõlkes) tunnistust sellest, et meil on piisavalt alust kõnelda Toilas elanud poeedi panusest puškiniaanasse.

JÕRI SUMAKOV

D. Sumakov, V. Adams, A. Rannit, I. Severjanin, A. Feischer, J. Sumakov ja V. Stojanov [bulgaaria literaat Tallinnas 1939. a.]

I. Severjanin, tema eestlannast abikaasa Felissa Kruut ja Valmar Adams.

Severjanini haud Siselinna kalmistul Tallinnas.

Severjanini maja Toilas.

K. LIIVI fotod ja A. MIKU reprod

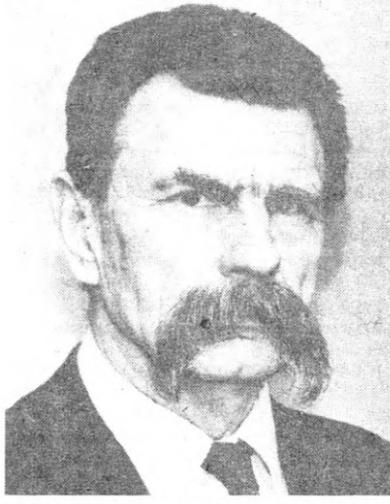
Juubel on juubel — õhustab ülistuskõnesid pidama, kalleid kingitusi tegema, õlale patsutama, kolleegiaalselt ühtekuuluvust üles näitama ja muud seesugust. See kõik täidab kindlasti Heino Kiige juubelipäeva külaga, ometi ei pääse me tagasi-vaates kirjaniku enam kui kahekümne aasta pikkusele loomingu-teele mööda küsimusest, miks on Kiigel see tee olnud nii raske käia, miks on sellel lakkamatult olnud tõkkeid, mille ületamine vaevalt küll nõrgemale naturile oleks jõukohane olnud.

Oma 58. sünnipäeva paiku, 19. mail 1985 esines Heino Kiik Tartus järjekorras kirjanuspäevadel ettekandega «Loomingusühholoogilist». Ettekande jäädvustusest loeme muu hulgas järgmist: «Kirjaniku hoolitsus oma rahva, riigi eest seisneb muu hulgas ka selles, et ta ikka ja alati taotleb asjade ja asjaolude avalikustamist, täielikumat informatsiooni riigis toimuvast. Rahva informatsiooni-vaegus võib tekitada ühiskonnas kroonilist tõbe. Haigust on kergem ära hoida kui siis ravima hakata, mil häda kõigile nähtav.» (Heino Kiik, «Rõõm päikesest», lk. 84.)

Lugeja, kes Kiike ja tema loomingut ei tunne (kui sellist üldse leidub) võib tsiteeritud järeldada, et ta on ajastuhingust haistnud ja konjunktuursetel kaalutlustel moemõtteid lendu lasknud. Tõde on siiski õnneks hoopis teistsugune. Mehine mees Kiik, üks terviklikumaid natuure kirjanikkonnas, käib küll kahtlemata aja- ja kaasa, ehk tihtilugu sellest eeski, kuid tema sõnad juba naljalit tegudest ei irdu. Avalikustamine ja sel teel sotsiaalse profülaktika tegemine on tema jaoks missiooniline, on tema teostes algusest peale sees. Vastavalt on need raamatud siis ka varjamis- ja salgamisemeelsetes pahameeltingustustest vabastatud.

Heino Kiik ei võta kirjanikuseisust kergelt, see on tema jaoks õilis ja ränk. Ta teab ja kinnitab, et kirjanik on rahva volimees, et teda ei saa vastu-

Ausaks jääda ja tött rääkida

tusest vabastada «kõige kõrgem ametimeeski mitte», et ta kannab endas ülearenenud südametunnistust, et tema «amet on oma rahva keskel ausaks jääda ja tött rääkida, päevast päeva ja aastast aastasse, ilma puhkuse, valetamispuhkusega». Nagu öeldud, kajastuvad kõik need tõdemused selgesti ka tema loomingus.

Nii on «Tondiõmaja» (1967. a. romaanivõistluse esikoht, ilmunud 1970, praegu rarietne) anekdootliku sisu varjus selline ajastutõde, et pärast romaani ilmumist muutus võimatuks Eestis kolhoosikorra kehtestamise käsitlemine lakeeritult, maarahva jaoks õige viletsate aegade maha-vaikimine. Ka praeguse viimane lugeja kätte jõudnud romaan «Elupadrik» (1985. a. romaanivõistlusel II auhind, ilmunud 1986) sisaldab tõsist ja ausat juttu maarahva tänapäevast, sellest, millist vaimset ja kehalist koormust seab põllumehe õlgadele meie põllumajanduses saavutatud tase. Jommi-sarja siiani trüki jõudnud neljas romaanis seevastu näitab Kiik linnarahva elu läbi aastakümnete, sedagi omal viisil riiklikult neist aspektidest, kust õige harva sõandatakse meie sotsiaalsele

elukorraldusele ligi astuda.

Mitmel korral juubilariteo- seid arvustanuna ei ole ma vist üheski arvustuses saanud mööda minna küsimusest, miks küll tema teoste publitseerimine nii kummaliselt peab käima. Nimelt ei toimu see hoopiski mitte nende kirjutamise järjekorras. Mõnegi romaani käsikirja valmimise ja trüki avaldamise vahele on jäänud isegi tollaseid üldse aeglaselt kirjastamistemposid arvestades ebanormaalselt palju aastaid. Ka «Elupadriku» ilmumisel tuli nentida, et avaldamata on kolm varem kirjutatud romaani.

Niisugust küsimist on nähtavasti peetud kohatuks või ebadiskreetseks oma nina topimiseks sinna, kuhu «ei ole ette nähtud», igatahes mõistlikku vastust ei ole saanud mina ega vist ka mitte keegi teine. Asi on seda müstilisem, et kui need teosed viimaks siiski ilmuvad, ei ole neis lugeda midagi muud peale rahva poolt volitatud kirjaniku ausa, tõemeelse ja vajaliku sõnumi oma rahvale.

Praegu, neid ridu kirja panes ma tean, et Heino Kiigel on käes uue romaani «Mind armastab jaapanlanna» esimese köite autorieksemplari ja järelikult jõuab romaan ka

neil päevil müügile. Sõna «uus» eelmises lauses on aga enam kui kohatu, sest lugesin selle romaani käsikirja kümme korda aastat tagasi.

Meie põnevail õiguse jalule seadmise päevil on niisil ka siin õigus võidule saamas ja võib küsida, kas ikka juubeli- artikkel on õige paik nende asjade ülerääkimiseks. On küll, sest siit ju nähtub, kui raske on olnud kirjanik Kiigel oma rahvalt saadud volitust õigustada, oma kutsetööd teha, oma kutsumust ja annet realiseerida. Kirjanduskaugemal lugejal ehk ei ole lihtne mõista, kui oluline on kirjaniku töövõimele ja eneseusaldusele teadmine, et ta teos on lugejani jõudnud, kui oluline tema enesehinnangule on ta loomingu retseptioon ja asjatundlik arvustus. Eks nimetagem siis ka materiaalsemaid aspekte: kes veel oleks nõus töötama tingimustes, kus töötaasu antakse kätte kümme aastat pärast töö valmimist? Mõnigi mees oleks selle paine all murdunud, käega löönud ja «paremat otsa» otsima läinud. Kiigel jätkus seda ehtsat eesti jonnit ja visadust, küllap ka oma rolli ainuvõimalikkuse tajumist, kirjanik Kiik on meil niisil alles.

Kirjanik ise on suurejoonelise üleolekuga nentinud: «Tema solvavas situatsioonis peab kirjanik toimima nõnda, et lisaks isiklikule saaks säilitatud ka rahva väärikus. See ülesanne ühtaegu suurendab tohutult vastust, kuid teisest küljest annab ka mõjusamad vahendid solvajate tasulitamiseks, kui seda ehk keskmisel kodanikul on. Muidugi ei tohi kirjanik endale ulatunud püüerlvas igal sammul varblasi paugutama hakata. Peasi, et ta seda kaitsevahendit endas tajub.» (Samas, lk. 77.)

Heino Kiik oleks ehk 2/3 iseenast, kui ta poleks «Taimetarga» ja «Maailma viljade» autor. (Varasemaid populaarseirivaid teoseid nimetamata.) Nende teoste avaldamine on läinud libedamalt, kuid siin ründavad juubilariteist laadi «varblased». Nimelt on hakatud ilmuma kirjutised, kus tõ-

siteaduslikult nende raamatute puudusi üles loetakse, nendes koondatud väärtusi aga peaaegu vastu tahtmist nenditakse. Kusjuures olulised on ju ikkagi viimased. Heino Kiik on mõistnud rahva nalga sellise kirjanduse järele ja leidnud endas jõudu ka see suur töö ära teha. Isegi väga suur töö, meil on olemas kümned tuhande eksemplari «Taimetarka» ja «Maailma vilju», kui neid poleks, siis vaevalt küll jätkuks mõnel eriteadlasel või koguni tervel teaduslikul instituudil lähematel kümnenditel aega ja tahtmist midagi samaväärset rahva kätte saata, ja kahtlen koguni, kas selline teos saaks oluliselt parem või loetavam. Kiige aimeraamatud võib julgesti seada niisuguste ühe mehe kanglastegude ritta, nagu on Jaak Põldmäe «Eesti värsiõpetus» ja Endel Nirgi «Eesti kirjandus». Muidugi, ka piibel võiks ju olla paremini kirjutatud ja elegantsemalt koostatud, ehk käsitaksid meie ateismiteadlased siis seda ka üliväärtusliku filosoofilise ja kirjandusliku ajaloodokumendina...

Nüüd veel lõpetuseks pisut seda ehtsat juubelijuttu. Pensioniikka jõudev Heino Kiik pole küll põrmugi seda nagu, et teda tuleks riigi pajukile arvata. Kirjutab täna ja homme ja ülehommehommikul järjekorras Jommi (kui see tal äkki just-just valmis pole saanud), harib aeda, käib teatris ja kontsertidel, võtab osa kirjanikkonna ühisrõõmudest-muredest (kohtusime just 30. aprillil Alatskivil Juhan Liivi luuleauhinna kätteandmisel), on neid kangeid, kes asutavad esimest kirjanike endi kirjastamiskooperatiivi ja korraldab poegade perekonnasisesid kergetõustikuvõistlusi. Kõige paremini iseloomustabki teda ehk see isauhus, millega ta kirjeldab, kuidas pojad teda mõnel alal juba võitma hakkavad. Ta peab lugu noorusest, tunneb järjepidevuse väärtust — ta on tulevikuusku mees. Seesugusest hoiakust tasub eeskujut võtta.

HENN-KAAREL HELLAT

TIIT KÄNDLER. UKSED AKENDEKS. Kirjastus «Eesti Raamat». Tallinn, 1986.

T. Kändleril ei vedanud (nagu näiteks T. Kallilgi näidandiga «Lihtne ja ilus», millele viitas SV-s mõni aeg tagasi E. Link), tema jutud on kirjutatud enne jääminekut (Vt. «Jääajal Tallinnas», lk-d 57—60), ilmusid aga suure sula ajal («Suur sula», lk-d 5—6). Õnneks ei ole Kändler kogu panust sotsiaalsele huumorile teinud.

Kuivõrd lood on tsükeldatud, hakakem neid ka tsükli vaatlama. Kui välja arvata kaks sissejuhatavat raamfunktsioonilugu («Uks», «Suur sula») ja kirjanduslik-fantastiline reisi jutustus («Heeringana Atlandil», siis ülejäänus koondab esimene tsükkel sümbolistlik-eksistent-sialistlikus stiilis, valdavalt unenäostruktuurilisi lugusid. Kõige kopsakamad nendest on «Leping», «Ringreis mööda treppe» ja «Wroclav». Kui nendes lugudes on mõte ja vorm omavahel kooskõlas (mängitsemine tagab koomilise efekti ja tundub mõttekas), siis selle tüübi lahjemates variantides («Abikaasaga teatris», «Sügisene jalutuskäik») taandub enamik käike nalja-elamust taotlevaks veiderdamiseks. Autor oskab teatud sorti koomilisusega liikuda ühest lausest teise, ütlemata sealjuures midagi eriti olulist ega naljakat.

Teise tsükli juhatub meid esimese tsükli viimane lugu, milles sisaldub lausena teise tsükli pealkiri: «Õõsel näeb kaugemale» / «paremini». (Olgu ette öeldud, et mida edasi, seda suurema rõhu-

UKSED AKENDEKS?

ga on tsükli omavahel ühendatud. Teisest kolmandasse viib 2. tsükli viimase loo pealkiri, kolmandast neljandasse 3. tsükli viimase loo lõpufraas. Siia on Kändler paigutanud arutleva struktuuriga («Kevade ootel», «Udupäev», «Risti teel») ja süzeeliiniga loetavamaks kirjutatud («Jääajal Tallinnas», «Kuulutuste tulp») sotsiaal-allegoorilised lood. Juba pealkirjades peituv (kevad, udu, jääaeg) on sotsiaalne metafoor, rääkimata tekstidest endist, mis oma väljapeetud tinglikkuses on kord vähem («Jääaeg Tallinnas», «Udupäev»), kord rohkem tabavad («Kevade ootel», «Ai-yu, ai-yu, Jaapani unetseremoonia»). «Kolumbuse muna» võiks ilmekalt demonstreerida meil üha jätkuvat (pehmelt öeldes) ajaloo-faktide esitamise võimalusterohkust... Sõnumit on kõige selgemini tunda «Jäljetus jalakäijas», kõige vähem «Kuulutuste tulpas». Hermanni arutluse ja kujutluse viimati nimetatud võiksid rahumeeli päriskirjandusse kuuluda, aga sellistena (humoriseerituna) ei kõlba nad eriti kuhugi. Juttu on küll omamoodi huvitavast nähtusest — mõttehulusest, s. t. et Hermanni tulevad pähe kõikvõimalikud hülud mõtted, aga tekib küsimus: miks meie neid teadma peame? «Loomade inimelu» seevastu pakub huvitavaid mõtteid. Kui «Jäljetu jalakäija» idee võiks sõnastada:

auto on tähtsam kui inimene, siis «Loomade inimelu» jõuab Kändler järelduseni: «Tuvi on tähtsam kui mees!» (lk. 89). Tõepoolest hull lugu!

Päris hulluks aga lugu alles läheb. Kolmandas tsükli ilmutub areenile iseäralik veidrike jõuk, kes ainuüksi oma verbaalse olemasoluga meile hirmu nahka ajab. Need on isand Porgand, pagar Asse, Aprillivana, Joonas ja Trapeež. Võib öelda nii: need tegelased ja lood markeerivad inimeste ja nende maailmakorralduse jaburust. Seal taga võib näha absurdi filosoofiat ja esteetikat, primitivismi-otlust, samuti mässu naljakaanonite vastu või veel midagi, aga lugemismuljet see eriti ei mõjasta. Selles tsükli («Kala-vetel», paar isand Porgandi ja Trapeeži nalja), valdav osa tekstist on aga nii kunstiliselt kui ka naljaliselt jõuetu. Igal juhul tundub mulle, et kirjutaja «tüütu lauatagune tusk» (lk. 93) transformeerub raamatutaguseks tusaks lugejas.

Neljanda tsükli («Poolel teel tundmatusse») taotlused on aksepteeritavad, mõne jutu mõte isegi tabatav, naljal küll aru ei saa. Milles on asi? Võib-olla selles, et paljudes lugudes on Kändleril taotlus nalja teha ja taotlus tõsiselt öelda kuidagi kaalutlematult, kunstikaugelt ja kehitama panevalt segi (ilmekaimalt ehk «Peeter Pruukis»). Selliseid

lugedes tajud, et midagi on valesti, paigast ära. Ühes lauses on koos nali nalja pärast, nalja taga tõsidus, tõsidus ilma naljata jne.

Üldse on Kändleril naljakirjanduse tagant hoomatav autorihoiaku ebastabiilsus. Tonaalsust on traagilisest koomiliseni, nalja huumorist irooniani, ainekäsitusel sügavamõttelisusest absurdini jne. Kõik need ühendused on mõeldavad ja võivad mingis püsivamas vahekorras luua hea stiili. Praegusel kujul aga on tegemist rohkem stiilikaosega. On püütud ühendada liiga palju eri tasandeid. Grotesk küll, aga mitte kujutava suhte tegelikkusega, vaid autori suhte poolest kujutatavaga.

Kompositsioonilt on lood korrektsed: lähtesituatsioonid on enamasti head, ka süzearendused ladusad ja vormiline puant täiesti olemas. Aga sisulised lõpud on nõrgad. Ja seda eelkõige taotluste segadiku tõttu: liiga palju kaarte käiakse loo algul ja sees välja, mistõttu lõppmäng on heitlik ja sageli ka juhuslikule kaardile panust tegev. Väljakistud mõtteotsad jäävad ripakile. Asja parandaks kindlasti, kui autor keskenduks selgemalt ühele taotlusele, alutaks sellele kõik ülejäänud ega laseks ennast igast peibutavast mõttemänguvõimalusest kõrvale kiskuda. Kändleril on terast silma elu nägemiseks ja ka kirjutajakätt nähtu edastamiseks; ta juttudes on palju tõsikirjandusele omast. Asja rikub aga ära see, et autor iga teisitipilgu pealt (iga hinna eest ja igal võimalikul juhul) nalja teha püüab. Usun, et kiusatus on suur, sest kõikvõimalikud segiajamise võimalused pakuvad

selleks ainet (sõna tasandil näiteks mõissa/hõissa, U-ne Mytz, lugupeetud lugejad ja nimetajad jt.). Aga kas ei suuda autor tõesti millestki, mis pähe tuleb, loobuda? (Ometi on ta osanud sama nähtust teiste juures tähele panna ja selle üle tabavalt ironiseerida. Vt. lk-d 5 ja 20—21!)

Kõige parema lugemisela-muse sain loost «Heeringana Atlandil», ja seda eelkõige kirjanduselulise taustmaterjali tõttu. Üldse on Kändleril need jutud, kus taust on äratuntavalt konkreetne, paremad. Üldises ebamäärasuses mõjuvad need kenasti.

Kui ilmub siin-seal oma jut-tusid avaldanud (noore) pro-saisti esimene proosaraamat, siis on oodata, et juttudest kujuneb ühiste kaante vahel tervik ja on võimalik fenomenist ühtlasemat pilti saada. Käesoleval juhtumil tegi aga lugude koos avaldamine asja hoopis segasemaks. Isegi need jutud, mis üksikuna siit-sealt loetuna naljakad ja mõttekad tundusid, kaotavad teiste hul-gas oma sära. Autorihoiaku karnevaliseerimisega on Kändleri tõeline pale kaduma läinud, erinevate maskide prevaleerivaks ühisnimetajaks tõuseb taotlus kõik peale pöörata, mida postuleerib ka pealkiri: «Uksed akendeks». Sellest üksi aga jääb väheks. Ka peale pööramine ja segipaikamine peab selgemalt mõtestatud olema.

Kardan, et uste akendeks tagumine on küsitava väärtusega ettevõtmise. Nii elus (millele Kändler osutab) kui kirjanduses (millele osutame meie). Väljavaade väljapääsu ei asenda.

REIN TOOTMA

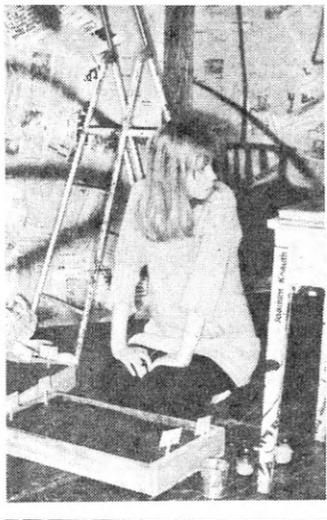

Ameeriklane Paul Zindeli «Saialilled» (1964) on just nagu «elu voolu» jälgendavalt, realistlikus võttes kirjutatud teatritekst. Olustikukoloriidi annab talle retrostiil, kolmekümnendad, majanduskriisi aastad. Sama aeg, mil tegi oma katseid Rutherford ja aatomituuma lõhustamisega seondus suurejooneline, optimismi sisendav tulevikuutoopia. Viimasega on näidendis seotud loodushuvilise koolitüdruku Tillie (Katrin Nielsen) huvi radioaktiivse koobaltiga kiiritatud «ebamaiste» saialillemutantide vastu (näidendi originaalpealkiri «Gammakiirte mõju ebamaistele saialilledele»). Tema (võlu-)märksõna on «aatom», mis Tillie' häälduses omandab imelise kõla. Unistuste ja seinägematute võimaluste lumav maailm, mis vastandub isiksust ruineerivale rõõmutule argielule olmemuredes viirelevas Beatrice'i (Helle Kuningas) perekonnas. Paralleelselt Tillie' «puhkusega» ongi näidendis jälgitav Beatrice'i «langemisköver», elurõõmu hääbumine, tegelikult ääretult üksildase naishinge kivistumine. Ehk pole see siiski liialt ränk hind eksistentsi säilitamise eest? Nimetatud kahe saatusekövera kontrapunktil «Saialilled» dramatism põhinebki. Veel ühe variatsioonina ameerika unistusest ja tragöödiast.

Priit Pedajale lavastajana on ilmselt tähtis olnud tõdemine, et maailm, loodus iseenesest on kõikjal ja kõiges põhiliselt ühtne, tasakaalus. Erinevalt kõigutavad seda vaid interpretatsioonid, mille kaudu me suhtestume maailmaga. Nii võib aatomiski kätke kosmoserännu võimalus teistele taevakehadele, aga ka Hiroshima tuumapõrgu. Pedajas, olles solidaarne Tillie'ga, asetab näidendi kangelased tänasesse, tuumasõjahohust häiritud maailma, ning vaataja tajub, et Tillie' unistus inimlikust praegugi selle kandjat. Lavastus ei lihtsusta aatomijõusse suhtumist, ei naeruväärista seda kui inimtunnuse grimassi, vaid aktualiseerib inimese (maailma-) loodusesse suhtumise eetilise kui üldkehtiva põhimõtte, paradigma. Teiselt poolt on teaduse tunnetusjõu eetilise, et rahamaailma poliitilised suured avastused, sealhulgas juhitud tuumareaktsioon, kuuluvad põhimõtteliselt kogu inimkonnale, n.ö. metaühiskonnale. Ning on ebaetiline, et rahamaailma poliitilised süsteemid kasutavad neid kitsalt oma huve arvestades. See, et kolmekümnendate aastate ameerika «unistus» kõlab niisama sisendusjuliselt kaheksakümnendate Nõukogude teatrilaval, määrab minu jaoks Pedaja lavastuse tähenduse ja tähtsuse «uue eetika» väljendajana.

ENAMAST KUI ELUST AMEERIKAS

P. ZINDELI «SAIALILLED»
PÄRNU TEATRIS

Tillie (Katrin Nielsen)

Kui eetilisel sirge seljaga, oma huvialale pühendunud Tillie'ga seonduv võimaldas minu jaoks olulist mõttearendust, siis ei tähenda see veel, et Beatrice'i, üksildase ja väsinud naise murdumise lugu oleks etenduses vähem tugevasti välja mängitud. Kindlasti on Beatrice'i uus, kujunev suhe maailmaga hingetum kui endine, kuid Helle Kuningas ei haletse oma kangelannat, vaid väljendab tolle psühhodraamat mehlikult karedalt, itaeverliku tundejõuga. Beatrice'ile on kodu (kogu maailm) omamoodi südame murdumise majaks, kuid ta ei saa sealt uksi paugutades lahkuda (teha eluga lõpparveid), sest tema hoolitsust vajab nii Tillie-kateklaas kui ka teine tütar, «poole aruga» Ruth (Laine Mägi). Nende pärast peab Beatrice kostil Nanny-suguseid (Lia Tarmo) vanadusnõtru «poollaipe», kelle eest maksavad nende rikkad võsukesed. Just nagu tunduks, et Beatrice'i saatus räägib eetilisel puhta eluhoiaku

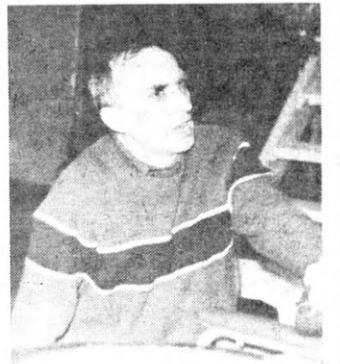
ja sotsiaalsetest antagonismidest lõhestatud ühiskonna sobimatusest. Kuid siingi on võimalik osutada elujaatavale seosele, mida küll näidend ja lavastus väljendavad läbi eituse, seosele koduga, järeltuleva ja olnuga, mis on võimaline toetama inimese kõlbelist kindlust. Tahaksin rõhutada, et niisugune mõtteline ja positiivne allhoovus laieneb etenduses kõigile Beatrice'i perekonnaliikmetele, mis võimaldab tükki tõlgendada avaramalt kui pelgalt sotsiaalkriitilisena.

Lavastuslikult on Pedajas suutnud väliselt pretensioonitu loo panna kõlama üpris nappide vahenditega. Õieti on etenduses rõhk filigraanselt töödeldud dialogirežiil. Missantseenilistest liikumistest on vahest märgatavaim vaatusi lõpetav nõdrameelse Nanny kulgemine teda tasakaalus hoidva metallvõre tümpsudes eeslava suunas. Puhtlavastuslikult on lahendatud ka Tillie' ja tema konkurendi Janice'i (Maire Pedajas) esinemine kooli looduslookonkursil, nende lavale tulek läbi saali külguste ja sõnavõtuga pöördumine publikusse. Kasutatud on ka lindid, mis väljendab sissepoole elava õrnatundelise Tillie' tunde- ja mõtteilma. Tillie' sisemonoloogil ajal kulmineeriv ebamaiselt kirglik «Kuulaps» Riho Sibula kitarril kujundab etenduse elamusliku helipildi. Epp-Maria Kokamäe lavakujundus samal ajal väljendab teatavat dissonantsi laval toimuva suhtes. Ma ei räägi siin üksikesemelisest interjööri, sest realistlikes lavalugudes on laval väljavenitatud toakarbid (õnnelik erand Vadim Fomitševi «Tuul Olümposest...»-interjäär) peaaegu kohustuslik atribuut, vaid kogu kujunduse stiilist, mille saavutamise põhimõte tundub olevat etenduse suhtes veidike väline. Need plakatlikud polügraafilised tähemärgid toolidel — lavakülgedel nagu ka aknaid ja toanurki kattev makulatuur kummastavad küll etendust, kuid sedagi vahest hetkeefektina. Samas tunnustaksin kunstniku, nii nagu omal ajal «Poolle teel puu otsa» etenduse puhul, maitsekate kostüümilahenduste eest. Soe, elav märk laval on küülikupoiss Jacky.

Järjekordselt on Priit Pedajas loonud laval elu veenava illusiooni. Seekord mitte sümbolistlike rõhuasetustega nagu «Soos», vaid «Tõlkijatega» võrreldava, väliselt vaoshoitud, realismiga, kus lavakujude käitumuslikud reaktsioonid kõlavad üllatava täpsusega kokku päriselu rütmidega. See sunnib Pedajas nägema puhtaverelist Panso-kooli esindajat.

TÖNU KARRO

KÖNELUSI POOLA KÜLALISEGA

Eesti NSV Riiklikus Vene Draamateatris lavastab Varssavi Draamateatri lavastaja ja näitleja, Lodzi kõrgema teatri-, filmi- ja telekooli dekaan **Michal Pawlicki** oma kaasmaalanna Zofia Nalkowska näidendi «Naiste maja». Lavastuse kujundab Varssavi Teatri «Narodowy» kunstnik Grażyna Żubrowska. Minul kui võõrustava teatri kirjandusala juhtajal on tulnud M. Pawlicki Eestis viibimise esimestest päevadest peale temaga palju suhelda. Ja meie arvukad lühivestlused kipuvad omavahel seostuma mingisuguseks tervikuks, mida ehk sobiks lehelugejagagi jagada. Muidugi algas kõik tüki valikust...

«Pan Michal, miks valisite ikkagi Nalkowska? Minu meelest leiaks praegu palju huvitavamaid, tänapäevasemaid dramaturge. Kas või näiteks Mrozek, kelle viimane näidend «Kontakt» on juba tõlgitud vene keelde. Tema hiilgav, paradoksev mõistus pakuks Eesti vaatajale kahtlemata huvi. Miks ikkagi Nalkowska?»

«Küllap seepärast, et tema mõttelaad vastab praegu minu mõtisklustele kõige paremini. Mind huvitab väga tegelikkuse ja näivuse vahelkord. Me oleme iseeneses silmis hoopis teistsugused kui ümbritsevate meelest. Aga missugused oleme tegelikult? Zofia Nalkowska näidend pakub võimalust sel teemal mõtiskleda. Ühe katuse alla kogunenud õnnetus naised on omavahel seotud paljude niitidega — sugulus-, kõlblus-, olmesidemetega. Tundub, justkui teaks igaüks kõigi teiste kohta viimast kui asja. Kuid see ainult näib nii. Tegelikult on igaühel oma salamure. Tõsi, näidend on kirjutatud aamu, 1930. a., ent kuna probleem on ajatu, siis on tükk minu meelest nüüdisaegne. Näidendi loomise ajal taotles Z. Nalkowska ranget realismi, võib-olla liigagi ranget. Et taandada teose olmelist külge, kasutasin antiiktragöödiate tekste — ülendamiseks argipäeva kõrgtragöödiaks. Nalkowska on algupärane, ja mind on alati võlunud algupärane, mitte peegeldunud valgus — peegeldugu see või vikerkaares.»

Meie järgmine kõneraund leidis aset osade jagamisel. Pole vist vaja lisada, et see on lavastuse ettevalmistamisel kõige närvesöövam tegevusjark, eriti kui — nagu pealkirjastki näha — peaosades naised. Pawlicki võts tänuga vastu osaliste soovitusnimesetiku, külastas etendusi, seejärk aga korraldas teatrirahvale harjumatu teejoomise tulevaste kangelannade osavõtul. Koosviibimisel oli ta kõigi vastu armastusväärne ja suhtlev. Siis aga... esitas teatri juhtkonnale enese koostatud rollide jaotuskava.

«Pan Pawlicki, ma mõistan: teejoomine oli teie poolt salakaval samm, mis pidi näitlejate valvsust uinutama. Aga mida te ikkagi välja uurisite?»

«Karakterid. Minu teadvuses olid rollitüübid ammugi ilmet

võtnud, aga nii kui ma nägin tüübile vastavat näitlejat, nii ma ta mõttes hülgasin. Näiteks Jaroslava Tšudnovskaja või Svetlana Orlova on loomult ilmsed kangelannad, sellised nagu näidendis Ioanna. Aga just seetõttu valisingsi Ioannaks Tamara Solodnikova. Minu püüde hoiduda tüübist on tingitud mu tegutsemisest filminäitlejana. Kunagi esinesin Poola filmis Ribbentropi rollis ega suutnud pärast hulka aega väljuda Ribbentropi ja temataoliste ringist. See oli kõike muud kui rõõmustav seisund. Nii ma siis vaevlesin, kuni Zbigniew Kuzminski päästis minu oma filmiga «Neemeni kohal». Olen talle väga tänulik. Minu meelest pole näitleja jaoks hullemat, kui oma tüüpi sulgumine. Kui aga sina, lavastaja, suudad ta sealt välja kiskuda, tekib tänuväärne pinnas tööks, kasvamiseks.»

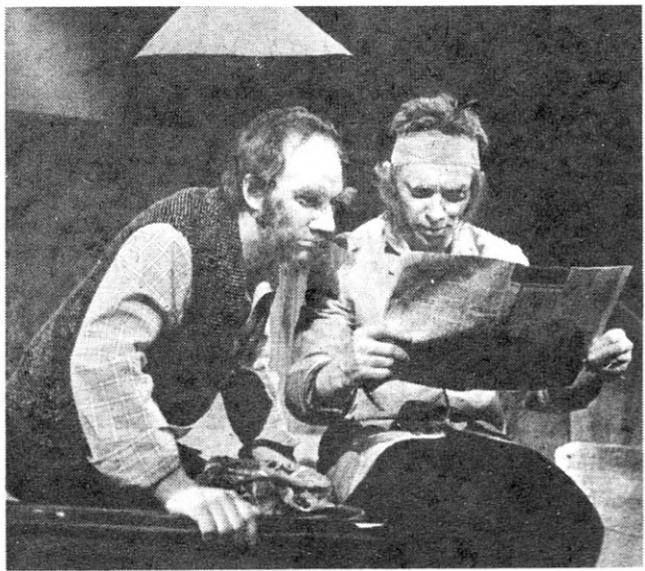
«Teis on pead tõstnud õppejõud. Aga muide, mida tunneb dotsent Pawlicki, kui ta saadab teele järjekordse lennu näitlejaid?»

«Sedasama, mida tunneb telesaataja Eestis või Moskvast. Sa teed nendega tööd, sa sisendad neisse algupäratu eitamist, sa õpetad neile peale ameti ka eneseirooniast, värsket pilku, tundlikkust jne. Lõpuks lased sa lendu millegi tervikliku, väljakujunenuna — kursuse. Ja siis see laguneb laiali, eri teatritesse, millest igaüks on oma esteetika ja taotlused. Kursus lakkab olemast. Ometi peaks kursustele andma mingisugusegi šansi koos töötamiseks.»

Järgmise kõneluse põhjustas ajakirja «T.M.K.» rubriigis «Teatrigloobus» ilmunud kirjutis poola dramaturgiast. Ma ei palunud Pawlickil ilmunut kommenteerida, tundsin üksnes huvi Varssavi teatrisündisundi vastu. Seejuures huvitasid mind ennekõike kolm nime: Mrozek, Wajda, Grotowski. Pawlicki vastas, et Mrozeki kohta pole tal ajakirjas öeldud midagi olulist lisada. Kui, siis ehk seda, et ta on kõige lavastatavam Poola näitekirjanik väljaspool kodumaad. «Aga Wajda pole kusa-gile ära sõitnud. On kogu aeg elanud Varssavis ja töötanud nii filmis kui ka teatris. Üsna hiljuti valmis tal Dostojevski «Kuritöö ja karistuse» instseneering, mis osutus tõeliseks teatrisündmuseks. Nii et Wajda on loominguliselt aktiivne ja toimib jätkuvalt ning märkimisväärselt meie kultuuriellu. Kahjuks ei saa sedasama ütelda Grotowski kohta. Pärast tema lahkumist USA-sse, kus ta on ülikooli õppejõud, Grotowski teater lagunes. Näitlejad on Euroopa teatrites laiali ning kodumaised katsed seda stiili ja teatrit ellu äratada pole õnnestunud.»

Jälle kõlas kutse proovile ja meie jutt jäi pooleli. Aga ma arvan: selle loogilist lõpparendust võiski huviga jälgida «Naiste maja» 8. mai esietendusel.

MARINA OTSAKOVSKAJA,
ENSV Riikliku Vene Draamateatri kirjandusala juhataja

LÜHINÄIDENDITE ÕHTU «UGALAS»

Hooaja viimaseks esietenduseks «Ugalas» oli lühinäidendite õhtu pealkirjaga «Lihtsalt liha». Selles esitatakse Samuel Becketti «Sõnadeta vaatemäng» I (miim ühele näitlejale), William Saroyani näidend «Pingpongimängijad», Jack Londoni «Lihtsalt liha» ja Albert Paris Güterslohi lugu «Timukas». Lavastajana debüteeris Peeter Tammearu. Kujunduse tegi külalisena Silver Vahre. Pildil stseen Jack Londoni lühiloost «Lihtsalt liha»: Matt (Andrus Tabun) ja Gim (Andres Lepik).

IKKA EDASI!

Tuleb tunnustada, et kahel kaunil daamil «Teater. Muusika. Kino» toimetusest tuli Ago-Endrik Kerge lavastajate (loe: allakäiguspärale) ülestähendamine kaunis efektsest välja. N-ö. esseistlikus laadis, historiograafiat hüljates. Siis seega ka vabana ajastu-, teatrijmt. kontekstist. Ohesõnaga, lu-nastamata veksli, mille autorid ise endile artikli alguses olid esitanud.

Pakkumata siinkohal alternatiivset Kerge-käsitlust, vaidlustaksin põhimõttelisemaid seisukohti, mis nimetat kirjatükis silma jäid. Esiteks, kunstniku töötruu (ehk teadusliku) loomebiograafia koostamise puhul eba-professionaalsena või isegi tendentslikuna käsitatavat analüüsi-tehnikat, kus faktilist materjali kasutatakse üsna suvaliselt — ühes reas läbisegi erinevad loominguaastad ja žanrid ooperist draamani, et ainult püstitatud hüpotees — Kerge asumine enese-kordamise teele — saaks kinnitust. Otse siit muidugi tuleneb autorite tõsimeelne soovitus lavastajale pidada vahet, vaikida, järele mõelda, millisesse vank-risse ikka istuda jmt. Ainuüksi looja enese tahtest (ajast ja ko-hastki mittehoovi) suuresti sõl-tumatu eneseväljendusvajaduse tõttu jäävad sellelaadised soov-iused paremal juhul (kunsti ad-ministeerimisvaba arengu puhul) vaid ilusateks sõnadeks a la «oh kui julged, vaimukad jms. me oleme». Ei saa ka peaaegu-likult loomingusuhholoogilisest seigast — lavastuste väljatoomise kiirtempo — tuletada kunstniku edu või ebaõnne.

Juba pelgast Kerge lavastuste silme eest läbilaskmisest piisab, et artikli autorite pakutud arenguskeemi vähemasti sõnalavas-tuste puhul kahtluse alla seada. Sest vieldamatult (rääkimata vabariiklikust ja Balti teatrikeva-del lavastusele osaks saanud tunnustusest) on Kerge tipuks draamalaval 1986. a. valminud «Aeg tulla, aeg minna», millele siinkirjutaja kõhklemata lisab al-les äsja esietendunud «Mac-bethi». Milles on siin Põldmäe ja Visnapi meelest Kerge seisak või isegi tagasimine? Või mil-leks üldse kahelda A.-E. Kerge õiguses lavastada draamalaval ka muud kui komöödiat? Kas sel-lepärast, et Kerge «teatraalselt mitmekülgset näitlejaloomingut ihkavad ja režiilisel suurejoone-lise, vüsaalselt mitmetasandilise vaatamängulisuse poole püüde-vad» lavatööd ei ole hõlmatavad ajast ja arust teatrikooliõpikuks kirjapanud lavalise realismi kä-siilusega? Pigem lisab Kerge ise nagu teiseidki tõelised lava-kunstnikud sinna oma isikupära-se lehekülje. Või ärritab pilve-del hõljuvaid kriitikuid Kerge oskus lugeda raha ja teatri re-pertuaari valides vajaduse korral kalkuleerida oletatavat edu pub-liku juures? Ent oskavad nad ise näidata teist teed, kui Kerge valitud repertuaari kiire ja või-malikult vähekulukas uuenda-mine (sageli iseenese loomingu-lisi plaane ohvrisk tuues), mis nii kiiresti publiku saali ja «Vane-muise» kriisiseisundist välja too-nuks? Arvan, et ei ole aus ironiseerida isegi «Vastutuse» või «Katastroofi», ka «...fantastikute» üle, rääkimata sõnagi «Vanemuise» seisust 1980. aastate kesk-paigas (seega «kontekstist»!).

Muuseas on just Kergele kõigi meie lavastajate seast omane äärmiselt professionaalne, broad-way'lik hoiak, millesse mahub nii teatri kassa, **publicity** («Vane-muise» mosaiik TV-s) kui ka ene-se loominguliste piiride teadlik avardamine läbi eripalgelise re-pertuaari. Mitte aja mahavõttu, vaid palju aega juurde tuleks soovida Kergele ühes näitetru-piga oma «Vanemuise» kujunda-misel. Mille esimesteks tähisteks peaksin lavastusi «Aeg tulla...» ja «Macbeth».

TONU KARRO

* Mare Põldmäe, Margot Vis-nap. «Quo vadis, Ago-Endrik Kerge?». T.M.K. 1987, nr. 4.

On selline tinglik rubriik või teema — noore inimese elluastumine, tema tõsisemat kokkupuudet elutegelikkuse-ga käsitlevad filmid. Saaksi-me meenutada siin kas või näiteks Otar Ioseliani «Lehe-sadu» (1968), veelgi varase-mast, kuuekümnendate algu-poolset nimetagem Marlen Hutsijevi «Olen 20-aastane» (film, mis paariaastase üm-ber tegemise ja riuilul hoidmise järel pääses ekraanile 1964. a.). Lähemast minevikust osuta-gem aga Vadim Abdrasitovi «Rebasejahile» (1980) ning mõistagi ka Peeter Simmi «Ideaalmaastikule» (1980) ja sellele eelnenud «Stereole» (1978), otseku «Ideaalmaastik-ku» sissejuhatavale visandile. Loetlesime neid filme, et oleks paremini mõistetav, mälus taastatav see kontekst, kuhu projitseerub ekraanile jõe-dev Aleksandr Rehviašvili «Samm».

Hutsijevi legendaarse filmi kohta on väga täpselt öeldud — kangelane on selles alles saav suurus, ta on kujunemas, jah, kõik teed on tema ees valla (ol-gugi et filmi enese ees nad se-da enam polnud). Sotsiaalkriitil-ise Abdrasitovi «Rebasejaht» — kui võtta hoolit teine äärmus — näitab aga, kuidas isegi kõige tavalisem töölisnooruk võib osu-tuda toda vene klassikalisele kirjandusele omast nn. üllilgise inimese rida jätkavaks tegela-seks. Tulevikuperspektiivid, oieti perspektiivitus, ideaalide puudu-mine on noorukile vanema töö-lise (muide, nimede sarnasus) saatuse, tolle mõtetu eksistentsi võrdpildiks kasvava spordimän-gu kujundi näol n-ö. puust ette tehtud. Inimene, sealhulgas noor inimene — tema vahest eritiigi? — on oma aja ohver, aga ka selle sünnit. «Ideaalmaastiku» komponoorest volinik, kes pereme-helt vilja välja pressib, ähvarda-des viimase tütre ülikoolikavat-sustele kriipsu peale tõmnata, on just selline, milliseks aeg on teda vorminud. Ja samas, olles selline, olles produkt, ei tea ta isegi, millest ta on ilma jäänud — ja on seeläbi ka ohver. In-mene temas pole ju hävinud. Kuidas aeg, sotsiaalne keskkond inimest kujundab, deformeerib, leiab edasiarendamist. Abdrasi-tovi viimases töös «Plumbum ehk Ohtlik mäng» (1986), milles võime öudusega imetleda vaata et juba peaaegu totalitaarreežiimi jäagitud produkti, pavlikmoro-zovliku moraalkoodeksi esi-ndajat. Argem unustagem samuti Juris Podnieksi, kes küsib «Kas on kerge olla noor?». Lõpuks osutagem veel ühele seosele.

Fantaasia George Bernard Shaw' näidendi «Südamete mur-dumise maja» motiividel, režis-söör Aleksandr Sokurov, stsena-rist Juri Arbov, operaator Serge-jurizditski, kunstnik Jelena Amšinskaja. Osades: Ramaz Tšnik-vadze (Shotover), Alla Ossipen-ko (Ariadne), Tatjana Jegorova (Hesione), Dmitri Brjantsev (Hec-tor), Vladimir Zamanski (Mazzi-ni), Viktoria Amitova (Ellie), Ilja Rivin (Mangan), Andrei Rešetin (Randall) jt. «Lenfilm», 1986.

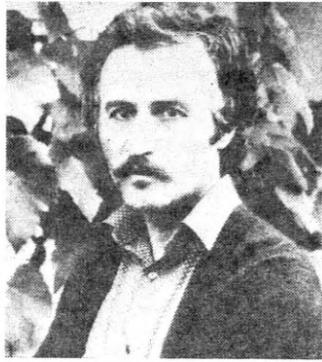
«Lenfilm» noorte režissööride hulgas on Aleksandr Sokurov mees, kellest aastaid räägitakse legende, sest viimase ajani oli vähestel õnnestunud lähemat tutvust teha tema loominguga. Umbes kümnest seni valminud filmist polnud ükski jõudnud kin-nodesse. Selle aasta «Junosti» 2. number pealkirjastab pikema inter-vjuu autoriga: «VGK-i üli-õpilase, hilisema kolmanda ka-tegooria filmirežissööri Alek-sandr Sokurovi õpetlik lugu», ja tööpoolset peegeldab autori! saa-tuse iseloomulikult mõõdund aastakümne sumbunud kunst-i-vaenulikkude ohkkonda. Pärast Kinoliidu V kongressi võeti praeguseks 35-aastane A. Soku-rov liidu liikmeks; olulise on, et vaatajani hakkavad jõudma ka tema filmid.

Lõpetanud ülikoolis ajalootea-duskonna, töötanud kuus ja pool aastat Gorki televisioonias, astus A. Sokurov 1975. a. kinoinsti-tuuti. Õppides Aleksandr Zguridi juures populaarteaduslikku fil-mi (mis teda pole kunagi eriti huvitanud), tegi ta diplomitööks kirjanik Andrei Platonovi elu käsitleva 20-minutilise õppefilm-i asemel poolteistunnise mängu-filmi «Üksildane inimhää» (A. Platonovi jutustuse «Potudani jõgi» motiividel). Skandaal insti-tuudis, süüdistus formalismis ja revolutsioonilise vene filosoofia põhimõtete propageerimises ning otsus filmi hävitada muut-sid edasised õpingud võimatuks. Diplomil kaitseski A. Sokurov eksternina. Tänu Andrei Tar-kovski ning Ilja Averbahni toe-

Lõpetanud oma selle hooaja etendused Tallinnas, alustab «Vanalinna Studio» eeloleval nädalal oma esimest välisreisil: 17.—22. maini mängitakse kahes Soome linnas, Lahtis ja Jyväskylä. Kaasa viiakse kaks Roman Baskini lavastust — Bertolt

NOOR INIMENE TEELAHKMEL

FILMIST «SAMM» JA SELLE LOOJAST

ALEKSANDR REHVIAŠVILI

mis Rehviašvili filmi vaatamisel end meelde tuleb: «Sammu» peosatäht Merab Ninidze mängib teatavasti ka Thengiz Abuladze «Patukahetsuses» Varla-mi pojapõega. Sotsiaalne proble-maatika pole Rehviašvili seda-võrd huvikeskmes kui nii mõ-nelgi teisel, aga oma tähendus-rikkus on ülatoodud reas «Sammulgi». Sotsiaalse aja ja noore kangelase seoste, seotuse seisukohalt märkame, et kuue-kümnendate maailmaparandaja vahetatakse välja tegelase poolt, kes end pigem siia-sinna lükata laseb, alla jääb. Merab Ninidze noor kangelane aga püüab jälle esindada aktiivset alget.

Fikseerides noore inimese seisu ja seisundit 1980. aasta-te keskel, pakub «Samm» ilm-esti enam huvi just selles osas, kuidas on näidatud jõud-mist tolle otsustava sammuni, mille filmi kangelane loo lõ-

pus sooritab. Kusjuures otsus küpseb ilma märkimisväärse tegevuseta, konfliktsituatsioo-nideta ja muu sarnaseta.

Tänase Tbilisi nooruk Alek-si on enesele toa üürinud, soovib vanematest sõltuma-tult, eraldi elada. Aeg-ajalt käib ta instituudis kuulamas, kuidas on lood nooremteaduri kohaga, mida ta taotleb. Sõb-rad leiavad Aleksit uue elupaiga üles, aktiivseim neist asub keldris seeni kasvatama ja jätab eesli hoivule. Vabadus, sõltumatus, mida Aleksit on taotlenud, on jällegi käest läi-nud, türituba — Aleksit min-aarium, mida ta soovis puutu-matuna hoida (?), on täitunud tavalise sigrimigriga. On veel vana botanikaõpetaja, keda Aleksit vahetevahel külastab. Õpetaja surma järel leiab Aleksit enese olevat otsusele jõudnud loobuda neist pers-pektiividest, mida pakuks tea-dustöö instituudis (nüüd lei-takse mõistagi kohe ka teadu-rikoht) või üha avarduv sõp-radering (viide Ioseliani «Lau-lurästale»?). Aleksit otsustab siirduda hoopiski mägiläälä õpetajaks, alustada oma tee-konda sealt, alustada sellest.

Lõpetuseks Aleksandr Reh-viašvili visiitkaart. Sündinud 1938. a., lõpetanud kahel kor-ral ÜRKI, esimest korda ope-ratorina 1962. a. A. Galperi-ni õpilasena (kelle käe alt on suur osa meiegi operatoreid tulnud), 1971. a. aga ka S. Gerassimovi režissööruse. Operaatoritöödest olgu siinkoh-al nimetatud ainult üks — telefilm «Punane ja must» (1976, rež. S. Gerassimov, kaasoper. R. Tsurtsumia). La-vastajana debüteeris filmino-velliga «Nutsa» 1972. järgmi-sel aastal valmis TV tarbeks lühifilm «Roheline aas». Tõe-lise tunnustuse saab Rehviaš-vili aga alles oma pikkade fil-midega «Gruusia XIX sajandi kroonika» (1979) ja «Kodu-tee» (1982), eriti just esimese-ga, mis on pärvinud mitmeid auhindu ka rahvusvahelistel filmifestivalidel (näit. Man-heimis). Ja nüüd siis, ajaloo-liste tagasivaadete järel pöör-dumise nüüdisaega.

KALLE KIUR

sümboliteks; oluline on teha ta-jutavaks pahaendeline ülemaa-ilmse katastroofi ootuse mee-leolu. Vaheldumisi mängufilmi lõ-kudega kasutatakse dokumen-taalvõtteid Esimesest maailma-sõjast, aga ka hilisemast ajast, näiteks B. Shaw' viimastest elu-aastatest. Kroonikakaadreit on autor optiliselt moonutanud, venitanud välja lalekraanifilmi mõõteteni, toonitades sõja to-taalselt hävitavat toimet. A. Soku-rovi stiilivõtete hulk on ula-tuslik, ta ei varja oma eeskujusid ning isiteerib vabalt nii kirjandust, filme kui ka maali-kunsti. Dokumentaalkaadrid diri-žaažliga viitavad A. Tarkovski «Peegile», grupiportree lahka-mislausa ümber tuleb kom-positsioonilt meelde Remb-randi kuulsat maali. Ootamatut kontrasti ja äratuntavaid see-seid loob ajas ja ruumis eralda-tud stseenide järjestikune mon-taaž.

Paraku peab kapten Shotoveri südamete murdmise maja, kus valitseb tuntuud armatsemine ning fantasmagooriline, kaos, kokku varisema, sest liiga lähedal on ähvardav kõmin, mida ei taheta tähele panna.

Ennatlik oleks «Masendava tuimuse» põhjal teha põhjalikke järeldusi A. Sokurovi loomelaadist. Selleks on tema senised fil-mid liiga erinevad ning otsingud iseseisunalsed, puudutades nii žanri, vormi, filmikeelt kui ka stiili. Tajume mängu- ning tõsi-elufilmi oskuslikku sünteesi, mis läbib tööde enamikku. Rütmit on teosed aga sageli üpris eri-sugused: kui Platonovi filmis fikseerisid pikad kaadrid aeg-laselt õrnamaidki tundeirvendu-si tegelaste näol, siis «Masenda-vas tuimuses» libiseb kaamera kiirelt kõigest üle, nagu kartes, et midagi võib jääda jäädvusta-mata. Äärmiselt erinevad, samas kindla käega tehtud on tema lü-hi- ja dokumentaalfilmidki.

A. Sokurovi «Masendav tuim-us» linastub praegu Tallinna kinos «Oktoober».

SÜLEV TEINEMAA

vaheaeg. Meie publik on mõ-lemat lavastust huviga vaada-nud — esimest on mängitud 75, teist 130 korda. Milline on vas-tuvõtt Soomes, selgub eeloleval nädalal. Tagasi jõudnud, alustab teater ringreisi koduvabariigis.

«VANALINNA STUDIO» ESINEB SOOMES

Brecht «Svejk Teises maailma-sõjas» ja Toomas Kalli «Lõuna-

ALGAB ÜLELIIDULINE FILMIFESTIVAL

Tänavu korraldatav XX üleliiduline filmifestival toimub Tbilisis 18.—24. maini. Võistluskraanil esitatakse kõigi liiduvabariikide filmi-stuudiote mulluse loominguaasta parimaid teoseid. Eesti filmikunst on esindatud «Tal-linnfilmis» valminud mängu-filmiga «Saja aasta pärast mais» (režissöör Kaljo Kiisk), nukufilmiga «Kevadine kärbes» (režissöör Riho Unt ja Hardi Volmer), nukufilmiga «Kaelkirjak» (režissöör Rao Heidmets), dokumentaalfilmi-dega «Kihnu mees» (Mark Soosaar) ja «Maraton» (And-rees Sööt) ning populaartea-dusliku teosega «Peipsi järv» (režissöör-operaator Peeter Tooming). Väljaspool konkurssi linastatakse Lembit Ulfsaki režissööridebüüti «Keskea rõõmud».

PÄRNU TEATRI KÜLALISSETENDUSED LENINGRADIS

Ülehomsest alates annab Pär-nu L. Koidula nimeline Draama-teater külalissetendusi Leningra-dis. 17.—26. maini esinetakse F. Dzeržinski nimelise Kultuuripalee laval viie lavastusega (kümne etendusega): «Lood Viini metsa-des», «Musta kassi öösel ei näe», «Vastutus», «Tõlkijad» ja «Mil-jard aastat enne maailma lõppu». Toimub etenduste arutelu Leni-ngradi teatrikriitikute osavõtul.

NOORSOOLAVASTUSED TBILISIS

Täna lõpeb Tbilisis 5. mail alanud üleliiduline noorsoolavas-tuste festival. Festival korralda-takse Tbilisis alates 1983. aastast üle aasta. Esimesel festiva-lil osales meie Noorsooteater Merle Karusoo lavastusega «Olen 13-aastane», teisel festivalil 1985. aastal Nukuteater «Imeli-se imikuuga» (lavastaja E. Spriit). Tänavu saadeti Tbilisi Noorsoo-teatri lavastus «Hamlet» (lavas-taja K. Komissarov), mida män-givad TRK lavakunstkateedri 13. lennu üliõpilased. Lisaks «Hamletile» paluti festivalist osalema ka üliõpilaste teine lavastus, J. Põldma «Teekond punktist A punkti B», mille on samuti lavastanud lavakunstkateedri juhataja K. Komissarov. Lähtis oli Tbilisis Riia Noorsoo-teatri lavastus, B. Brechti «Kol-manda riigi hirm ja viletsus» (lavastaja A. Sapiro), leedulas-telt E. Nekrošiuze lavastus A. Tšehhovi «Onu Vanja» (Viiniuse Noorsooteater).

CANNES' 40. FILMIFESTIVAL

7. mail algas Cannes'is 40. rahvusvaheline filmifestival. Nõu-koode Liitu esindab filmikon-kursil Tengiz Abuladze «Patuka-hetsus». Konkursiprogrammi 20 filmi hulka kuuluvad veel Nikita Mihalkovi «Mustad silmad» (NSVL — Itaalia), Ettore Scola «Perekond», Francesco Rosi «Väl-ja kuulutatud surma kroonika», Paul Newman «Klaasist looma-ead», Andrei Kontšalovski «Häbe-likud inimesed» (USA) jt. Festi-valizürli esimeses on Yves Mon-tand, Nõukoode Liidust kuulub zürriisse Elem Klimov. Lisaks konkursiprogrammidele linastub Cannes'is debüütfilmide prog-ramm, samuti režissööride kahe-nädalane programm, mille tule-musena antakse välja Roberto Rossellini preemiad panuse eest mõõdund aasta filmikunstisse. Festival lõpeb 19. mail.

7. mail toimus Kunstnike Liidu juhatuse koosolek, millest oli osa võtnud palutud ENSV Ministrite Nõukogu esimehe esimehe asetäitja Indrek Toome, samuti EKP Keskkomitee kultuuriosakonna juhataja Tiit Koldits.

Päevakorras esimene oli KL-i juhatuse esimehe Enn Põldroosi ettekanne «Jaanuaripleenumi otsused ja kunsti arenguteed». Mis on uutmärgiline kunstielus? Enn Põldroos leidis: sellega oleme tegelnud viimased 30 aastat. Nõukogude kunstielus on meid vahel võetud üleannetu, ent armsa lapsena, sest oleme teistest erinenud väga mitmes ja olulises mõttes. Hoidusime omal ajal tegemast seda, mida peeti õigeks ja mis nüüd on tunnustatud ebaõigeks, tegime seda, mida peeti ebaõigeks ja mida nüüd peetakse õigeks. Et see nii sai olla, nõudis omajagu võitlemist ja au tuleb anda kauaaegsele juhile Ilmar Tornile, samuti Heinz Valgule, kes seda koormat vedasid. Ja muidugi ei oleks kõik laabunud ilma avalikkuse toetuseta ja meie vabariigi juhtide mõistva hoiakuta. Hiljutine eesti kunsti näitus Moskvas kinnitas, et võideldud sai õige tee eest.

Siiski, märkis Enn Põldroos, oleks liialdus öelda, et stagnatsiooniaeg ei puudutanud ega mõjutanud meie kunsti. Kunst muutus omaette suletud, liiga hermeetiliseks, valmis süsteemiks, mis elab omaette elu, milles avaramale ühiskondlikule mõttele pole ruumi. Kunsti stagnatsioonist — pehmemalt oleme seda ni-

KUNSTNIKE LIIDUS

metanud stabilisatsiooniks — on korduvalt räägitud. Ühelt poolt on muidugi õigus neil, kes näevad kvalitatiiivset arengut, täiustumist valmis süsteemi piires — kui vaatame kunstnike loomingut ükshaaval. Aga kunsti kui süsteemi vaadates on millestki olulisest puudus. Võiks öelda: ühiskonnasiseses ideede ringluses on kujutav kunst paraku vähe kaasa rääkinud, vähem kui kirjandus, vähem kui muusika. Seda nimelt vaimuelu käärinimes, ühiskonnas toimuvast vaimses protsessist. Uuenemist ja teisenemist on kohatu nõuda väljakujunenud meistritelt, uued ideed tulevad noortega. Kahjuks kipub vahepeal olema nii, et noorus sulas liiga valutult ja sõbralikult väljakujunenud kunstielu, *status quo*'sse. Kunstibürokraatide elu teeb selline nähtus muidugi lihtsaks, aga järele mõeldes tekitab ärevust. Kus on mässumeelne kunstinoorus? Praegu — viimasel noortenahtusel, kevadnäitustel — näib siiski mingit käärinimes, tendentsi *status quo*'st lahti rebida. Uue võrsetesse — ka kui need ei meeldi — tuleb suhtuda tähelepanuga. Kõneleja leidis, et kunstikriitika, eriti noorim, ei ole olnud tasemel, üldse on kriitikal vähe tõelist osadust kunstielus (tõid vaadeldakse otsekui väljaspool olemasolevat kultuurisituatsiooni, väl-

jaspool aega ja kohta, ei osata näha arengut kontekstis). Kriitikal on nõutud objektiivsust, aga kas ei tuleks kasuks ka grupimeelse kriitika, üht gruppi toetamas ja tutvustamas üks, teist teine kriitik?

Milline on meie kunstikultuuri osa ühiskonna elus? On juba nii, et meie ja üleliiduline kunstielu on planeeritud näitusekesksena, seda arvestades finantseeritakse, tellitakse, ostetakse, luuakse, selle järgi hinnatakse. Orienteerumine ainult näitustele aitab kaasa kunsti muutumisele omaette elu elavaks suletud süsteemiks, suletud mänguks. Ometi kunst tuleb suunata ühiskonda laiemalt. KL ja KF on püüdnud laiendada tellimusi, tellida nimelt aadressiga töid, kõigepealt koole silmas pidades. Oleme olnud nüüd aktiivsemad, märkis E. Põldroos. Kujundajad on elavamalt sekkunud linna asjadesse, kunstnikele on muret teinud kunstitaridus koolides ja Virumaa väljavõtteid, aga kirjanduse võrreldes on kunstnikud siiani ühiskonna elust ja muredest siiski kaugel. Ilmselt õigustab end suund, mis võeti tänavuse kunstinädalaga: kunstipropaganda tuleb suunata kõigepealt noorte sekka ja usaldada noori kunstnikke seda tegema.

Omaette teemaks pidas kõneleja kunstikombinaatide töö ümberkorraldamist. Elu on muutunud: seni tegutses «Ars» monopoliseeritud, nüüd, individuaaltöö laienedes (millest võivad osa võtta ka KL-i liikmed) on tekkimas konkurents. Igasugune proteksionism on aga karuteene, kaitstavale noa selga löömine. Tuleb leida uusi töövorme, otsida, stimuleerida ja edukalt konkureerida.

Seejärel sai sõna Indrek Toome, kes rõhutas, et viimastel aastatel alanud uuenuemisprotsess on alles hoogu saamas; peamine aga on, et selle protsessiga tuleb ellu, ühiskonda, poliitikasse, majandusse, loomingusse arengu ja progressi ainuvõimalik printsiip — dialektiline mõtlemine. Uutmärgiline on süva-protsess, oleme alles pealispinnal libisenud. Peab olema erinevaid võimalusi, erinevaid vaatepunkte ja kokkupõrkeid, sest dialektiline mõtlemine kinnitab, et vastandite sõbralikust koostööst tuleb ees saada sündida midagi. Kunstis võib-olla sünnitab see salongi- ja kitsimaigulist toodangut. Veel rõhutas I. Toome avalikustamise tähtsust, see seisneb tõese informatsiooni kartmatus väljajätmises, eriarvamustel peab olema tribüün, kuidagi ei tohi leppida poolja veeranditõdedega. Ausa, informatiivse ja toonilt mitte kedagi solvava töötlemise heaks näiteks nimetas I. Toome Leo Gensi kirjutist «Sovetskaja Estonias».

Indrek Toome oli öelda rõõmustav uudis: kunstigalerii küsimus on lõplikult otsustatud, võitlused võidetud. Nüüd

on peaaegu, et linna täitevkomitee kui tellija oma ülesandeid tähtaegselt täidab.

Indrek Toome küsiti koosolekul palju. Galerii küll, aga muuseum? Inge Teder rõhutas: muuseum pole ainult meie kunsti mineviku, vaid ka meie praegu töötavate kunstnike loomingu tuleviku küsimus. I. Toome väitis, et järgmine kunstiehitus ongi kahtlemata muuseum, tuleb leida lõplik asukoht, korraldada konkurss, lülitada muuseumi ehitus poolakate programmi. Veel küsiti Tarbekunstimuuseumi puuduvate abiruumide asjus, ERKI maaliiosakonna filiaali asutamise kohta Tartus, päriti autode, väljasõitude asja.

Teiseks päevakorrapunktiks oli lähenev KL-i kongress (16.—17. okt). Enn Põldroos rõhutas, et kunstnike organisatsiooni sisemine demokraatiseerimine saab areneda just siin; kuidas valime, kuidas arvestame kogu oma liidu tõelist tahet. Ta leidis, et ilmselt peaks tulevase juhatuse ja ka presiidiumi valima väiksemad — nii on operatiivsem ja paindlikum töötada. Nagu varem, esitavad sektiioonid ka nüüd ühe kandidaadi 20 liikme kohta, presiidium ja parteibüroo esitavad lisaks veel 6 kandidaati. Enn Põldroos arvab, et tänavu ei tohiks juhtkonna kujundamine enam olla mingi salastatud toiming — pahatihti on nii olnud, et uus juhtkond saab teatavaks alles viimasel hetkel, banketi lõpul.

Seejärel algas uute liikmete vastuvõtt.

MIRJAM PEIL

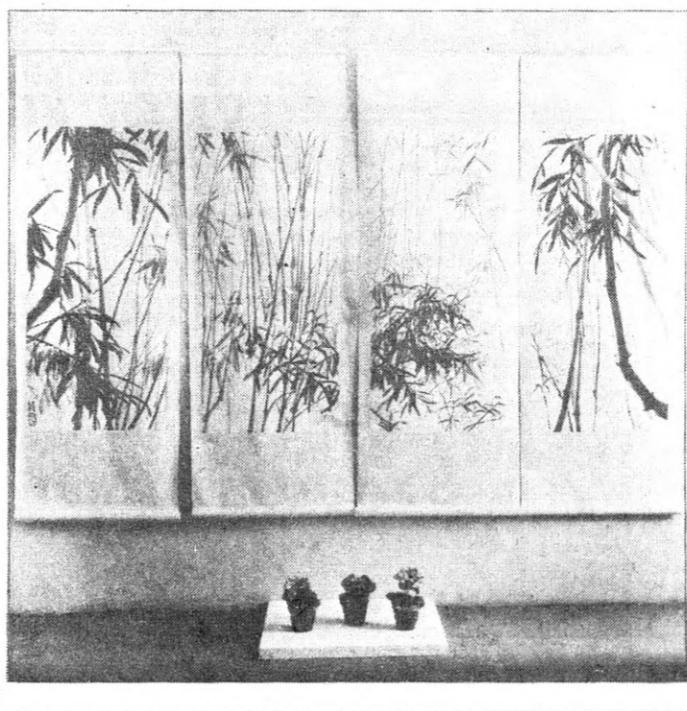
Orient on oma eripära ja vanade kultuuritraditsioonidega ikka eurooplast koitnud. Eestlaste kontaktid Idamaade kunsti ja kirjandusega on läbi aegade olnud enam kui põgusad. Tartu Kunstimuuseumis on viimasel viieteistkümnel aastal olnud vaid kaks vastavat näitust — jaapani puugravüür ja nüüd hiina kunstniku Jiang Shi-Luni tööde väljapanek. Küllastajate hulk näitab, et huvi puudumise üle küll kurta ei saa.

Jiang Shi-Lun, töötades *guohua* laadis, on hiina klassikaliste maalitraditsioonide jätkaja. XIX saj. lõpul tekkinud *guohua* koolkond tõi traditsioonilisse käsitlusviisi maalimise looduse järgi (kuid mitte euroopalikult natuurist), säilisid endised kompositsioonivõtted ja tehnika. Hiina kunst on tihedalt seotud maailmse kultuuripärandiga. Muutusi sealses kunstis on eurooplasel raske märgata ning traditsioonidest kinni hoidmist raske mõista. Seda ei saa võrrelda meie kunstipildi pideva uuenemisega.

Jiang Shi-Lun on sündinud 1927. a. Kirde-Hiinas Mukdenis (Shinyang). Esmaseks kunstiopeatajaks oli talle kirjanikust ja kalligraafist isa. Hiinlaste kasvatus on küllaltki karm ning nõuab ranget distsipliini allumist. Opetamisega tehti algust, kui laps oli viieaastane. Alguses oli kõige tähtsamaks kalligraafia. Hiinas on kujutav kunst ja kalligraafia tihedalt seotud. Hieroglüüfide kirjutamine paneb aluse tehnilistele oskustele, pintsi hoidmisele ja tuši kasutamisele. Ka hiina maalikunst põhineb just tušil või akvarellil, need kantakse kas riispaberile või naturaalsidile. Tähtis on esmane ainus pintslitõmme, kordustõmme ei ole lubatud. Kõik peab sündima ühe korraga, oluline on värskus. «Kalligraafia on pilt ja pilt on kalligraafia» ütles Jiang Shi-Lun. Oppimaks tunnetama ning edastama loodust, tuli kunstnikul kahe aasta jooksul iga päev joonistada bambust. Bambuse joonistamine nagu hieroglüüfide kujutamiseki aitab lihvida maalitehnikat. Mediteerides ning joonistades bambussalus, oppis Jiang Shi-Lun tundma bambuse lehevormide rikkalikust ning nende muutlikkust päeva kulgedes, aastaegades, ilmastikus.

HIINA KUNSTNIKU

NÄITUS TARTUS

Jiang Shi-Lun. «Bambusesalu»

Maalikunsti on Hiinas peetud olulisimaks kõigist kujutava kunsti liikidest. Jiang Shi-Lun peab ennast eelkõige maastiku-maalijaks, mis on traditsiooniliselt hiina maali juhtžanr. Tema peateema on nn. mäed-veed (*shan-shui*). See temaatika on tihedas seoses Hiina reaalse maastikuga, teistsal aga sümboliseerib traditsioonilise hiina filosoofilise mõttega. Mäed sümboliseerivad mehelikkust (*yang*) aktiivset alget, s. o. taevast; veed aga naiselikkust (*yin*), passiivset alget. Iseenesest ei ole need aga vas-

tandlikud, vaid hoopiski teineteist täiendavad ja mõjutavad jõud. Seetõttu hoomab piltidest rahu ja harmooniat, mida inimesele pakub loodus. Tänapäeva eurooplane näeb looduses võimalust stressist vabaneda, Idamaades on aga loodust kujutavasse kunsti transformeerides eesmärgiks harmoonia.

Osa näituse maastikumaalidest on Jiang Shi-Lunil valminud pärast kahekuist reisi Hiinasse 1985. a., neid on ins-

pireerinud konkreetseid paigad. Maalitud on need musta tušiga, mis hiina kunstis muutus juba VIII sajandil eriti armas-tatud võtteks. Must värv sümboliseerib pidulikkust, rõõmu, tõsidust. Jiang Shi-Lun leiab, et monokroomse pildi abil on parem anda edasi meeleolu: kogu maailm luuakse ainult ühest värvist ja selle üleminekuist. Maailmisust süvendab tuši sulandumine siidi. Erinev euroopalikust traditsioonist on ka perspektiiv. Hiina kunstile on omane hajutatud perspektiiv, puudub üks kindel vaatepunkt. See, mis kunstnikule pildis kõige tähtsam, on ka mõjuvaimal kohal, sellest ka alustatakse, mitte sellest, mis on lähemal või kaugemal. Sageli seob pildi erinevaid plaane kas uduline või veteavaus. Erinev perspektiivikäsitus, monokroomsus ja värvide sulandumine muudavad reaalse loodusevaate meie vaatajale suisa ulmamaastikuks.

Kujutav kunst Hiinas on tihedalt seotud kirjanduse, eriti luulega. Paljud kunstnikud on ühtaegu poeedid ning tihti on maalikunsti inspireerijaks luule. Luule seotust hiina kunstiga on rõhutanud ka Jaan Kaplinski: «Hiina luule aluseks ei ole mõttekäik... vaid pilt. Hiina luuletus on pildirida.» Nii on ka Jiang Shi-Lun lõpetanud ülikooli Kirde-Hiinas 1948. a. filoloogina. Tema diplomitööks oli Tangi perioodi (VII—X saj.) luule. Tangi periood oli hiina kultuuri õitse-aeg, VIII sajandit nimetatakse seetõttu ka «kuldajastuks». Põhjendades püsivat huvi selle perioodi vastu, ütles kunstnik: «Iga ajastu näeb ajalugu ja minevikku isemoodi ning

seetõttu ka interpreteerib erinevalt. Samuti võib üht ja sama luuletust pildiliselt kujutada mitu korda, kuna kõik sõltub hetkemeeleolust ning seetõttu on tulemus maalilähenduslikult erinev.»

Jiang Shi-Lun teotseb veel hiina kunsti omapärasen n. linnud-lilled žanris. Nende piltide mõistmisel oleks eurooplasel tarvis kas või minimaalseid algteadmisi igale hiinlasele tuttavast lillede tähendussümboolikast. Kunstnik ise ütleb: «Paljud poeedid on kirjutanud lilledest. Maalides lilli, mõtlen ma nende värssidele.» Mitte kunagi ei maali hiina kunstnik lilli vaasis või hulgit. Lill on kaunis vaid looduses ning ühes öies peitub kõigi lillede ilu. Hiinas on üldine lahutamatu üksikust, suur väikesest ning abstraktnete alati tihedas seoses konkreetsega. Lillimaal seondub hiinlasele aastaaajaga, mil see lill õitseb, ja sümboliga, mida ta endas kannab. Pilt annab ainet edasimõtlemiseks, tal on filosoofiline alltekst. Meie vaatajale jääb paljugi sellest tabamatuks nõrga ettevalmistuse tõttu, kuid mingi idamaaine hingus ning harmooniaaotlus jõuab meieni.

Jiang Shi-Lun töötab alates 1955. a. Leningradis, kuhu ta tuli õpetama hiina keelt ja kirjandust. 1978. aastast on ta NSVL Kunstnike Liidu liige. 1985. a. Hiina väisang oli kunstnikule kauaoodatud taaskohtumiseks sünnimaaga. Tahaks loota, et meie vaatajale saabub peagi võimalus tutvuda ka Hiina Rahvavabariigis töötavate kunstnike loominguga.

TIJU HAGEL

ESTICA

■ Pekingis on ilmunud prof. Leonid Stolvitši artiklikogumiku «Esteetilise väärtuse olemus-kordustrükk, samuti tema raamat «Esteetiline tegelikkuses ja kunstis». Sama autori artikkel «Eesti Kanti-uurijate tööd», avaldatud APN-i kogumikus «Nõukogude Panoraam», ilmus seejärel 18 välismaises väljaandes, sealhulgas Portugalis, Kuubas, Kuveidis jm.

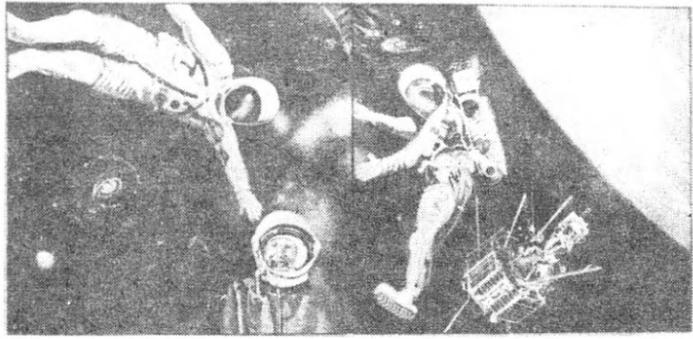
14.—16. aprillini toimus Jerevanis üleliiduline esteetilise kasvatuse sümposium, kus ENSV Kunstnike Liitu esindas Toomas Lepiksaar. Pärast asjalike ja põhjalike ettekannete ärakuulamist külastati muu hulgas Laste Kunstimuuseumi ja Armeenia Moodsa Kunsti Muuseumi.

KUNSTISALONG

H. Polli on siiani tunnustust leidnud stsientismi efektselt poetiseerivate maalidega, teda aktsepteeriti 1970. aastate slaidimaali lainega orgaaniliselt haakuva noore kunstnikuna.

Praegu osutavad endisele teadlas-ilm vaatlajale üksnes varasemad maalid «Geisrite orus», «Magnetväljas» ja «Eksperiment kosmoses», viimases segab küll plakatlik käsitluslaad. Kuni viimase ajani ülistas H. Polli TTR-i. Nüüd, mil jõgesid enam uljalt ümber ei pöörata, ei taha samas vaimus edasi minna ka stsientismi pateetik H. Polli ja täiesti uue nähtusena do-

Heikki Polli. «Eksperiment kosmoses» (õli, 1986)

mineerivad näitusel abstraktseid pildid, kodumaised maastikud, animalistika jne. Teemad on ju iseenesest sümpaatne. Esmapilgul torkavad silma väga erinevad käekirjad, moodustades konsekti kevadnäituselt. Ära võib tunda T. Pääsukest nii oma uue maalilise kvaliteedi otsingute kui ka loomadega, rahvuslikke

teemasid mütoloogiseeriva E. Kokamäe, tehnilisi võtteid on A. Toltsilt ja A. Keskkülalt. Toomas Vindi töömahukas laad on leidnud lihtsustatud adaptiooni, unustatud pole V. Ohakat. Michelangelolikus poosis akt on justkui Arro näituselt maha jäänud, kuid Arro on väga sooteadlik, ent H. Polli teeb silma 1980. aastate lääne moes olulisele androgüüni teemale. Juhuslikumalt meenub Elkeni tehnikat, Kongo värve

üritav Marani motiiv ja rida võiks veel jätkatagi.

Mis kummaline väljapanek see siis on? Kas tahab H. Polli luua *hommage* a eesti kunst, austusavaldust kolleegidele? Tundub, et mitte, sest selleks ta tehniliselt ei küüni — hätta jäätavad kasinad koloristivõimed. Ehk üritab pilada, näidata teistele, et naljategu on

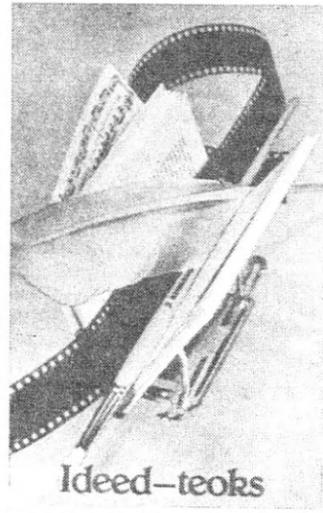
viljelda igapähe laadi, millel järelikult nagu polekski suuremat väärtust. Selleks näib ta liiga tõsimeelne ega suuda veenda.

Mitmed 1970. aastatel esile kerkinud slaidimaalijad on tänaseks teelahkmed või selle juba ületanud. H. Polli senise loomingu vorm ammendus ja sisu osaliselt kompromiteerus. Vastust küsimusele «Kuidas maalida edasi?» on ta otsinud rahvusvahelisest kunstimoest ja kolleegide lõuenditelt, kuid tulemus tundub mõtestamatu eklektikana, programmita kobava kõigeproovimisena. Slaidi maalimiseks on vaja pintsli käsitlemisel meisterlikkust, modelleerimisoskust ja värvidki eeldavad maitsekamaid kooslusi. Linnupiltide tegemisel on ilmselt eelkõige raamatuid sirvitud ja siis moekat säbru lisatud.

Hõõgupunases pildis «Järvel» on H. Polli suutnud oma varasema kontrastfoto-pärase tehnika arendada postkaardi magususse. 1970. aastate lõpu ja 1980. aastate alguse H. Polli oli sisemiselt jõudu looduse vägevuse kujutamisel, kuid praegu kipub peale jääma isikupäratu *charivari*.

Samas on salong pilte kuhjaga täis (mitmes reas eksponeerimisviis iseenesest pole paha), nii et produktiivsust jätkub, formaat toaseinale paras ja hinnakiri soodne. Kui normaalselt maalib kunstnik pildi

sisemisest vajadusest ja elab sellest ära, sest toimib metseenluse (kas või riigi näol), siis siin tundub olevat eratevõtluse kihku ja väiketootja pakub seinailu kunstivõhikule, kel komfordi loomisel on järg jõudnud prestiižikalt moodsa maali kätte. Katse teha Võidu väljaku Kunstisalongist hulgi-müügipunkt lõhub ootamatult seniseid eetilisi piire. Aknalaual kiirkõitjasse haagitud laadastiilis vaimutseval näitusebuketil nimetab H. Polli end kunstmaalriks. Amet seegi, kuid Kunstisalongis astuvad üles kunstnikud.

Andrei Kormašov. Plakat «Ideed — teoks» (1987)

Arvustuse toon sai tavatult karm, kuid kriitik saab õigustuse tundeist, et tegemist pole kunstiootsingutega, vaid teoka agarusega. Kui H. Polli tahab jääda eesti kunsti, on aeg libedalt teelt ära tulla.

Tagumises saalis on ülal Andrei Kormašovi plakatid, mis ei raba eesti plakatistide konkurentsitiheda koorekihi

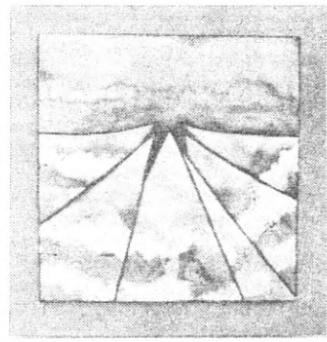
lööva kirevusega, kuid mõjuvad soliidset ja rahulikult ning on professionaalsed. Varasemad joonistusplakatid on osalt tänu sumedatele värvidele sümpaatselt leebe iseloomuga, mälestistekaitse plakatid isegi nukra alatooniga. Huvitav on Strasbourgi toomi põikihoone lõunaportaaliit Sünaagoogi figuuri kasutamine, kus ilmselt on plaanitud toimima eituse eituse seadus (usu kaotust sümboliseeriv kuju + selle mõrandamine). Ehk oleks sisuliselt plakatipärasem olnud portaali teiselt poolt võiduka Ecclesia mõrandamine, kuid tema atribuut rist poleks meil vist trükimusta kannatanud (on ka võidulipuga Ecclesiaid) ja küllap võlus kunstnikku Sünaagoogi erilisel nõtkel harrus.

Fotolavastuslikest plakatitest tunduvad leidlikumad raha pigistavad-mõõtvad majandusplakatid, pealegi on eesti fotolavastuslik plakat midu lausa piifatult kultuurikeskne. Kahes variandis «Ideed teoks» jääb sisu poolset deklaratiivset õhku rippuma. Näituse enda reklaamplakati nihestusiva pole eriti efektned leid, ja kuigi A. Weizenbergi juubeli plakati puhul on sisule vastavalt püütud olla akadeemiline, tundub see veidi tüüplahendusena. A. Kormašovi paberlind oli küll vist esimene ja M. Haavamägi ning K. Toompere kasutasid motiivi hiljem, kuid üldkasutatava võttestiku piiresse jäämine tekitab siiski nn. juba-nähtud-tunde. Enamikul töödel ootaks veidi huvitavamat kirja kasutamist ja täpsemat mõtte edastust tekstis. Umbes kahtkümme plakatit, millest paljud on üldtuntud, esitav väljapanek tikub iseseisva kunstinäituse nadeks jääma, kuid see pole niivõrd etteheide kunstnikule, kuivõrd ka näitusekorralduslik küsimus.

MART KALM

DRAAKONI GALERIIS

Leida Ilo emailplaatide (või siiski maalide?) kollektiooni ilmumine Draakoni galerii näitusele oli tema loomingu austajatele ootamatuseks. Sügavam tutvumine emailtehnoloogiaga eelmisel suvel rahvusvahelisel emailseminaril Kecskeméti (Ungari) on endaga kaasa toonud olulise pöörde Leida Ilo kunstikäsitlustes, suunanud teda kolmemõõtmelist metallkompositsioonidelt pildiliku, kahemõõtmelise esituse juurde. Sellelaadseid pöördeid peab paratamatult siduma väljakasvamisega varem saavutatust, kuigi seda on peetud täiuslikuks, auhinnad tähtsatelt tarbekunstifoorumitelt Jablonecist ja Erfurdist jäätavad muide võimaluse oledada, et esinemine ka väljapool sotsialismimaid oleks kujunenud tulemuslikuks. Vajadus teistmoodi luua on kõige lähemalt seotud tundlikkusega aja suhtes. Armastame selles punktis edumeelsust, kuid talitame tihti mõtlematult, mille tulemuseks on sageli halvasti seostuv popurri moesolevatest võtetest. Leida Ilo on seni seisnud parajas kauguses meie tarbekunsti kummitavatest päevamuredest ning seegi kord mõjub tema argumenteeritud, loogiliselt arendatud esituslaadi muutumine paratamatuna. Näitus Draakoni galeriis sõitis muidugi otsejoones sisse eelmisel suvel peetud diskussioonile tarbekunsti lähenemisest kujutatavale kunstile. Leida Ilo viibis sel ajal Kecskeméti, kuid ilmselt hoidsid õppelaagris töötava rahvusvahelise seltskonna kunstiootsingud teda

Leida Ilo. Seinaplaat «Talvel» (emailmaal, 1987)

probleemile palju lähemal. Tegelikult ihalev postmodernism on põhjustanud igas suunas hargnevate kunstiootsingute teket — ning Leida Ilo näitusel oligi tunda leppimist asjade niisuguse kulgemisega. Ka tema töötab, silmas pidades mitmeid väljendusviise, muidugi emailmaali piirides. Kontakt pildiliku esitusega mõjus kõige veenvamana, samuti äratas usaldust abstraktset, vaba maalilist esitust jälgiv tegevusliin. Paratamatult puudus külgetõmme ainult dekoratiivsusega piirduvatel käsitlustel, sest oleme sellest küllastunud. L. Ilo tajub seda isegi ja tegeleb süvenenult maalilisuse ja kujutatavuse probleemidega. Huvi põhjuseks kujutava kunsti väljendusvahendite kasutamise vastu on Leida Ilo uus ja silmatorkav avatus reaalsusele. See tähendab, et ta enam ei abstraheeri oma visuaalset kogemust minimalistliku ja kontseptualistliku kunsti keskendatuse ja dissiplineeritusega, mille erutavat

juuresolekut tundsi viljapäid kujutava sarja ees seistes. Ainega suhtleb kunstnik nüüdselt isiklikumalt, meeleolutselt või võiks öelda, et lõdvestudes ja naturilähedaselt. Emailplaatidel kujutatakse mägesid, Ungari maastikku, põlde, pilte on taevast ja ilmast, isegi tuttavatest inimestest. On jätkunud soovi reflekteeruda viimastel aastatel maalikunsti levinud taotlusest müstifitseerida naise olekuid («Päev» ja «Õõ»), kuid loomulikult ilma suunda iseloomustava räägepoolse väljakutsuvusega. 1965—1970 kunstnikuks kujunenud Leida Ilo on sümboliseeriva loomuliku, intelligentsuse kaudu töötav suhe, seepärast on talle lähedased kujundid ja sümbolid meie graafikast. Millegipärast jäi mulle selline tunne. Võimalik, et mõlemat lähendab ühine looduskeskne mõtlemine, suurema osa kujundite aluseks on loodusmotiiv ja selles punktis pole ta oma harjumustele truu. Olemegi huvitava nähtuse ees, sest meil on võimalus jälgida, kuidas kunstnik, sattudes ühest kunstieppohhist teise, väljendab oma elutunnet ja samu inspiratsiooniallikaid täiesti erineval moel. Mõneti ootamatu see muidugi oli ning ma mõtlen erilise kahjutundega L. Ilo metallkompositsioonides saavutatud vormipuhutusele.

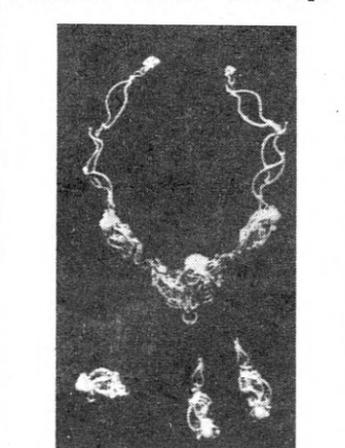
Samas pole kahtlust, et praegune pildilikkuse etapp ja maalilise väärtuste ammutamise emailitehnoloogiast ulatuvad väljapoole kunstniku saavutuste registrit. Küllap vajaski meie dekoratiivplaatide geometriast ja konstruktiivsusest küllastunud dekoori väljavahetamist või lihtsalt puhkehetke, hingetõmbeaega enne uuele rünnakule asumist.

EHA KOMISSAROV

RAEMUSEUM

on lisaks Tallinna Kultuuriülikooli kirjakunstinäitusele eksponeeritud ka külalishäitus Armeenia metallkunstniku Eduard Šakarovi loomingu. Eduard Šakarov (s. 1947) on ettevalmistuselt küll muusik (lõpetas 1975. a. kiitusega Jerevani konservatooriumi viiuli eriala), kuid juba tudengiaastail huvitus juveelikunstist, nii et harrastuskunstnikust sai 1979. a. Armeenia Kunstnike Liidu liige.

Eduard Šakarov nimetab oma töömeetodit improvisatsiooniliseks, ta töötab ilma kindla kavandita, lõpptulemuse ette teadmata, järgides meeleolu, kombineerides võtete ja materjalidega. Meile tundub see viis loomulikult ebaratsionaalne ja isegi ebaprofessionaalne, nii nagu neile meie ratsionaalsus jälle vähepakuv ja mängu segav. Autori kinnitust mööda on eksponeeritud töid 15 loominguastast, kuid kahjuks puuduvad vitriinides viited valmistamisaastatele, nii ei saa arvustaja kuidagi välja lugeda liikumist millest milleni. Ka oleks võinud vastavalt seinateksti teabele märkida, milline on eesiseval rahvusvahelisel konkurssnäitusel Jablonec '87 eksponeeritava komplekti duubelvariant.

Eduard Šakarov. Ehtekomplekt pärlitega — duubelvariant Jabloneci saadetud tööst. 1987

Eduard Šakarovi ehted toovad meieni midagi vanade aardelaegaste meeleolust, idamaiste iluduste sulnidusest, filmidiivade kapriisidest ja pärjeliprouade apulusest. Nad on loodud ahvatlema — filigraanpitsi hõbevaht ja ihuroosad pärlid, mürkrohelised ja verepiiskpunased granaadid, veel türkiisi, krüsopraasi, ametüsti, koralli — pähe võivad tulla patused mõtted. Andku autor siin andeks selline mittefunktsiooniline interpretatsioon vastuvõtul, tema siiraks eesmärgiks on olnud luua ilu.

Kuna puudub tõene teave Armeenia nüüdisjuveelikunstist (peale fakti, et juveliid on kõik mehed), ei saa ma ka selle näituse põhjal öelda, kuivõrd isikupärane on selles Eduard Šakarovi käekiri. Kuid, tehes järeldust üksikult üldisele, on alust arvata, et enamik neist saab nii ülesehituslikku kui ka teostuslikku tuge kohalikust väga rikkalikust traditsioonist, mida täiendatakse uemate omaleitunud või siis mujalt nähtud nipidega.

Šakarovi näituse kaudu tutvustatakse meile üht võimalust praeguseks väga erinevatesse suundadesse hargnenud ehtekunstist, seepärast võtkem seda näitust nii, nagu ta on, hinnakem näitusekorraldajate initsiatiivi, sest mitmekülgse informatsiooni liikumine toob tulu kõigile.

TIINA KÄESEL

Juba raadiopäeval kutsuti ajakirjanikud kokku Kultuuriministeeriumi, et teada anda tänavusest G. Otsa nimelisest muusikanädalast kestusega 21.—29. maini. Üritust tutvustav Arne Mikk lubas, et kolmas muusikanädal pakub eelmistest veel tihedamat ja mitmekesisemat valikut. Otsa päevad mahutavad seekord 40 kontserti, etendust, näitust jm. ettevõtmist. Neid sisustama on meie muusikule lisaks kutsutud 20 külalisolisti 9 linnast, nende seas tuntud suurused I. Arhipova, M. Biešu, H. G. Ahrens, V. Tšernov jt. ning meie esmakülaselised S. Marirrosjan, N. Jerassova jt. Kõiki ja kõike siinkohal loetleda käiks üle jõe. Kinnitagem vaid, et Sviridovi autorikontserdist Raekojas ja suurest galakontserdist «Estonia» teatris raamitud nädal on kokku pandud suure armastusega, sooviga pakkuda parimat. Loodetavasti jätkub kuulajailgi sõbralikku huvi ja tahtmist end sellest muusikaküllusest haarata lasta. Muide, pilettite eelmük kõigile Otsa-nim. muusikanädala kontsertidele ja etendustele juba käib.

Filharmonia uusi teid otsides sündinud autorikontserdid on põnevust pakkunud küll. Hoolimata sellestki, et heliloojal on kava kokku pannes tulnud piirida kammerteostega. On isegi huvitav, kuidas üks või teine autor suudab oma loodud neis piirides vaheldusriikka ja mitmekesisena näidata.

E. T.: Rõõmustab, et Filharmonia võimaldab autoriõhtute kasutada kammerkoori; see andis mitmekesisemaid võimalusi näiteks E. Mägile. Ja R. Kangro autoriõhtu oli just selle tõttu väga põnev, et lisaks ehtsatele kammerteostele esitas kammerkoor seal kaks kantaati, mis mõjusid peaaegu sümfooniliselt, kuigi nende saateaparatuur oli napp. Kõik autorikontserdid on mulle meeldinud. Aga R. Kangro oma pakkus mulle kogu hooaja suurima muusikaelamuse. Tihti oleneb kuulamisrõõm ka kuulaja hetkemeelolust, mitte ainult pakutud muusikast. Kuid seekord oli muusika tõesti tore ja väga heas esituses. Mõnikord on Kangrot peetud natuke mehaaniliseks heliloojaks, kellel on väga kindel väljendusvahendite ring. Aga see kontsert, eriti esiettekandes «Gaudeo», tõestas küll tema ande laiust ja väga ilusat lüürikat.

Kõigil neil kontsertidel on valitsenud mingi eriline meeleolu. Ometi kasutatakse laisalt võimalust sellest osa saada — publikut napib. Päril imelik tundub, et Tallinna muusikaõppurid ei kasuta seda suurepäraselt teed meie muusikast piidi saamiseks.

E. T.: Tõsi, kammermuusika ei ole Tallinnas kuigi populaarne. Rohkem tuntakse huvi sümfooniakontsertide vastu, seal on ka palju kuulajaid. Aga ma usun, et autorikontserdid tõmbavad siiski rohkem kui tavalised kammerkontser-

HOMSEST

EINO TAMBERGIGA

did. Eriti rõõmustab, et kõik senised on väga soojalt vastu võetud, aplaus on olnud innukas. Häda on pigem selles, et meil ei ole korralikku kammermuusika, kus sama publik paistaks arvukas. Niisiis on ikka probleemiks väga hea akustikaga kammermuusika leidmine või ehitamine kesklinnas.

Nüüd, mil ka Kadrioru loss muusikale ukseid sulleb, läheb muusikute mure jälle suuremaks. Ja kammermuusikale vähesobiva «Estonia» kontserdisaali hind tõuseb veel. Homme õhtul on sealsel laval taas Filharmonia

Kammerkoor, samuti Tammenim. puhkpilliikvintett, L. Erendi ning lauljad M. Eensalu ja V. Puura, et esitada teie kammerloomingut.

E. T.: Kahtlesin, kas mul on

üldse võimalik teha autori-kontserti kammerloomingust — olen seda vähe kirjutanud ja enamasti ei kuulu need mu oluliste teoste hulka. Näiteks sümfooniakontserte oleksin paar-kolm kergelt ja rõõmsalt kokku pannud. Asi on nähtavasti selles, et olen tõesti ebasobiv inimene kammerloomingut kirjutama, mu mõtlemisviis on hoopis teistsugune. Loojatüüpe on ju erinevaid: ühtede sobib rohkem kammermuusika, teistele sümfooni-line või ooper ja üksikutel harvadel juhtudel on heliloojaid, kes valdavad kõike võrdse vabadusega. Ega neid palju ole. Võtame näiteks koorimuusika. Mäletan üht RAM-i kontserti D. Šostakovitši ja V. Tormise loomingust. Seal kõlas Tormise looming ilmselt eredamalt ja olulisemalt. Nii võib juhtuda, et suur geenius ei pruugi mõnel alal olla tugevam kui natukene vähem oluline helilooja (ehkki julgen ka Tormist geniaalseks heliloojaks pidada).

Kui ma autorikontserdiga lõpuks nõustusin, siis selle tõttu, et mulle pakkus põnevust asja temaatiliselt koondada, ühise nimetaja alla viia. Otsustasin teha üheosalise kontserdi, püüda mõjuda selle mõttelise ja emotsionaalse üht-

susega. Püüdsin isegi nii teha, et üks teos haakuks teisega. Näiteks kammermuusika koorilauluga — nad on helistikuliselt ühendatud, nende vahel pole pausi. Tahaksin, et vaheplausid õhtut eriti ei katkestaks ega oleks liikumist lavale ja lavalt ära.

Seni on meie heliloojad autoriõhtu kokku pannud suhteliselt uuest loomingust, üllatanud esiettekandega. Kas jätkate seda tava?

E. T.: Mul siin uut väga ei olegi. Muidugi on asju, mida on vähem kuulnud. Näiteks mõeldud kevadel valminud kolme V. Luige laulu — ei ole vist avalikult esitatudki. Ainult Raekoja saalis on Eestis kõlanud «Karjaseviisid» puhkpilliikvintetile, mida mujal Nõukogude Liidus on rohkem mängitud. Nii et üht-teist vähemkuuludut on, aga olulisem oli mõtteline ühtsus. Selle tõttu haarasin ka õige kaugele tagasi — esimesena kirjutatud Petõfi laul «Tuul viib õilmelt lehe ära» valmis Konservatooriumi IV kursusel 1952. a. Ja viimane teos, mis siin kõlab, on kirjutatud mullu.

Kogu kava võiks mõtteliselt nimetada — isamaast ja armastusest. On koorilaulu, milles on juttu isamaast, kodumaast, tööst või kodumullast, ja instrumentaalteoseid, mis loodud eesti rahvaviisidele. Armastuse pool kannab endas «Amorese» fragmente, hästi vanu Petõfi laule, uut V. Luige tsükli; panin siia veel «Lahkumislaulu», mis on kergemas žanris tuntud, ning paar instrumentaalpala, mis selle meeleoluga seostuvad.

Eino Tambergi autoriõhtu algab homme õhtul kl. 19.30 «Estonia» kontserdisaalis.

TIINA MATTISEN

Täna oleks saanud saja-aastaseks Olga Mikk-Krull, «Estonia» lauluteatri üks rajajaid. See kujutletav sündmus polnud tõekssaamisest eriti kaugel: lahkus ju lauljatar meie seast veidi vähem kui seitse aastat tagasi. Teatriga püsisid tal sidemed viimaste elukuudeni: sageli etendus jälgimas, muljeid jagamas — ikka vajmuerk, hoolitsetud välimusega, üdini daam...

Rahutat pürgimist kunstivallas, ehk omasõniti «tuuletallamist» oli O. Mikk-Krull elus küll igas eas. Tema noorus mõõdus keskkonnas, millest anderikkamat raske leida XIX sajandi lõpu Tallinna eestlaste seas. Tarvitseb vaid nimetada talle kõige lähedasemaid: ema Julie Brunberg-Mikku, «Lootuse» ja «Estonia» seltsi üht tuntumat näitlejat, pianistist poolõde Josephine Mikk-Visnapuud, kirjanikust onu Eduard Bornhödet ja ristisa Konstantin Tümpud. Viimased kolm tegelesid ka Olga esialgse muusika-

OLGA MIKK-KRULLI SAJAND

lise kasvatusena. Tallinna Kõrge-ma Tütarlastekooli hariduse kõrval osutus see sedavõrd tõhusaks, et võimaldas lauluõpingute ajal Peterburis (1906—1910) anda klaveri- ja saksa keele tunde (!), et aineliselt toime tulla. Tulevase interpreedi laulpedagoogid olid Eva Sarring ja kuulus Põhjamaade õõbik Alma Fohström. Viimastest sai väga sobiv õpetaja. Paraku loobus õpilane ise stuudiumist varem, kui oli kavatsenud, eelistades Paul Pinna pakutavat operetiprimadonna tiitlit vastloodud «Estonia» teatris. Haigus viis tema aga peatselt teatrist eemale ning alles esimesel I maailmasõja järgsel aastal pöördus ta sinna tagasi, olles täiendanud oma laulualast ettevalmistust Maria Tiisiku juures.

Teisele algusele järgnes tõeline tähelend juba hooguvõlvas ooperis: osadevool, tunnustus. Lisaks õppereisid Saksamaale, Itaaliasse, Austriasse. Tema rollideks said Ännchen, Margarethe ja Julia, Micaëla, Gilda, Rosina, Zerlina, Butterfly, Mignon ja väga paljud teised. Kui Eestima muusikateater «Aidaga» (1923) esimest triumfi pühitses, tõusis O. Mikk-Krull nimiosalisena selle tippu. Lüüriline sopran ja Aida? Tolleaegse väikese trupi ning väljakujunemata esitustraditsioonide puhul ei tekkinud sellest kuigi olulist probleemi. Vähe sellest. Laulja kehastas neil aastail ka näiteks Leonorat «Trubaduuris» ning valis üheks oma benefissiks Liisa osa «Padaemandas».

Kahekümnendail aastail kulmineeris ka solisti kontserditegevus. Teoks said külalisesinemised Riias, Helsingis, Stockholmis. Põnevamate esitustest Tallinnas olgu nimetatud solopartiid H. Berlioz «Fausti needmise» esmaettekandel, R. Tobiase ballaadi «Sest Ilmaneisist ilust» ning kaasafegemist Hiina—Jaapani matineel koos H. Gleseri ning R. Olbreiga. Tema muusikalised huvid olid tõepoolest väga mitmekülgised. Kuidas laulis O. Mikk-Krull? Meenutuste ning retsensioonidest loetu järgi ei olnud tal väga suur, kuid soojatämbri-line, meeldiv hää. Kõrgregistris heljas, madalamatel nootidel kergelt kahisev. Rollid olid mõjunud üpris sugestiivselt tänu ürg-

sele muusikaalsusele, eksimatule maitse- ja stiilitundele. Aastal 1933 lõppes maineka muusiku solistikarjäär «Estonias». Külalisena laulis ta seal aga veel viis aastat, oma viimistletud esitustega aina tunnustust teenides. Samaaegselt algas uus, omamoodi mitmekülgne eluperiood. Ta juhatas mõnda aastat üht Tallinna naiskoori (ja sugugi mitte kehvasti), ei põlanud vastu võtta tööd «Estonia» telefonikeskjaamas, raamatukogus ja kostüümlaas, kuni etteütletaja amet talle neljateistkümneks aastaks (1946—1958) kõige sobivamaks osutus. 1972. a. ilmus O. Mikk-Krulli mälestusteraamat «Minu elu muusikaradadel». Kuid vahest olulisem oli lihtsalt tema juuresolek teatris, kelle südametunnistuseks ja kestvuse sümboliks ta oli muutunud. 20. mai «Muusikaline tund» pakub O. Mikk-Krulli enda mälestusi ning üht helijälge tema laulmisest. VILMA PAALMA

LAURI VÄINMAA klaveriõhtu 2. V «Estonia» kontserdisaalis. Kavast Bach-Busoni Chaconne, Beethoveni Sonaat nr. 21 op. 53, 6 osa Urmas Sisaski tsüklist «Tähistaevas» (esiettekandes), Schumanni Humoresk op. 20.

MART KUUS: Bach-Busoni Chaconne'i võlusid mind eelkõige suured selged pinnad, kus kõik oli kenasti registreeritud ning seega ka teos kui tervik hästi hoomatav. Interpretatsioon lähtus ilmselt romantilisest traditsioonist, mis õigustas teatud agoogilist tunglevust. Mõistsin Teie püüdu maksimaalselt ära kasutada klaveri akustilisi võimalusi (ikkagi orellik teos!), kuid hetketi kadus fortissimo's kontroll kõla üle.

LAURI VÄINMAA: Chaconne'i tekstis on lehekülgede kaupa ff, püüdsin siiski ka fortissimo's leida erinevaid varjundeid, kuid üks kulminatsioonide kipud vahel paratamatult «üle viskama».

Valmistusin Busoni-nimelise rahvusvahelise konkursi (4. vooru!) üleliiduliseks läbikuu-

lamiseks, kuid sõrmetrauma rikkus kõik ära. Tõin nüüd kuulaja ette osa konkursiks õpitust (Chaconne kuulus II vooru kavva).

M. K.: Väga meeldis Beethoveni Sonaadi ettekanne. See oli ülevaatlik, vorm hästi jälgitav. Mõju avaldasid I ja eriti II osa vaoshoitus ning sissemine pingestatus. Kui Introduzione vaigest mediteerimisest kasvas välja Rondo kaudis teema, oli see mulle kontserdi ülevamaid hetki. Põhiste vastu ka coda metsikule tempole (prestissimo!), kuid veel selgemaks ning säravamaks annab seda kindlasti lihvida.

L. V.: Püüdsin võimalikult täpselt järgida Beethoveni tempotermineid. Näiteks Sonaadi II osa mängitakse tihti

liiga kiiresti, aga autor on nooti kirjutanud ainult allegretto moderato! Sellest siis ka sisulised mõõdalaskmised. Beethoveni sonaadid on olnud peaaegu kõikides mu viimastest kavades (nr. 4, 20, 23, 32), tahaksin seda liini jätkata.

M. K.: Toredad olid palad U. Sisaski tsüklist «Tähistaevas». Värvikad, helimaalingulised lood, kus ajuti võis ette heita vaid kujundi üleekspluaateerimist, kuid mitte ideede puudumist! Eriti jäid meelde Andromeeda, Kaaren ja Maokandja.

L. V.: Sisaskil on tsüklist valmis 22 osa, aga tähtkujusid on ju kokku 88! Mu mulluse kontserdi kavast oli 6 osa, nüüd õppisin 10 uut juurde (Kohtla-Järvel kõlasid kõik 10, «Estonias» jätsin aga 4 ära —

kartsin, et kava läheb liiga pikaks). Mängisin ta palu hiljuti Heliloojate Liidus, Sisask sai vanematelt kolleegidelt kõvasti kiita.

M. K.: Kava lõpunumber oli Schumanni Humoresk. Interpretatsioon oli kontrastiderohke, kantud romantilisest paatosest ning õhinast. Taas nautisin rikast kõlapaletti. Ometi jäi tunne, et kõrgtoonust ei jätkunud lõpuni.

L. V.: Tõepoolest, kerge väsimus hakkas kummitama. Vormiliselt on seda teost väga raske koos hoida, on ta ju küllaltki amorfne. See pole «isemängiv muusika» nagu näiteks «Karneval», seda lugu peab interpreet äärmiselt aktiivselt vormima. Olen nüüd Humoreski mõned korrad lavale mängida saanud ning hak-

kan juba paremini tervikut tunnetama.

M. K.: Kas filharmonia pakkus piisavalt esinemisvõimalusi kava sissemängimiseks?

L. V.: Enne «Estonia» kontserti mängisin veel Kohtla-Järve ja Põltsamaa lastemuusikakoolides. Piisavaks seda lugeda vist ei või. Viimasel aastal olen lavale pääsenud keskmiselt korra 1,5 kuu jookul, varem oli esinemisi veelgi harvemini. Minu ning ilmselt teistegi noorte interpretide põhiprobleem on lavakogemuse nappus. Väike vabariik ei saa anda kõikidele soovijatele piisavalt kontserte — filharmonia lihtsalt ei jätku esinemiskohti, õigus üleliidulisteks gastrollideks on aga ainult rahvusvaheliste konkursside laureaatidel. Kuid rasketel võistumängimistel teevad ilma just tugevas esinemistules karastunud! Kas kinnine ring? Ehk peitub lahendus liiduvabariikide filharmoniade otsesidemetes sõlmimises ning interpretide aktiivses vahetamises.

...niisuguse nime all toimus 20. III Kirjanike Maja saalis VELJO TORMISE autoriõhtu. Laulis Filharmoonia Kammerkoor T. Kalluste juhatusel, Betti Alveri luulet luges Katrin Saukas, põimiku oli koostanud Merle Karusoo. Õhtut korralditi 21. III, 22. III esineti Tartus, 23. III Valgas.

Kava sisaldas aastatel 1979–1984 valminud päevakajalisi laule põhiliselt Hando Runneli ja Juhan Liivi, samuti Lenini ja Juhan Viidingu sõnadele. Otseütlevald laulud. Elatakse läbi kultuuri valukohti, heidetakse kibedasti nalja stagnatsioonija nuripidistuste üle. Seda muidugi kunstikeele läbi — luule- ja muusikavahenditega instrumenteeritult (kasutades vihjeid, parole, allegooriaid ka toonastest tabudest möödahiilimiseks).

Administreeriva kultuurihaldamise pihta oligi sunnitud terve rühma autoriõhtu laulude mõna ja protest. «Juhan Liivi sarkasmides» lahvab tegija nõrdimus lausa üle ääre groteskses helikarikatuuris. Mitmetähenduslikum, väga omapärane teos on kava ulatustlikem, travestia «Küsimus on...». Nagu patoloog biopsia-protseduuri, võtab autor pala ehtsat SV 1981. a. kunstipoliitilist juhtkirja — sisuliselt anonüümse ametkonnastili näidise, mis üsnagi ähvardavas toonis avab loomeisiksuste silmi õigele kunstile — ning komponeerib selle pehmesse muusikasse eksotilises žanris nimega stihhiir. Kahe päritolul ja ainelt kauge, ent funktsioonilt suguluses kanoonilise stiili ühitamisel tekib huviarata efekt: verbaalne tekst kaotab võimuhüpnosil põhinenud kaitsva aupaiste, tema normatiivne paatos aga paljukordistub.

Tundub, et nii töötavad teisedki selle kava pilalaulud: naeruvõtete murtakse seiskua ja mõtteviiside tärnitud vormide puutumatus ning tuuakse kuulaja õiglustunde hinnata nende sisemuse kõlbeline küündimatus. Tulemus on mõnigi kord üliloomiline ja samas sünye. Kui arvutada nendest viltustest konstantidest moodustunud keskonda. Nüüd on teised ajad. Lähimineküki varjuküljed on avalikult hukka mõistetud. On's mõtet neist enam laulda? Nii või teisiti, elame stagnatsiooniparandis, vanameelsuse potentsiaal püsib ju veel. Seetõttu ei kahane V. Tormise pilalaulude väärtus avatuse indikaatorina, nende puhtajakajaline sekkumisvõime, mida rohkendab muusikaline läbilöögiõud, võimsam, kui oskasin enne kuulmist ette kujutada. Muidugi laulud ei teata meile uusi fakte. Arvan aga, et suure kunstniku pilke teravus, kohati harjumatuses lausa siivutuna tunduv ekspressiivne leppimatus võimaldab hoopis tõsisemalt, terviklikumalt, usaldusväärsemalt — ütlemega, rahva elamuste kaardistuse — aimata sotsiaalsete haiguste juurte ja leviku tõelist sügavust kui näiteks perioodikakirjutised, mis tihtipeale piirduvad informeerimisega kurioosumitest ühes kitsas ainevallas.

Pilalauludele vastandus ka-

«ALGUSES OLI SÕNA...»

vapõimikus mahult võrdne teine poolus — teised laulud, mis, küll vähem uudishimu sütitavad ning tagasihoidlikumad kuues, tõusid kava kulgedes järjest olulisemaks. Laulud, mis väga mitmesugustes tundevarjundites — «Virus vanade» raskemeelsest üleskutsesest «Mõtisklused Hando Runneliga» unenäolise kaemuseeni — häälestasid kuulajat isenda koha ja kohuse, au ja õiguse äratundmisele ning tunnistamisele kõiksuse all. Niisiis pühad laulud, tõsitorislikud — selliselt, nagu Tormis enam kui keegi teine muusik on meie praeguses kultuuris omaks võetud ja loomingu kaasanimemist leidnud. Aatemees, kelle looming lahutamatus seoses mõjusa esteetilise eneseteostusega ühendab — aastakümneid juurdlemise meie eksistentsi põhja loodivate suurusimuste kallal, vaimsete aluste üle, mis aitaksid viia meie inimlikku olemist kooskõlla igaviku liikumisega; visa lähemise isikupärasele, vaimu tervendavale maailmatõlgendusele; tiheneva nägemuse «ürgest moraalkoodeksist» — elujõust, mis voolab aegadest läbi ulatuvas kollektiivses omatundes ja hingetugevuses, selle teenimisest ja sellest ammutamisest; ja mis meile peamine — koonduv teostest selgelt väljendunud taotluses mõjutada ka kuulajat samasugusele juurdlemisele, lähenemisele, puhastumisele. Nagu teame, kehas-tavad neid helilooja eetilisi pürgimusi tema loomingu kaks peamist, omavahel tihedasti ühendatud suunda — rahvalaululine ja loodust maaliv. Siin kavas olid esiplaanil neist erinevate nimedega väärtused, uusaegsemad rahvuslikud tões. Muusika ja sisu ei anna kahelda, et nendegi pühade laulude tähendus on V. Tormise põhisuuna lähedal, on selle teisenduseks. Ühe olulise erijoonena, mis asetab nad minu arvates märgatavale kohale koguloomingu kui «Maarjamaa ballaadi» ja «Raua needmise» liini tervadavad jätkajad.

Nimelt. Nii rahvalaul kui ka loodus asetuvad V. Tormisel meist ja meie reaalsusest omaette, kuhugi kujuteldavasse. peatunud aega. Kumbki on

vormitud nagu terviklik, elav saar, õnnelik oma puhtuses ja puutumatuses, küllusliku sisetelu aeglasel lõppematus rütmis. Muidugi, mõlemad on tugevasti suhtestatud meie ja meie ajastuga, õieti ju loodudki dialoogiks, eetiliseks peegliks, vastama hümneid ja embleemidena praegusnimese igatsustele ja hingelistele vajakutele.

Vaadeldava autorikava pühade laulude väärtused ja tões on aga toodud võrreldamatult lähemasse, vältimatult tegelikku, ajaloolisse reaalsusse, mis ulatub otsapidi praegushetke ja vastupandamatult meisse endisse. Nemadki on kujutletavad elava saarena — aga süütsi ümbritsevate painete, rüvetusotude, paratamatustega. Kusjuures tihtipeale näis, et selles elamuspidis eluvaenuliku ja püha, irvitamis- ja teenimisväärse lootusetust ühtepõimumisest kuulub ülevõim ähvardavale. Nii imbus vähehaaval publikusse selle kava erilaadne ühendnaalsus — kirkalt traagiline elutunne. Raske, küllap ka kasutu oleks tagantjärele vahejooni tõmmata, mida täpselt andis sellesse sulamisse helilooja, mida H. Runnel, J. Liiv või B. Alver.

«Alguses oli sõna...» tervikuna oli koostaja poolt peensuseni ette arvestatud meelolujoonisega suurvorm. Valus, hirskaas raskemeelses kavas puudus idüllikoht või hingetõmbeaeg. Ometi — paistis, nagu oleks komponistil õnnestunud peita pilalauludesse pärimuslik kurja pakkumana-mise võim: mingil tabamatul moel jäi lõpuks ikkagi kõlama igast saatusest ülesaamise, vähemalt väärilikt üleolemise veendumus. Märkasini äkki, et sügavale sisse kasvanud umbusulademed on kahanenud. Ei mäleta teist nii liigutatud publikut. Oli seegi ühistundele äratamise ja pühitsuse õhtu nagu Veljo Tormisel ikka, ainult isesuguse — proovilepaneku, katsumuse märgi all.

Autoriõhtu oli tähelepanuväärne ja uudislik veel ühest — žanrilisest vaatepunktist, kui muusikasündmus!

Esitatud V. Tormise laulud, kui ka mõni näis ehtsa lori-lauluna, on meistri täisjõuga

tehtud kunstitööd — tulvil teksti tähendusvälja avardavaid sugestiivseid kujundeid, vaimukaid ja ettearvamatuid sõna-heli seoseid. Mõnest näpist joonest ja rõhust, kasinast värvilaigust koostab helilooja ekspressiivsusega hämmastavaid helisündmusi, tihendab vägevad pingelained aforistlikesse mõtutesse. Kõik see tähendab lisaks rikkale kujutusjõule ka filigraanset kompositsioonitehnoloogiat.

Teisedki panused sel õhtul olid lisaks suurele sisseelamisele tehtud nauditaval esteetiliselt ja professionaalselt tasemel: koor laulis ka kirjanike saali küslikus akustikas oma tavalises kõrges viimistlusastmes, mõne üksiku erutusväärtusega, luuletused esitati õhkkonda hästi sobiva nägijaliku veendumusega.

Kokkuvõttes aga — käib üle meie tavamõistmise, et akadeemilises, kõrgkultiveeritud heliloomingus ja esituses seotakse end nii varjamatult ning intensiivselt nn. muusikavälisest asjadega. Olgu peale millegi naljaka või tühisega, aga et nende tegelikult alati kõige aktuaalsemate ja põletavamatega, mis argipraktikast otseühenduses meie eksistentsiaalsete arusaamadega (ja närvepidi — südamepõhjaga)? Nagu kas või sotsiaalse ebaõigluse kübemed, millele võib iga hetk komistada.

Akadeemilistes muusika-templites on ette nähtud kõlama klassikalised, ilu-estetiika etalonteosed ja (enamasti kolleegide poole suunatud, erialast taset tõestav) uuslooming, mis mõlemad põhimõtteliselt distantseeruvad igast, ka kontseptuaalsest otseosest elupraktikaga. Kuulajat kutsutakse vaba õhtut meeldivalt sisustama — aegumatult ilu ja selle üliinimlikku esitamist nautima ja nautimisest end täiustada laskma. Vist T. Adorno hoiatas niisuguse õnelubaduse petlikkuse eest. Kimbutab mindki kahtlus, et kõrge kunsti vastu sisendatud aukartuse varjus võib iseäranis eriettevalmistuseta kuulaja tihtipeale saada soliidset, kuid leigevõitu avajaidet.

V. Tormise autoriõhtu atmosfääris jäid akadeemilised meeldivused kaugele tagaplaanile. Isegi vabatahtlikkusega on lugu kahtlane, kui nii ehtsalt, tigevalt ja pühalt astutakse lähedale, koputatakse su sisimatele aimustele ja erustele ümbritseva suhtes. Ehk vaid rokk läviv omadega, noortega, nii lähedalt. Ilmselt oskavad folkloorid, üldse traditsioonilised muusikakultuurid hoida sellist adekvaatset otsesuhet elutähtsaga oma inimestes. Hoidis kunagi ka meie runolaul. Siit ketserlik mõte — võib-olla pole V. Tormis veel kunagi varem kui selle autoriõhtu muusikas olnud sedavõrd rahvamuusik? Ka mitte nüüdisinimeste ees muistse runolaulu eeslauljana või rahvalaulutõelustes? Kui pidada rahvamuusikaks mitte teatud kultuuriastme ja seisuse helikeelt, vaid reaalsuse, inimese ja muusika kõrgemat terviklikkust?

MADIS KOLK

LINDA SAUL

80

Maikuu seitsmeteistkümnendal päeval saab 80-aastaseks ENSV teeneline kultuuritegelane dotsent Linda Saul. Laulupedagoog-muusikategelane, kes on jätnud selge jälje Eesti kultuurilukku.

Olles kaasaegne Eesti kunsti paljude suurkujudega, kannab Linda Saul endas kõike seda väärtuslikku, mida võime nimetada sõnaga — kultuur. Kultuur, mille kandja ja truu teenrinn on ta ise kujunenud suurkujuks.

Linda Saul on endas kandnud pidevat ürgtungi kunsti-, ilu- ja eneseväljenduse poole. Sellest ehk leiamegi põhjenduse Valga tüdruku julgele ettevõtmisele Tallinna Konservatooriumi. Kuigi L. Sauli esialgne soov oli õppida klaverit, kujunes olukord selliseks, et ta asus õppima prof. Nikolai Sternbergi lauluklassi (hiljem täitis samas kontsertmeisteri kohustusi), mille lõpetas 1938. a. Olles aga 1929.—1942. a. Tallinna Töölisteri kontsertmeister, hiljem muusikajuht-dirigent, jättis ta vokalistsitaatuse unarusse. Muusikajuhi kohustusi tuli täita 1942.—1944. a. Väikeses Teatris ja järgmised neli aastat Noorsooteatris.

Alles 1944. a. sai Linda Saulist laulupedagoog Tallinna Muusikakoolis ja 1950. a. Konservatooriumis. Need on olnud viljakad aastad. Veerandsada konservatooriumilõpetajat, teist niisama palju Muusikakoolis. Linda Sauli lauluklass on olnud eelkõige soprani- teaimelava. Nendest taimedest on aretatud erilisi liike: Paula Padrik, Valentina Hein, Jelena Solovjova, Margarita Voites, Evi Vanamõlder, Mare Jõgeva, Laine Mustassaar, Kaie Konrad, Tiiu Levald ja paljud teised. Õpilastele on Linda Saul «maestra» — parim, mida saab lauluõpetaja kohta öelda. See on meister (meistriis) suure algustähega. Tiitel on teenitud põhjalike teadmiste, erudeerituse, nõudlikkuse, autoriteediga.

Täielik autoriteet TRK laulukateedris. Samas südamlis ja abivalmis kolleeg. Metoodilistel aruteludel oskas L. Saul õigete märkuste ja nõuannetega äratada probleemi lahendamise. Nüüd, kui maestra teist õppeaastat pensionil, võib sageli kuulda: «Mäletate, mis Saul ütles?»

Mõned jõubilari mõtted: «Milline on õige hääleseade?» — «Selline, mille najal on lauljal mugav laulda ja publikul meeldiv kuulata.» — «Kes on minu ideaal maailma lauljate hulgas ja kes on parim õpilane? Neid ideale ja parimaid polegi. Igal lauljal, keda kuulab või õpetab, on oma ilu ja võlu. Ei saa ju öelda, milline lill on kõige kaunim, kuidas jätan teise kõrvale. Just see, et elus on nii palju erinevat ilu, ongi kõige joovastavam. See on kunsti rikkus.»

Kallis Linda Saul, Teie laulavad Teie enda maitse ja nõudlikkusega seatud hääled, neist saab ju suur koor. Lubage, et nendega ühinevad Teie austajad.

Lugupidamisega IVO KUUSK,

TRK laulukateedri juhataja

PILDIKOGUST

8. oktoobril pool sajandit tagasi kogunes «Estonia» kontserdimaja puupüsti rahvast täis, lavapöolele tulid 150-liikmeline segakoor (nn. oratooriumikoor, mille tuuma moodustas «Cantate Domino»), Riigi Ringhäälingu ja «Estonia» teatri ühendatud sümfooniaorkester, solistid Olga Lund, Karl Ots ja Karl Viitol, orelipulti tõusis Hugo Lepnurm ja dirigendipulti Udo (Augusti p.) Topman. Publiku poolele jäid koorimeistrid Edgar Arro ja Johannes Hiob ning kogu ettevõtte kunstilise külje eest vastutaja ja

konsultant prof. A. Topman. Algas tolle aasta 17. mail alles 30-aastaseks saanud J. Hiobi oratooriumi «Suitsev Siinai» (1934)

esimene ja viimane ettekanne. See, mida siis kuuld, oli väga jõuline, nagu «üks muusikaline lahingupilt», mille pinged, va-

rustused ega kõlamasski kuidagi saali ära ei sobitunud (J. Aavik autorist: «Vaikselt vees ei püsi ta mediteerima ega no-kitsemata»). Arvusust — E. Visnapuu, T. Lemba, A. Kerindi jt. — märkiski üksmeeles ära orkestratsiooni liigtõusude ja forsseerituse, üledramatiseerimise (J. Aavik: «Hiobi noorusest pulbitsev ja kääriv vaim pürbib ikka rohkem tugevate /.../ elamuste kujutlemisele»). Meil on alles mustand vastuskirjast «häradele kriitikutele», milles autor õiguse uhkelt endale jätab. Tõon tooniks, milline aga oleks olnud tema hilisem hinnang, ütlemega, aastakümne möödudes, jääb paraku olettuste kanda. Siis aga asus ta in-nuga — küll hoopis pikkamisi, ka väga põhjalike taustetteval-

mistustega — looma ooperit «Võidu hind» («1905») Aino Kalda tuntud Bernhard Rivese loo aineil. Aga jõuline natuur Johannes Hiob vähemalt muusikas oli, ja kui siinset fotot muuseumiseinte vahel vaadates meenus, et Liina Reiman oma Raimund Kulli «lõvilakaks» hellitas, siis tuligi tahtmine nad siia koos — vana ja noor lövi lasta ära trükida.

...Mitte üksnes kui mälestus, vaid ka kui kahetsus väga defitsiitse, s.o. toonuselise, julge ja tugeva andetüübi järele, mis tuli meile 80 aastat tagasi Järvamaa rahva hulgast liiga üüriseks ajaks, sest 1941 võtsid sõjapäevad ta mastaapse loometee hakul ega andnud enam tagasi.

IVALO RANDALU

Ühiskondlik muinsuskaitse- seliikumine on meil jõudmas uude arengujärku. Vahetult enne Eesti muinsuskaitseklubide kolmandat kokkutulekut sai teatavaks: on otsustatud asutada veel sel aastal üle-eestilise ühiskondlik muinsuskaitseorganisatsioon, moodustatud vastav korralduskomitee.

Klubide kolmas, Keila kokkutulek erines kahest eelnevast. Oktoobris Jüris osales kõigest sadakond inimest. Veebruaris Tallinna Kinomajas oli kohalviibijaid küll ligemale pool tuhat, ent piirduti kõnekoosolekuga. Keila kokkutulek oli seevastu ulatuslik ja mitmeülbaline. «Hortus Musicuse» liigi tunniajalist tervitust (G. Gabrieli kantsoonid, A. Pflgeri passioonmuusika) Põhja-Eesti ühes kunstiväärtuslikumas, keskaegses Keila kirikus kuulas 25. aprilli keskpäeval umbes kuussada inimest. Seejärel siirduti talgutele — kirikaeda, Keila mõisaparki orduaegse vasall-linnuse varemete juurde, Väana mõisaparki, Padise kloostri varemetesse ja muinaskalmetele Rannamõisa läheduses. Kirikaeda juhatas töid restauraator Jüri Peets, vasall-linnuse juures Keila kodu-uurimise ringi asepresident arheoloog Mati Mandel, Väana pargiarhitektuuri eriteadlane Anne Kaa-ver, Padisel kunstiajaloolane Nelli Vahter klubist «Rävalane» ja sealse kooli juhataja Jüri Alter. Muinaskalmetel olid eestööliseks Eesti Muinsuskaitseklubide Nõukogu liige, arheoloog Vello Lõugas ja Tallinna Linnamuuseumi kodu-uurimise ringi eestvedajad, arheoloog Kaupo Deemant. Kogu ulatusliku töörinde valmistati ette ja seda juhtis vastav eritoimikond eesotsas klubide nõukogu aseesimehe muinasteadlase Ants Kraudiga ja Harju rajooni kultuurimälestiste metoodikutel Elsa Paju ja Pelle Lalliga, kes saavutasid hea koostöö piirkonna majandite ja ettevõtete. Kokkutuleku võõrustajale, Keila kodu-uurimisringile kuulub Eesti muinsuskaitseklubide erilisel soe tänu. Keila kodu-uurimisring on Eesti esimesi kihelkondlikul põhimõttel sündinud muinsuskaitseklubi. Kokkutulekul sai tutvuda Keila kodulugu kajastava meeldiva näitusega. Klubi on asunud ette valmistama sinise paikkonna kultuuriloolist kaarti...

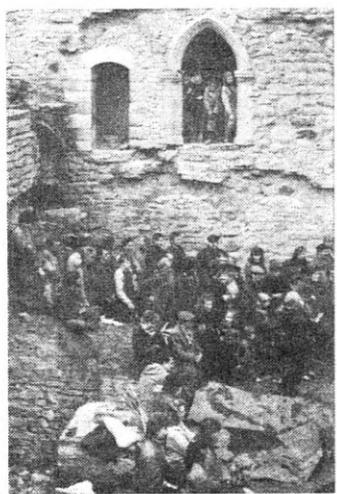
Keila mail tehti tublisti tööd. Ülimalt väheste kapitalimahutustega saavutati suhteliselt palju. Kuid veelgi suurem tehtud töö füüsilisest hulgast on selle moraalne väärtus — kinnitus usk oma jõusse. Eriti hea ning tähtis, et talgulistel hulgas oli väga palju noori. Meenuvad Villem Raami sõnad talvise kokkutuleku avaettekandest: «Seltsi peamiseks jõuks kujunegu noorsugu, mitte pensionärid.» Muinsuskaitseklubides ollakse seisukohal: noorte inimese ja hakkamine tuleb ühendada vanade kogemuse ja

JÜRI... KEILA... TARTU

MUINSUKAITSEVANKER TEEL

Keila kirikaaia.

Lõugastushetk Padise kloostri siseühel.

Muinasteadlane Vello Lõugas muinaskalmetel.

tarkusega. Nii kestabki kultuuri mälu.

Keila 1. keskkooli aulast peetud klubide üldkoosoleku avas Keila kodu-uurimisringi president ajalooõpetaja Aivar Põldvee. Eesti Muinsuskaitseklubide Nõukogu esimees Trivimi Velliste esitas klubide nõukogu töö aruande teisest kolmandast kokkutulekuni. Klubide arv on jõudsasti kasvanud, küündides veerandsajani, liikmeskond tuhandeni. Klubide nõukogu on koostanud loodava Eesti Muinsuskaitse Seltsi põhikirja ja tegevuskava eelnõud ning esitanud need klubidele, samuti seltsi asutamise korralduskomiteele.

Viimase esimees, kultuuriministri esimene asetäitja Ilmar Moss tutvustas kokkutulekule komitee koosseisu, tegevuskava ja tööpõhimõtteid. Ühiskondlik muinsuskaitseor-

ganisatsioon luuakse demokraatlikult, alt üles: alguses väiksemad üksused, piirkondlikud asutamiskonverentsid, seejärel kogu organisatsiooni asutamiskongress (või konverents). Ilmar Moss vastas klubilaste arvukatele küsimustele.

Enam kui veerandsada sõnavõtnut avaldasid oma klubide nimel toetust Eesti Muinsuskaitse Seltsi põhikirja ja tegevuskava eelnõudele, mille tekstidesse esitati täpsustus- ja täiendustettepanekuid.

Kokkutulek võttis vastu otsuse, mis kiidab heaks Eesti Muinsuskaitseklubide Nõukogu tegevuse. Otsustati jätkata loodava seltsi kandepinna laiendamist, sealhulgas olemasolevate klubide edendamist ja uute asutamist. Septembris kutsutakse kokku klubide neljas kokkutulek. Koostöös korralduskomiteega ollakse ühel meel — korraldada Eesti Muinsuskaitse Seltsi asutamiskongress novembrikuul Tartus.

Keila kokkutulekut ilustas peale töö ja nõupidamise muusika ning kunst. Peale «Hortus Musicuse» mängisid pilli ja laulsid vennad Johansonid ja Taivo Niitvägi, Katrin Saakas luges luuletusi — tööpäikades ja koosolekul. Villem Raam esitles kokkutuleku teisel päeval lummutavalt Keila kiriku arhitektuurilist ja kunstilist arengulugu. Tutvustati Keila aja- ja kultuurilugu. Kinos oli võimalik vaadata vanu kroonikafilme mälestistest. Kõik seesugune võiks ja peaks märksa suuremas mahus, märksa suurejoonelisemalt korduma seltsi asutamise aegu Tartus. Loodetavasti kujuneks sellest tõeline Tartu muinsuskaitsefestival, mille jooksul kõlaks muusika, oleks näha kunsti, mitut liiki ennetatud esemeid. Ja ka muinsuskaitseteematist fotonäitust. (Eesti Muinsuskaitseklubide Nõukogu kuulutab lähemal ajal välja vastava fotovõistluse.)

Muinsuskaitseklubide edasise käekäigu otsustab rahvas, otsustavad tegelikult muinsuskaitseklubid. Otsustab muinsuskaitseklubide ühine hulk ja kaal. Talvisel kokkutulekul rõhutasid Villem Raam, Lennart Meri, Jaan Kross, Tullio Ilomets jpt. seltsi oma häälekandja vajalikkust. Kuni ajakirja pole, tuleb välja anda almanahi. Selle avanumbri kava on koos ja esimesed kaastöödki laekunud. Nüüd tuleb ruttu leida finantseerija, sest avanumbri toimetamisega ei või viivitada seltsi asutamiseni. Just häälekandja kiire ilmumine oleks tõhusaim tuul tiibadesse!

Muinsuskaitse on avar mõiste. Muinsuskaitse on kultuuripärandi kaitse üldse. Muinsuskaitse seltsi ülesandeks on kaitsta kõiki klubi, ringi ja üksikisiku, kes seda mõistavad. Liituda soovijaid palutakse endast teada anda Eesti Muinsuskaitseklubide Nõukogule (200 090 Tallinn, p/k 322).

TRIVIMI VELLISTE

Ivalo Randalu on oma rubriiki «TMM-i pildikogust» osanud pildida lausa kahest väärsele eadantsiga. Isegi, kui ta näib uduvatav veidi, teeb ta seda sarmikalt. Oleks ta oma viimase loogi — Keila-Joa mõisast ning hümniloojast Lvovist — avaldanud 1. aprillil, poleks mul olnud midagi kosta. Kuid kuna tal juhtus see jääma täpselt kuu aega hiljemaks, siis...

Muidugi polnud Keila-Joa see koht, kus Vene tsaarhümn esmakordselt kõlas! Kui keiser Nikolai I 1833. aasta mais Keila-Joale Alexander von Benckendorff mõisat vaatama sõitis, polnud tal vist veel mõtteski riigile uut hünni tellida — Vene keiser oli senini läbi saanud ja küllap arvas edaspidigi toime tulev sama viisiga, millega Inglismaa kuningaski. Alles sügisel, oktoobris, pärast Vene-Austria — Preisi Münchengrätzi kohtumist (ja pärast seal kuuludud orkestrimänge) arvas monarhi heaks Benckendorff kaudu Aleksei Lvovile edasi öelda, et ta «kahetseb, et Venemaal oma rahvushümn puudub ning et ta on tündinud nii mitmeid aastaid

REPLIK

järjepanu üksnes inglise muusikat kuulamast».

Uus hümn mängiti keiserile ette Peterburis nn. muusikakorpuses, kus selle esitas koor koos kahe sõjaväeorkestriga (c'est superbe, oli monarhi hinnang); esimene ametlik ettekanne toimus 25. detsembril 1833 (muidugi vkj.) Talvepalees, kui tähistati Napoleoni vägede Venemaalt väljajamist 21. aastapäeva.

Et üks Keila-Joal paiknenud sildadest saanud nime selle järgi, et Lvov kord siin oma viiulipoogna kobrutavasse vetevoogu heitnud, on ilus legend, — tegelikult oli Lvovi sild selle sillaga otsesemgi. Teatavasti polnud Lvov ainult hõlmatud muusik — hariduse poolest oli ta hoopiski teadlane. Ta oli töötanud Arakstejevi nn. sõjaväeliste

asulates ja seda peamiselt just sillaehituse alal. 1833. aasta kevadel oli Keila-Joalgi Benckendorffil Lvoviga kõneaineks silla ehitamine — krahv oleks tahtnud, et uus sild üle jõe oleks tulnud ilma ühegi vahetoeta ning ühtlasi poleks olnud ka ripp-sild. Lvov valis seepärast konstruktiooni, mis väga julge ning Venemaal tollal pealegi täiesti tundmatu; teravmeelselt asetatud terastrossid pingestisid 30-meetrist malmkaart. Silla detailid tehti valmis ühes Peterburi tehases, nende kohapealne monteerimine olivat sujunud üsna kiirelt, Benckendorff nimel. 1. augustil 1833. võis seltskond juba üle uue silla jalutada.

Muide, 12 aastat hiljem oli Lvovil võimalus sedasama konstruktiooni (küll hoopis väiksemas mastaabis) rakendada veel kord — Sergijeviskis Peterhovi lähedal. Hiljaegu oli kuulda, nagu kavatses Leningradi Arhitektuurimälestiste Kaitse Inspektsioon viimati nimetatud silda taastada. Põhimõtteliselt oleks võimalik ka Keila-Joa sild taas üles ehitada — selle projekt on Raudteetranspordi TU

Instituudi arhiivis Leningradis säilinud.

Et Keila-Joa Benckendorffidelt Volkonskitele läks — selles on Randalul muidugi õigus. Aga ega's me seepoolest veel Keila-Joalt Sergei Volkonski hauda leia! Kuulus dekabrast veetis oma vanuripäevad põhiliselt Lõuna-Venemaal ja Ukrainas. Viimases kohas Priluki linna lähedal praeguses Tšernigovi oblastis puhkab ka tema põrm. Keila-Joale juhtus Sergei Volkonski oma elu jooksul ainult korra — 1863. aasta suvel. Neli aastat varem oli tema poeg Mihhail abiellunud Genfis Benckendorff tütre tütreaga...

Veidi läheb Randalul mööda Winkleriga. Kunagise Eestimaa Aiandusühingu instruktorit Friedrich Winklerit ei saaks küll Keila-Joa pargi autoriks lugeda — 1890. aastate alguseks, mil tal tuli Keila-Joa vahet sõtta, olid sealse pargi teedelindid ning istepingid põhiliselt juba ammu paigas. Volkonskid olid terve perega Aiandusühingu liikmed — sedaviisi pidi ühingu instruktor neile nõu andmas käima justnagu ameti poolestki.

ANTS HEIN

EESTI NSV KULTUURI-MINISTEERIUMIS

(Aigust 2. lk.)

nõue olla üle kolkluse ja suletuse ilmingutest. Olulisel kohal on siin osasaamine vennasvabariikide kultuurist — olgu siis tegemist kirjanduse, teatri, kujutava kunsti või muusikaga. Respektiivset on statistika, mis kõneleb vennasvabariikidest saadud repertuaarist. Näiteks võime rääkida sellest osakaalust, mis on vennasvabariikide dramaturgia etendanud meie teatrite repertuaari üldpildis. Kolleegiumil oli sellega seoses võimalik nimetada veenvaid arve. Oigustatult aga viidati sellele, et suurtest numbristest tähtsam on vennasvabariikide kultuuriloojate teoste sisuline kaal. Ja siit küsimus ja probleem: meie lavadel on seni vähe vennasvabariikide dramaturgia uudisloomingut. Silmi ei saa sulgeda, ka probleemide ees, mis on seotud vene klassika lavaletoomisega.

Teatrite osa internatsionalistlikus kasvatusloos leidis kolleegiumil käsitlemist mitmest aspektist. Juttu oli neist võimalustest, mida pakub näiteks lavastusbrigaadide kasutamine. Viimase näitena oli võimalik nimetada NSV Liidu rahvakunstnik Boris Pokrovski tööd «Hovanštšina» lavaletoomisel «Estonias». Samas reas tuleb nimetada küllalistide rakendamist, aga ka vennasvabariikide teatrite külalisesitendusi. Kuid viimastegi puhul jääb küsimuseks, kas me kasutame neid piisavalt ära (näiteks kogemuste vahetamiseks jne.). Ja kui jutt on juba teatrist, siis tuleb korraga ka kolleegiumil väljaöeldud mõtet, et internatsionalistliku kasvatusloos seisukohalt on vaja silmas pidada lavateoste sisu.

Oigustatud tähelepanu leidsid kolleegiumil muusikakollektiivid. Külalisesitendajad on meil võimalik üles lugeda Novosibirskist Kirgiisiani; ka vennasvabariikide heliloojate esindatus on lugupidamist väärib — osa olemasolevatest kas või näiteks tatar muusikakultuurist. Kuid jällegi — tehtud pole õige mõõta vaid arvudega. Kui mõni kontsert (ja vahel väga hea kontsert) toimub pooltühjale saalile, siis viitab see lüngale Filharmoonia töös. Meie muusikakultuuri viimisel üle Eesti piiride on omakorda palju ära teinud E. Klas, P. Lilje, R. Matsov, puhkpillikvintett, kammerkollektiivid — et nimetada vaid mõnda. Mõõda ei saadud aga meie külaliskontsertidegi puhul organisatsioonilistest forgetest kohtadel.

J. Loff märkis vajadust korraldada internatsionaalset kasvatusloos süsteemset (sest siiani on selles tegevusloos olnud süsteemifut palju). See tähendab tähelepanu paljudele tööõikudele. Olgu siis tegemist huvialaklubide või keeltekklubide võimaluste parema ärakasutamisega, falduskollektiivide repertuaari mitmekesistamisega, kultuurilükkoolide aktiveerimisega eesti kultuuri tutvustamisel vene keelt kõnelevale elanikkonnale.

Nii efektaandes kui ka sõnavõttes räägiti vajadusest anda kultuurhariduslikku õpetust ka vabariigi teistest rahvustest noortele. Nii näiteks võib täheldada Narva ja Kohtla-Järve vene keelt kõnelevate isetegevuslaste kultuuriaktiivsuse silmanähtavat tõusu. Kuid praktiliselt on meil ikkagi lahendamata mittepõhirahvusest kultuuritöötajate ettevalmistamine.

Kolleegiumil öeldi välja, et «meie kultuur saab olla ainult avatud» (J. Kaarma) ja et «meie kultuuritöötaja on internatsionalist» (I. Moss). See aga tähendab põhimõtteliselt väga olulist probleemi lahendamist mittepõhirahvusest elanikkonna igakülgse kaasamisega kohaliku kultuuri sfääri.

Eelnev lühiloetelugi lubab öelda, et kõne all olid kaalukad kultuuriprobleemid.

VEEL PÖLLUMEHE TÖÖDEST III

(Vt. «Sirp ja Vasar» nr-d 16 ja 17)

Nõudmine «jätta põllumees rahule!» on põllumehele ahvatlev, kuid sellega probleemi ei lahenda. Lahendus saab olla ainult põllumeeste ja nende tööd «tagurpidi pöörajate» vaheliste vastuolude avamise, nende ületamise ja siis juba ühises, mõlemad pooli köitvas loomingu. Kuidas selleni jõuda?

Ainus võimalus: asjalik arvumuste võitlus, mille tulemust ei otsusta mitte positsiooni või hääle jõud, vaid argumentide kaal. Meeldiv on juba praegu tunda selles eel-seisvas võitluses avalikkuse (ka SV) mõistvat toetust.

Oleme peremehetunnet asunud agaralt taastama. Kas ei näe me põllumeest aga ka uutest tingimustes üsna piiratud käsutajita rollis? Mõtlen põllumajanduse arengu aluseks olevat põllumehe loomingu vabadust.

Milline osa on loomingu ja loomingu vabadusel põllumajanduses?

Õige põllumees ei ole kunagi töötanud ainult palga pärast. Tema nagu iga teiseigi loovisiksuse põhiline rahuldus on eneseteostus. Ta peab oma tööga jääma elama maas ja järgnevatel põlvkondadel — nii nagu kujur jääb elama kivis, kirjanik raamatus, kunstnik lõuendil.

Idee võtta võigu tükki maad ja teha sellest oma unistuste kohane talu köitis minu isa ja tuhandeid teisi talupoegi, tegi neist agronoomi, arhitekti, ökonomisti, mehhanisaatori

ri ja paljude teiste elukutsete esindaja ühes inimeses. Idee andis jõudu, selle elluviimine tänapäeva arusaamade kohaselt sageli uskumatult raskest tingimustes pakkus rahuldust. Kui isa pani mind kultuurheinamaa kraavikallastelt käsivikatiga jussheina niitma, ei teinud ta seda mitte ainult heina saamiseks, vaid ka selleks, et talu näeks korralik välja. Kui minu vanemad nagu tuhandet teisedki läksid kolhoosi tööle, ei teinud nad seda mitte neljakopikase päevatasu pärast, vaid selleks, et elu edasi läheks.

Vana kooli mehed on jäänud loovisiksuste positsioonidele tänase päevani. Sõjajärgses laokil Kurekülas kuivendati kahe aastaga sajahektarine madaloo puust drenaažitorudega, mis olid ise tehtud, labidate, kirveste, saagide ja kanderamade abil. Ülo Läänemets paigutas põllukultuure 46 000 rubla võrra aasta kohta arukamalt kui projekterid teaduse soovitusel alusel. Arnold Erm hoidis enda käes aastaid suurte saakide rekordeid tänu kriitilisele suhtumisele ettekirjutustesse. Ka eelmise aasta parimaid saake ei saanud Väike-Maarja kolhoos mitte projektis ettenähtu teostegemise tulemusena, vaid tänu kohapeal väljaselgitatu rakendamisele põllul. Igapäevased vaatlused, tähelepanekud ja katsed põldudel, uute võtete väljatöötamine — see on iseloomulik tõelisele põllumehele.

Kaarel Ird leidis, et igal inimesel peab olema midagi väärtuslikku, mis asetab ta

kõrgemale oma minast. Põllumeel on selleks meie kõigi toitja — maa. Ülo Läänemetsa töekspidamise kohaselt ei tohiks kõigesse maasse puutuvat keegi anda valmisretsepti, igal maatükil peab olema oma peremees.

Oleme uhked, et kahekümne välisriigi esindajad on käinud Ermi tööd vaatamas, kuid põllumehe loovisiksuse avamiseni, temast õppimise ja tema kogemuste õpetamiseni me pole jõudnud. Vaja on tõestada, et põllumees on selle sõna õiges mõttes loovisik, kelle igapäevast tööst sõltub, kuidas kasutatakse maad.

Aeg on ametkondlikule, tootmise vajadustest lähtuva põllumehe isiksuse osalisele nägemisele vastu seada põllumehe loovisiksust igati kaitsev uus lähenemine.

NLKP Keskkomitee poliitilises ettekandes XXVII kongressile peetakse otstarbekaks astuda uusi samme, et suurendada loomingu liitude ja vabatahtlike ühingu osatähtsust rahva sotsialistliku omavalitsuse süsteemis. Väga tahaks, et meie põllumajanduse teenekad loovisiksused leiaksid jõudu põllumeeste seltsi loomiseks ja oleksid suunaandjateks selle töö korraldamisel. See ei tähendaks enam administraatorite ideaalide kaunistamist, vaid põllumeeste endi sisemiste veendumuste kaitseks paikapandud ühendust, mis võiks olla väärt panus meie põllumajanduse juhtimise nüüdisaegse organisatsioonilise struktuuri leidmiseks.

LEMBIT PALM

LUIK, HAUG JA VÄHK...

Käimas on II üleliiduline taidlusülevaatus, mis on teatavasti pühendatud Suure Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni 70. aastapäevale. Seljataga on rajooniülevaatused. Ürituse organisatoritena Tallinna Kalinini ja Oktoobri rajoonis tahaksime jagada järele mõtteid ja -muljeid kuuldust-nähtust. Krõlovi kuulsa valmi tegelased sattusid peal-kirjaks ennekõike seepärast, et ilmselt polnud linna organisatsioonide lõpuni läbi mõeldud ürituse korraldamiseks järjekindlat süsteemi, sama käib teistegi arvukate organisatsioonide kohta, kes on seotud festivali korraldamisega (linna Kultuurivalitsus, Kultuuriministerium, vabariiklikud ametiühingukomiteed, rajoonide parteikomiteed ja täitevkomiteed) — igaüks on teinud omaette püüdlukult tööd, kuid, kooskõlalist tervikut sellest ei sündinud.

Rajoonide taidlusülevaatused ei jõudnud veel lõpule, kui Zanriülevaatused linna ulatuses olid juba läbi; hoo-gu said ka vabariiklikud ülevaatused. Asi ei seisa loomulikult ürituste ajaplaanis, ei, küsimus on selles, kas rajooni-ülevaatus ei peaks endast siiski kujutama tribüüni, kust laureaadiid pääsevad edasi linnaülevaatusse ja sealt oma-korda edasi. Juhtus sedagi, et linnakonkursi laureaadiid tulid esinema rajooniülevaatusse. Aga kas see pakkus neile nüüd enam huvi ja kas neil oli seekordsest žürii ees käimisest ka tulu? Kuid olgu, püüd-kem end lahti rabelda probleemiasetusest sellises suletud

ringis ja vaadake asja peale laiemalt ning — optimistlikumalt. Tunnistagem, et rajooni-ülevaatus eesmärk on iga rajooni loomepotentsiaali väljaselgitamine, kohapealse rahva tutvustamine kodurajooni kollektiivide ja solistidega; peale selle saavad organisatorid rajoonis suurepärase võimaluse kaaluda selle loomingu-potentsiaali kasutamise võimalusi kohaliku kultuurielu edendamiseks. Kuid pöördu-gem tagasi arvukate paralleelsete ülevaatusete juurde; viimased võtsid ju arvukatel osavõtjatel võimaluse demonstreerida oma võimeid rajooni tasandil, sest kõigest osa võtta ei suutnud nad lihtsalt füüsiliselt. Ja kui nende ette kerkis küsimus, kas esineda rajooni, linna või vabariiklikul tasandil, siis rajooni nad loomulikult ei valinud.

Selle tulemusena esines rajooniülevaatusel vähe kollektiivse ja soliste. Põhiliselt olid need pärit niisugustest suur-ettevõtetest nagu Kalinini-nimeline ja Lauristini-nimeline tehas, «Norma», «Standard», Tramm- ja Trollibussivalitsus, «Junor», «Ilmarine», Klementi-nimeline koondis, «Mistra», «Bit», «Kommunaar», «Lembitu», Toitluskondis. Nimekiri on traditsiooniline, sealt on alati esinejaid mitmesugustel ülevaatusel. Kuid pole usutav, et Kalinini ja Oktoobri rajooni teistes ettevõtetes andekaid inimesi pole.

Täheldatav on teinegi tendents. Koos meisterlikkuse kasvuga suurenevad ka esinejate nõuded näiteks saatean-

samblite, kostüümide jne. suhtes. See eeldab suuremat abi administratsioonilt ja ametiühingult. Seda abistamist aga alati pole, ning siis lahkuvad taidlejad oma kollektiivist ja leiavad kodu ühes või teises kultuurimajas, kus võimalused mõnevõrra suuremad.

Taidluskollektiividel on veel üks probleem: kus esineda, kus oma võimeid demonstreerida? Selle üle peame mõtlema koos linna Kultuurivalitsusega. Miks selleks mitte kasutada kinosid, kohvikuid, vabaõhulavast? Kunagi kuulus Kopli puhkepark Kalinini rajooni kultuurimajale ja võib öelda, et tollal oli see piirkonna rahvale puhkekeskus, siin tantsiti, anti kontserte. Üleminekuga Puhkeparkide Direktsiooni al-luvusse saabus siia vaikus...

Muidugi saab linnas esineda vanalinna päevadel, ka kala-laadal jne., kuid need võimalused on piiratud, sest kutsutakse sinna ju ikkagi vaid parimad.

Niisiis: ülevaatused on toimunud ja need tõendasid, et entusiaste meil on. Kuid on vaja luua avaramad võimalused enesearendamiseks. See eeldaks ka teiste rajoonide kollektiivide kaasatõmbamist üritustele, jagusaamist ametkondlikust eraldatusest selles tegevuses. Eesmärk on ühine, tegutsemise ühes suunas — mitte nagu Krõlovi kangelasel.

LARISSA KUZMINSKAJA, EKP Oktoobri Rajooni Komitee instruktor VALENTINA MAGI, EKP Kalinini Rajooni Komitee instruktor

III GEORG OTSA NIM. MUUSIKANÄDAL

Neljapäev, 21. mai

* Raekoja saal kl. 19.30

Avakontsert G. Sviridovi helitöödest. Irina Arhipova (Moskva), Hendrik Krumm, Susanna Martirosjan (Jerevan), Ludmilla Dombrovska, Leonid Savitski, Filharmonia Kammerkoor, trio Anu Järvela, Andres Narma, Ivari Ilja ning kontsertmeisterid Ivo Siilamaa ja Ivari Ilja.

Reede, 22. mai

■ RAT «Estonia» kl. 12 Teatri- ja Muusikamuuseum kl. 14

Eesti heliloojate uute vokaalteoste konkursi lõppvoor G. Otsa joonistuste näituse avamine

G. Otsa nim. Muusikakool kl. 14 TA raamatukogu fuajee kl. 15 ■ Kadrioru loss kl. 16 ■ RAT «Estonia» kl. 19

TRK ja Tallinna Muusikakooli lauleriala õpilaste kontsert Näituse «350 aastat esimesest eesti nooditrukisest» avamine RAT «Estonia» solistide kontsert eesti heliloojate loomingust G. Verdi «Maskiball». Amelija — S. Martirosjan (Jerevan)

Laupäev, 23. mai

■ Raekoja saal kl. 16 * «Estonia» kontserdisaal kl. 18 ■ RAT «Estonia» kl. 19

A. Põldmäe «Raeooper»

Lastekoori «Ellerhein» kontsert

* Matkamaja kl. 22

G. Verdi «Traviata». Alfredo — Ingu Petersons (Riia), Germont — Valeri Tjumentsev (Sverdlovsk) «Väike õmmusika». Anu Kaal, Leili Tammel, Reet Lau ja ansambel «Camerata Tallinn»

Pühapäev, 24. mai

* Niguliste kl. 11.30 ■ Laste Muusikamaja kl. 12

Galina Pissarenko (Moskva), orelil Valeri Kamõšov (Moskva) «Väike hommikumuusika». RAT «Estonia» solistid ja Tallinna koreograafiakooli õpilased, kontserti juhhib Helju Tauk.

Tallinna Kunstihoone kl. 12

«Ateljee etüüdid». RAT «Estonia» keelpillikvartett, Barbershop-kvartett, Tallinna džässkvartett.

G. Otsa nim. Muusikakool kl. 14 Meisakalmistu kl. 15 * Kadrioru loss kl. 16

Noorte ooperilauljate konkursi loomine Lillede asetamine Georg Otsa kalmule

■ RAT «Estonia» kl. 19

II G. Otsa nim. vokaliste konkursi laureaadiid Inese Galante ja Ingu Petersons (Riia), klaveril Märts Skuja M. Mussorgski «Hovanštšina»

Esmaspäev, 25. mai

G. Otsa nim. Muusikakool kl. 12 ■ RAT «Estonia» kl. 19 ▲ Vene Draamateater kl. 19

Noorte ooperilauljate konkursi I voor G. Verdi «Luisa Miller»

* «Estonia» kontserdisaal kl. 19.30 * Raekoja saal kl. 22

Kirjanduslik-muusikaline õhtu «Poedi hing». A. Puškini loomingut esitavad Sergei Jurski, Jakob Smolenski, Antonina Kuznetsova, Sergei Mihhailovski, Vladimir Zavjalov, Galina Pissarenko (Moskva), Ludmilla Dombrovska, Nadežda Kurem ja Uno Kreen Irina Arhipova (Moskva), klaveril Ivari Ilja Vladimir Tšernov (Leningrad), klaveril Važa Tšatšava

Teisipäev, 26. mai

G. Otsa nim. Muusikakool kl. 12 ■ Matkamaja kl. 18 ■ RAT «Estonia» kl. 19 ■ «Estonia» kontserdisaal kl. 19.30

Professor Ralf Gothóni (Soome) kammermuusikaseminar G. Donizetti «Armujook»

* Raekoja saal kl. 22

Balletiõhtu «Monoloogid»

Kolmapäev, 27. mai

G. Otsa nim. Muusikakool kl. 12 * Niguliste kl. 19 ■ RAT «Estonia» kl. 19

Sümfooniakontsert. RAT «Estonia» orkester ja RAM, orelil Talivaldis Deksnis (Riia), dirigendid Eri Kias ja Paul Mägi Natalja Jerassova (Perm), klaveril Ralf Gothóni (Soome)

● V. I. Lenini nim. Kultuuri- ja Spordipalee kl. 19.30 * «Estonia» kontserdisaal kl. 19.30 * Matkamaja kl. 22

Suur kontsert «Klassikalisi operetiivise»

Neljapäev, 28. mai

* Niguliste kl. 11.30 ■ RAT «Estonia» kl. 19 * «Estonia» kontserdisaal kl. 19.30

Ljubov Kazarnovskaja (Leningrad), klaveril Irina Soboleva Luule- ja muusikaõhtu, Aleksander Suuman, Mare Teearu (viulil), Helju Tauk (klaver), Ivo Juul (tsello)

Reede, 29. mai

■ Kadrioru loss kl. 16 ■ RAT «Estonia» kl. 19

Maria Biešu (Kišinjov), orelil Niina Oksentjan (Leningrad) G. Donizetti «Lucia di Lammermoor». Enrico — V. Tšernov (Leningrad) R. Tobiase «Joone lähetamine» (katkendid). ERSO, ETV ja Raadio Segakoor, Tallinna Kammerkoor, «Ellerhein», Grazina Apanavičiūtė (Vilnius), Urve Tauts, Jānis Sproģis (Riia), Samsons Izjumovs (Riia), Mati Palm, dirigent Peeter Lilje

RAT «Estonia» solistide kontsert

Pidulik lõppkontsert

■ Piletid müügil RAT «Estonia» kassas. * Piletid müügil Filharmonia kassas. ● Piletid müügil Kultuuripalee kassas. ▲ Piletid müügil Vene Draamateatri kassas. Võetakse vastu ühistellimusi. Kõigi ürituste piletid müügil.

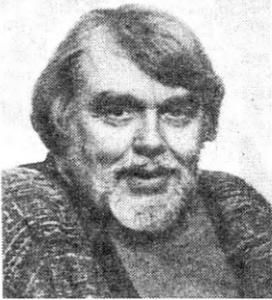

AUNIMETUSI

Eesti NSV teeneline kaubandusföötaja **ELLEN KAPSTA**, Kingissepa raamatukaupluse «Meelika» juhataja

ÕNNITLEME

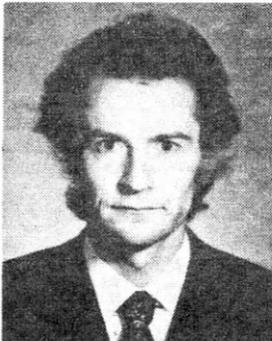
HELDUR KARMO,

tõlkija, laulutekstide autor. Saab 16. mail 60-aastaseks.

MAARA METSAL,

arhitekt. Sai 14. mail 50-aastaseks.

HENN TIIVEL,

TRÜ rahvakunstiambli kunstiline juht, vabariiklike tantsupidude üldjuht, ENSV teeneline kunstitegelane. Sai 14. mail 50-aastaseks.

Täpsustuseks

Autori tähelepanemataste tõttu on sattunud viga kirjutusse «Järkumardus Anatoli Efrosele». Nimelt ei kuulunud L. Bronevoi esimesel Tallinna külalastusel A. Efrose truppi. Nimiosa «Molière's» mängis V. Belevin (kes muuseumis, veidi aega pärast osast loobumist tööpoolest suri).

• Teenete eest eesti nõukogude muusikakultuuri arendamisel ning propageerimisel andis Eesti NSV Olemnõukogu Presiidium M. Lüdigi nimele Väandra Lastemuusikakooli õpetajale, C. R. Jakobsoni Talumuuseumi rahvakunstiambli «Linnutaja» kunstilisele juhile **Helgi Sildeverile** EESTI NSV TEENELISE KULTUURITEGELASE aunimetuse.

• Eesti NSV Olemnõukogu Presiidiumi aukirja pälvits kaueaegse viljaka pedagoogilise töö ja teenete eest eesti rahvatantsu arendamisel ning viiekümneenda sünnipäeva puhul Tartu 1. Eriinternaatkooli õpetaja, Eesti NSV teenelise kollektiivi, Tartu Riikliku Olikooli rahvakunstiambli kunstiline juht, Eesti NSV teeneline kunstitegelane **Henn Tiivel**.

• Viljaka töö eest vabariigi polügraafia materiaal-tehnilise baasi arendamisel ning

AUTASUSTAMISI

seoses Tallinna Raamatutruki-koja esimese järgu ekspluaatsiooniandmisega vääris ENSV Riikliku Kirjastuste, Polügraafia ja Raamatukaubanduse Komitee osakonnajuhataja **Ilmar Meltsas** Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu aukirja.

• Eesti NSV Kultuuriministri aukirja pälvitsid: — kaaluka panuse eest algupärase laululoomingu tekstide loomisel ning seoses kuuekümneenda sünnipäevaga **Heldur Karmo**; — kaueaegse hea töö eest teatris ja kuuekümmenda viienda sünnipäeva puhul Eesti NSV Riikliku Vene Draamateatri kaadriinspektor **Maria Tidf**; — kaueaegse aktiivse töö eest kultuurielu edendamisel Kiviõli 1. keskkooli õpetaja, Kiviõli PKT ametiühinguklubi segakoori «Loit» solist **Erika Klement**; — kaueaegse kohusetruu töö

eest raamatukogus O. Lutsu nim. Tartu Linna Keskraamatukogu vanemraamatukoguhoidja **Olle Tõnisoo**.

• Eesti NSV Riikliku Kirjastuste, Polügraafia ja Raamatukaubanduse Komitee aukirja pälvitsid:

— pikaajalise kohusetruu töö eest ja seoses vanaduspensionile minekuga ajakirja «Kehakultuur» vanemtoimetaja **Aime Tobij**;

— kuuekümneenda sünnipäeva puhul ja kaueaegse kohusetruu töö eest ajakirja «Kehakultuur» vastutav sekretär **Endel Nigul**.

• Eesti NSV Riikliku Televisiooni- ja Raadiokomitee aukirja sai:

— pikaajalise laitmatu töö eest ja viiekümneenda sünnipäeva puhul Vabariikliku Raadio-Telesekuse tootmislaboratooriumi sektorijuhataja **Erki Järvi**.

KIRJANIKE MAJA, Harju 1

Laup., 16. V kl. 16 «Igor Severjanin 100». Luuletusi loevad Maria Klenskaja, Anu Lamp ja Sulev Teppart, mälestust jagab Juri Sumakov; teisp., 19. V kl. 18 kirjandusõhtu (reservveeritud Eesti Looduskaitse Seltsile); esmasp., 25. V kl. 19 «Juhan Viiding loeb Juhan Viidingut» (luuleabonement); teisp., 26. V kl. 19 «Juhan Viidingu ja Tõnis Rätsepa lavakava «Öötöö»». Pääsmad Kirjanduse Propaganda Büroost, Harju 1 II korrus tööpäeviti kl. 14–17.

RAT «ESTONIA»

Reedel, 15. V kl. 19 «Müüdid mõrsja»; laup., 16. V kl. 12 reservveeritud etendus, kl. 19 «Savoy ball»; pühap., 17. V kl. 12 «Coppélia», kl. 19 balletiõhtu «Karje ja vaikus», «Romeo ja Julia»; esmasp., 18. V kl. 19 «Krahv Luxemburg»; kl. 19.30 «Raecoper» (Raekoja saalis); kolmap., 20. V kl. 19 «Montmartre'i kannike»; neljap., 21. V kl. 19 «Luikede järvi» (peaosades Kaie Kõrb ja Meelis Pakri).

KÜLALISETENDUSED: neljap., 28. V kl. 19.30 suur kontsert «Klassikalise opereti viise» (Jõhvi kultuuripalees «Oktoober»). Esinevad Moskva, Leningradi, Riia ja RAT «Estonia» operetisolistid.

V. KINGISSEPA NIM. TRA DRAAMATEATER

Reedel, 15. V kl. 19 «Tõde ja õigus»; laup., 16. V kl. 19 «Tuul Ojuposeit tuhka tõi» (suures saalis), kl. 19 «Pauver» (Pärnu teatris); pühap., 17. V kl. 12 «Pauver» (Pärnu teatris), kl. 19 «Tuul Ojuposeit tuhka tõi» (suures saalis), kl. 19 «Pauver» (Pärnu teatris); teisp., 19. V kl. 19 «Mary Poppins»; kolmap., 20. V kl. 19 «Naised»; kl. 19 «Oodates Godot'd» (väikeses saalis); neljap., 21. V kl. 19 «Norman Vallutaja», kl. 19 «Mary Poppins» («Ugalas»); reedel, 22. V kl. 19 «Norman Vallutaja», kl. 12 ja 19 «Mary Poppins» («Ugalas»); laup., 23. V kl. 19 «Naised», kl. 19 «Tuul Ojuposeit tuhka tõi» (väikeses saalis); pühap., 24. V kl. 12 «Naised», kl. 19 «Mary Poppins».

«VANALINNA STUDIO»

KÜLALISETENDUSED: esmasp., 18. V kl. 19 «Svejk Teises maailmasõjas» (Lahti Linnateatris); teisp., 19. V kl. 14 «Lõunavahe-aeg», kl. 19 «Svejk Teises maailmasõjas» (Lahti Linnateatris); kolmap., 20. V kl. 19 «Svejk Teises maailmasõjas» (Jyväskylä Linnateatris); laup., 23. V kl. 19.30 «Kena naine illega» (Pärnu Draamateatris); pühap., 24. V kl. 12 ja 19.30 «Kena naine illega» (Pärnu Draamateatris).

ENSV RIIKLIK NOORSOOTEATER

Reedel, 15. V kl. 19 «Preili Ju-

lie» (väikeses saalis), kl. 21 «Lõhutud vaas» (Alavere sov. klubis); pühap., 17. V kl. 12 «Härra Huu» (suures saalis), kl. 18 «Lendas üle käopesa» (suures saalis), kl. 19 «Päike ja mina» (väikeses saalis); esmasp., 18. V kl. 19 «Misantroop» (väikeses saalis), kl. 21 «Tühivaim» (Aruküla km-s); teisp., 19. V kl. 19 «Löö laulu, vastas jumal, löö laulu, väike mees» (väikeses saalis), kl. 19 «Vanapaana ja Tepandi lood» (TRÜ klubis), kl. 20 «Sajandi armastuslugu» (Tartu Tervishoiutöötajate Majas); kolmap., 20. V kl. 19 «Lendas üle käopesa» (suures saalis), kl. 19 «Päike ja mina» (väikeses saalis); neljap., 21. V kl. 19 «Lendas üle käopesa» (suures saalis), kl. 19 «Päike ja mina» (väikeses saalis); reedel, 22. V kl. 19 «Viimane jutulesovija» (väikeses saalis). * Alla 16 aasta keelatud.

RAT «VANEMUINE»

HOAJA LÕPUETENDUSED: reedel, 15. V kl. 18 «Bambi» (esietendus); laup., 16. V kl. 19 «Macbeth»; pühap., 17. V kl. 12 «Bambi», kl. 19 «Suvi»; esmasp., 18. V kl. 19 «Tiina»; kolmap., 20. V kl. 19 «Aeg tuula — aeg minna»; neljap., 21. V kl. 19 «Nahkhiir»; reedel, 22. V kl. 19 «Selles tüdrukus midagi on...»; laup., 23. V kl. 19 «Nahkhiir»; pühap., 24. V kl. 19 «Macbeth».

KÜLALISETENDUSED: teisp., 19. V kl. 19.30 «Kirp kõrvas».

KÜLALISETENDUSED: esmasp., 18. V kl. 15 ja 19 «Punamütsike» (TRA Draamateatris); teisp., 19. V kl. 19 «Tiina» (RAT «Estonias»).

VILJANDI DRAAMATEATER

Laup., 16. V kl. 19 «Lihtsai liha», kl. 21 «Koduabiline» (Lehtse km-s); pühap., 17. V kl. 12 «Meil on Ninasarvik Otto», kl. 19 «Seitse vend»; esmasp., 18. V kl. 19 «Kõik aias»; teisp., 19. V kl. 19 «Häda mõistuse pärast»; kolmap., 20. V kl. 19 «Naised, kes meid armastavad»; laup., 23. V kl. 20 kevadkarneval.

RAKVERE TEATER

Esmasp., 18. V kl. 19 «Maailma lõpus» (TRA Draamateatri väikeses saalis), kl. 19 «Strindbergi-mäng» (J. Tombi nim. Kultuuripalees); teisp., 19. V kl. 19 «Strindbergi-mäng» (J. Tombi nim. Kultuuripalees), kl. 19 «Õõ kupees» («Vanemuises»); reedel, 22. V kl. 19 kevadball; laup., 23. V kl. 19 kevadball.

RAADIOTEATER

Laup., 16. V kl. 10 III pr. «Taadid», kuuldemäng B. Vassiljevi jutustusest, kl. 15 I pr. «Mikumärdid», kuuldemäng H. Raudsepa komöödiast; pühap., 17. V kl. 15 I pr. Jastekuldemäng «Pall»; neljap., 21. V kl. 20.30 I pr. H. Rammo kuuldemäng «Õks maine asi».

V. I. LENINI NIM. TALLINNA KULTUURI- JA SPORDIPALEE

KONTSERDISAALIS: reedel, 15. V. laup., 16. V. pühap., 17. V. kl. 19.30 esineb ansambel «Sinjaja Pitsas»; teisp., 19. V. kolmap., 20. V. neljap., 21. V. kl. 19.30 laulab Bulgaaria estraadisolist **Vasil Naidenov** ansambli «Telefon» saatel.

VÄIKESES SAALIS: reedel, 15. V. esmasp., 18. V. teisp., 19. V. neljap., 21. V. reedel, 22. V. kl. 19 tudengiteatri etendus **A. Alliksaare «Nimetu saar»**.

«ESTONIA» KONTSERDISAAL

Laup., 16. V kl. 19.30 **Eino Tambergi** autoriõhtu «Isamaast ja armastusest», kaastegevad Eesti Filharmoonia Kammerkoor Tõnu Kaljuste juhatusel, J. Tamme nim. puhkpillikvintett, Mariika Eensalu, Väino Puura, Lemmo Erendi, Samuel Saulus, Leho Läte, Kalle Kauksi, Helju Tauk, Viive Pajuri, Mart Siimer; pühap., 17. V kl. 12 abonement nr. 19, loengukontsert «Inimene ja hääl» IV–XI kl. õpilastele, esinevad Reet Kromel, Leili Tamme, vanamuusikaansambel «Linnamuusikud» Taivo Niitvägi juhatusel, Barbershop-kvartett, Anu Kaal ja Peeter Volkonski, lektor **Olle Himma**; kolmap., 20. V kl. 19.30 esitab **Peep Lassmann** klaverimuusikat, kavas Sostakovits, Mägi, Beethoven, Messiaen.

RAEKOJA SAAL

Reedel, 15. V kl. 19.30 klaveriõhtu, esineb Ukraina NSV teeneline kunstnik Ljudmila Martsevits (Kiev), kavas Mozart, Schubert, Beethoven; neljap., 21. V kl. 19.30 G. Otsa nim. muusikanädala avakontsert G. Sviridovi helitöödest.

NIGULISTE

Laup., 16. V kl. 11.30 esinevad **Toomas Velmet** (tsello) ja **Andres Uibo** (orel), kavas Buxtehude, Vivaldi, Bach, Lully; kolmap., 20. V kl. 19 esitab orelimuusikat **Ljubov Sišanova** (Jaroslavi), kavas Bach, Kalinnikov, Tšesnokov, Reger.

TALLINNA LOOMAAED

Avatud iga päev kella 10–20. Loomaaed asub Paldiski mnt. 145 (tollid nr-d 6, 7 ja 8, Zoo peatus). Ekskursioonide tellimine tel. 59 98 55.

RIIKLIKUS KUNSTIMUUSEUMIS (Weizenbergi tn. 37) on väljapanekud «Eesti kunst» ja «Lääne-Euroopa klassika», August Weizenbergi loomingu näitus ning Zaven Arsakuni (Leningrad) graafika ja akvarellide näitus.

KUNSTISALONGIS (Võidu väljak 6) Heitti Polli ja Andrei Kormašovi teoste näitus (17. mail viimast päeva).

DRAAKONI GALERIIS (Pikk tn. 17) Leida Ilo tööde näitusmüük.

TARBEKUNSTIMUUSEUMIS (Lai tn. 17) «Tarbekunst läbi aegade», 15. mail kl. 16 avatakse Rootsi nüüdistarbekunsti näitus. 17. mail kl. 16 loeng «Mis on majoolika?» (lektor L. Schönberg).

LINNAMUUSEUMIS (Vene tn. 17) väljapanek «Vanu püüdeid XVII saj. kuni 1941. a.» ning Lea Livšitsi akvarellinäitus (stohhatüüpi).

RAEMUUSEUMIS (Raekoja tn. 4/6) Tallinna Kultuuriliskooli kirjajakunstiõhtu tööde näitus ja Eduard Sakarovi ehted.

LASTE LOOMINGU MAJAS (Niguliste tn. 6) Tallinna Pioneeride Palee ja USA Vermonti osariigi õpilaste tööde vahetusnäitus (viimased päevi).

TEATRI- JA MUUSIKAMUUSEUMIS (Müürivahe tn. 12) näitus «Tirkus. Tirkus. Tirkus». Laup., 16. mail kl. 16.30 esineb TRK diplomand **Sven Kullerkupp** (dots. L. Semperi klaverikiik).

TARTU KUNSTIMUUSEUMIS (Vallikraavi tn. 14) **Hiina RV** kunstniku **Jiang Shi-Lun'i** teoste näitus (17. mail viimast päeva) ja **Johannes Greenbergi** loomingu väljapanek. 22. mail kl. 16 avatakse **Aleksander Suumani** maalide näitus.

TARTU KUNSTNIKE MAJAS (Vanemuise tn. 26) vabariiklik akvarellinäitus.

A. STARKOPFI ATELJEEMUUSEUMIS (Tartu, Viide tn. 2) on A. Starkoppi keraamiliste tööde näitus.

A. H. TAMMSAARE MEMORIAALMUUSEUMIS (Kadrjorus, Koidula tn. 12a) **Kalju Suure** pöevapidid. Fotod Moskva näitusest.

E. VILDE MEMORIAALMUUSEUMIS (Kadrjorus, Roheline aas 3) on eksponeeritud kirjaniku viimane korter ühes püsinäitusega tema elust ja loomingust.

ADAMSON-ERICU MUUSEUMIS (Lühike jalg 3) uuendatud põhi-ekspositsioon rõhuga illemaalil. Ekskursioonid tellida tel. 44 58 38.

ETNOGRAAFIAMUUSEUMIS (Tartu, Burdenko tn. 32) Järva maa rahvakunsti näitus.

KINOMAJAS (Uus tn. 3) Riho Undi ja Hardi Volmeri pildid.

KIEK IN DE KÖKIS (Nõukogude tn. 1) avatakse 17. mail kl. 12 ülevaatenäitus «Eesti NSV noorte fotokunst 1986».

A. SAREVI KORTERMUUSEUMIS (Tina tn. 23–13) on näitused «Eesti teater 1944–1980» ja «Eesti töölisteatriid 1926–1944». Tel. 42 19 37.

NIGULISTE MUUSEUM-KONTSERDISAAL (Niguliste tn. 13) on lahti kl. 11–18, kolmapäeval kl. 14–21 (kontserdipäevadel kl. 14–18). Suletud esmaspäeval ja teisipäeval. Ekskursioonid tellida tel. 44 99 03.

KRISTJAN RAUA MAJAMUUSEUM (Raua tn. 8) on 20. maist jälle avatud kl. 11–18. Esmaspäeval ja teisipäeval suletud. Ekskursioonijuhataja tel. 51 18 31.

RIIKLIKU KUNSTIMUUSEUMI KOHTLA-JÄRVE FILIAALIS (Kultuuripalees «Oktoober») Kohtla-Järve Lastekunstiõhtu õpilaste näitus.

MEREMUUSEUMIS (Pikk tn. 70) Soome kaljumaalingu näitus **Kymenlaakso maakonnamuuseumist** (Kotka).

KOMBINAADI «ARS» SAALIS (Pärnu mnt. 154) **Helgi Polli** piltvaibad. Näitus lahti tööpäeviti kl. 11–13.

ESTICA

■ Kuuba ajakirjas «Bohemia» (nr. 14) ilmus Asta Põldmäe raamatust «Me» esimene peatükk pealkirjaga «Oleme» Tiiu Põdra tõlkes. Lisaks on Xiomara Crespo Giróni illustreeritud ja autori tutvustus luuletaja Alfonso Quiñones Machado sulest.

■ Kirjastuse «Muzöka» kogumikus «Muusika ja luule» (Moskva, 1986; koost. J. Domrina) sisaldub ka Aleksander Suumani luuletus «Nägin muusikat» (tõlk. S. Semenenko).

TÄHELEPANUKS RAHVALAULUHUVILISTELE

Rahvaloomingu ja Kultuuritöö Teaduslik Metoodikakeskus korraldab käesoleva aasta sügisel, täpsemalt 3. ja 4. oktoobril Tallinnas rahvalaulualase seminar. Õppusele oodatakse nende kollektiivide juhte, kus eesti rahvalaulu, olgu siis ehtsal kujul või mõnesuguses seades, lauldakse. Praktika on näidanud, et eesti rahvalaulule spetsialiseerunud ansambelid on vähe, kuid aeg-ajalt lauldakse neid küllakapellides, mitmesugustes estraadiansambliites ja muajagi. Huvi meie rikkaliku ja omanäolise lauluvaru vastu on tõusmas, vajaka

jääb aga asjatundmisest. On selge, et aastasade jooksul kodus pinnast välja kasvanud muusika aitab laiendada ja rikastada kollektiivide tänaseid kontserdiprogramme. Kuidas regilaulu aga lavale tuua, kust sobivat materjali leida — see kõik ongi eeloleva seminarit teemaks.

Et kavandatavat õppust sihipärasemalt ja suurima kasuteguriga läbi viia, pöörduvad kõigi rahvalauluhuviliste poole palvega saada maikuu jooksul soovitud osavõttuks koos vabas vormis kirjutatud küsimuste-

ga, millele soovitakse vastust saada. Lisaks regilaulule oleks ilmselt vaja kõnelda uuemast, lõppriimilisest rahvalaulust, ringmängudest ja ka pillimuusikast. Tähelepanu oleks vaja pöörata peale muusikapalade ka esitajate ja kuulajate, kogu suhtlemisprotsessile rahvamuusika abil. Las siis esmalt sõnad sõlmivad selle, mille edaspidi teod tasuda võiksid.

RAHVALOOMINGU JA KULTUURITÖÖ TEADUSLIKU METOODIKAKESKUSE RAHVALOOMINGU-OSAKOND

13. mail toimus ühtne ülevaariigiline poliitpäev, kus kõneldi ÜLKNU XX kongressi tulemustest, komsomoli ülesannetest ning tema osast meie ühiskonnas toimuvates muutustes. Poliitpäeval kohtusid seltsimehed K. Vaino Narva tehase «Baltijets» kollektiiviga, M. Ganjušov Paide MEK-i töötajatega, K. Kortelainen Tartu rajooni partei- ja nõukogude aktiivi ning Tartu siseasjade osakonna töötajatega, O. Merimaa Paide Lihakombinaadi kollektiiviga, M. Pedak Rapla Agrovastustusbaasi töötajatega, R. Ristiaan Eesti NSV Riikliku Kunstiinstituudi kollektiiviga, A. Rützel TRÜ ajalooteaduskonna üliõpilaste ja Tartu Plastmasstoodete Katsetehase töötajatega, E.-A. Sillari Tallinna 21. keskkooli õpilastega, A.-B. Upsi Jõgeva Metsamajandi töötajatega, A. Soidla Valga rajooni partei- ja majandusaktiivi ning selle rajooni Taagepera soovhoosi kollektiiviga, I. Toome «Ugaia» teatri ja Viljandi kultuurikooli kollektiividega ning H. Veldi Harju rajooni Kose EPT ja Ravila soovhoosi töötajatega. Toimused ka teiste partei-, nõukogude, ametiühingu- ja komsomolitöötajate ning majandusjuhtide kohtumised töökollektiividega.

Seoses valimistega toimus 5. mail Tartus kohalikus kultuurimajas kultuuritöötajate saadikukandidaadi-koosolek, kus täitevkomitee kultuuriosakonna parteisekretär Sirje Madisson tegi ettepaneku seada üles kirjanik Lehte Hainsalu kandidatuur. Ohel häälel valiti L. Hainsalu saadikukandidaadiks rahvasaadikute nõukogu valimisringkonnas nr. 59.

Tõehhoslovakkia fašistlikest rööv- vallutajatest vabastamise 42. aastapäeva puhul oli Nõukogude-Tõehhoslovakkia sõprusühingu Eesti osakonna õhtu, mille avas Eesti osakonna esimees, Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär V. Vaht. Ettekande tegi osakonna aseesimees, Eesti NSV haridusministri asetäitja K. Luts. Tõehhoslovakkia sõnaneistri teoseid eesti literaatide tõlkes lugesid kirjanikud J. Kross, E. Niit, L. Rimmelgas, P.-E. Rummo, A. Siig ja J. Kaplinski.

EKP Keskkomitee Marksismi-Leninismi Ülikooli loominguiliste töötajate osakonna lõpetas järjekordne lend, kokku 37 kuulajat. Diplomi said mitmed Eesti NSV Riikliku Vene Drama-teatri näitlejad, kultuuritöötajad ja rühm vabariiklike ajalehete toimetuste töötajaid. Lõpuaktusel kõneles EKP Keskkomitee propaganda- ja agitatsiooniosakonna juhataja Silvi-Aire Villo.

Asutati Eesti NSV Muusikaühingu Kohtla-Järve linnaorganisatsioon. Juhatakse esimeheks valiti ENSV teeneline kunstitegelane Priit Pärtina. Muusikaühingu Kohtla-Järve rajooniorganisatsiooni moodustamise koosolekul valiti juhatakse esimeheks teeneline õpetaja Jaan Saar. Eesti NSV Muusikaühingu Viljandi rajooniorganisatsiooni esimeheks valiti senine kooriühingu liider Jaak Moks.

13. mail korraldas Emakeele Selts Tallinna Keele ja Kirjanduse Instituudi ruumes üliõpilaskongressi. Päevakorras oli TRÜ V kursuse üliõpilase Leila Kimmeli ülevaade eesti kirjanduse tõlgetest Ungaris (juhendaja dots. Paula Palmeos), Süüvi Möldri (TRÜ V k.) ettekanne «Majandusartiklite süntaktilisest struktuurist», mis on koostatud ajalehete «Edasi» ja «Rahva Hääl» materjalide põhjal (juh. dots. Reet Kask), Lea Tosso (TRÜ V k.) «IX klassi emakeelkursuse võrsõnade omandatusest» (juh. dots. Maia Rõigas), Ilmar Tomuski (TPedi III k.) «Kaukaasia eestlaste keelest» (juh. dots. Aavo Valmis), Andriela Vuuti ja Ivi Tammaru (TRÜ III k.) vaatlus Viigala murraku häälikulistest kujutustest tänapäeval (juh. dots. Aino Valmet) ning Tiina Leemetsa (TRÜ IV k.), Külli Poki, Sirje Ratso ja Lea Tosso (TRÜ V k.) tähelepäetavate Kihnu laste murdekeele tarvitusest (juh. dots. Aino Valmet).

Isetegevuslike orkestrite vabariiklikus ülevaatuses Kohtla-Järvel osales 58 kollektiivi rohkem kui 600 osavõtjaga. Maksimaalsel arvul punkte kogus vaid üks kollektiiv — Rakvere 8. lastepäevakodu kasvatajate ansambel «Kungla». Solistide võistlulaulmisel tunnustati parimaks Eha Gusseva Viljandi rajoonist.

Eesti NSV Raamatühingu Tartu eksliibriseklubi korraldas eksliibrise- loolajate debüüt konkursi. Debüütdireemia vääriks tunnustati Valgas töötava noore kunstniku Silja Salmistu eksliibriselooming. Lootustepremiad said Eesti NSV Riikliku Noorsooteatri kunstnikdekorator Priit Kõiv ja Tartu pediatater Anne Daniel.

Mustamäe III raamatukõrgus on NSV Liidu rahvakunstniku Evald Okase eksliibrise näitus. Rakvere Teatri fua- jees on vaadata kunstnik Marika Meschini maalid, Tamsalu kultuurimajas kuni 1. juunini TPedi maaleriala õppejõu Mari Roosvalti õilmaalide va- liknäitus.

Teenete eest rahvamajanduse arendamisel ja seoses 1. majaga paigutati linnade ja rajoonide autahviile paljude tõeersindlaste, nende seas ka mitmete kunsti, teaduse ja kultuuri alal tööta- jate fotoportreed. Tallinna Lenini rajooni autahviile paigutati Eesti NSV TA Keele ja Kirjanduse Instituudi teadusala asedirektori Eva Ahvena ja Eesti NSV Riikliku Filharmoonia Kam- merkoori kunstilise juhi ja peadirigen-

di Tõnu Kaljuste, Tartu linna autahvi- lile RAT «Vanemuise» näitleja Raine Loo ja füüsikainstituudi direktori Peeter Saari, Tartu rajooni autahviile rajooni raamatukogu direktori Tiitu Eriemanni, Harju rajooni autahviile Kehra Lastemuusikakooli direktori Aita Ivanova, Pärnu linna autahviile Pärnu Laste Kunstikooli direktori Peeter Somelari, Põlva rajooni autahviile Vastse-Kuuste kultuurimaja direktori Helju Purasoni ja Valga rajooni autahvi- lile Valga Lastemuusikakooli õpetaja Ene Rüteli, Kingissepa rajooni autahvi- lile Vabariikliku Restaureerimisvalit- suse Saaremaa jaoskonna juhataja Jaan Miti ja Lümända kultuurimaja di- rektori Ulvi Põllu fotoportree.

TRÜ bioloogianõukogu ees kaitse- sid väitekirju Eesti NSV TA Zooloogia ja Botaanika Instituudi vaneminsener Ingmar Ott ja teadur Peeter Nõges. Esimese dissertandi uurimus kannab nimetust «Eesti järvede suvise füto- planktoni paljuaastased muutused ja nende seos ökoloogiliste teguritega», teine — «Võrtsjärve fütoplanktoni pro- duktsiooniökoloogia». Mõlemad väite- kirja kaitstjad tunnustati bioloogika- didaadi teaduslikku kraadi väärivaks.

Eesti NSV TA Füüsika Instituudi erialanõukogu ees kaitseid väitekirja FI teadur Risto Tammelo ja TPI vanem- õpetaja Pavel Suurvarik, kes tunnustati füüsikakandidaadi kraadi vääriliseks.

NSV Liidu Kirjastuskomitee kol- leegiumi ja Kultuuriala Töötajate Ame- tiühingu Keskkomitee presiidiumi otsu- sega kanti 1986. a. plaaniülesannete ja sotsialistlike kohustuste eduka täitmise eest NSV Liidu Kirjastuskomitee ja Kultuuriala Töötajate Ametiühingu Keskkomitee «Töökuulsuse raamatus- se» meie vabariigi ettevõtete ja orga- nisationsoonide kollektiividest Vabariik- liku Raamatukaubastu ja Kingissepa «Saarte Trükkija» nimed.

Balti etnograafide ühise töövilja- na ilmus hiljuti Riias trükitist Baltimaa ajaloolis-etnograafilise atlase esimese köide «Rahvarõivad». Atlase tööd koo- rdineerib NSVL TA N. N. Mikluhho-Mak- lai nim. Etnograafia Instituut. Kõnes- oleva köite kuraatoriks oli lätlane, aja- lookandidaat M. Slava. Eesti materjali koostamisel osalesid A. Voolmaa, E. Vunder, A. Kärner, E. Astel, K. Kõnsin. Vaatluse alla on võetud rahvarõivaste põhitüübid ja variandid XIX saj. kesk- elt XX saj. viiekümneendate aastateni. Rohkete illustatsioonidega varustatud põhiköitele lisandub mapp 70 kaardiga. Atlase töö jätkub põllutööriistade ja ehituste osas.

8.—10. maini toimus Võru rajoon- is Krabil järjekordne, 13. Eesti teo- reetilise bioloogia kevadkool teemal «Süsteematika ja evolutsiooniteooria». Ettekanded käsitlesid paleontoloogiat ja kaasaegset evolutsiooniteooriat, süs- teematika põhiprintsiipe, bioloogilise evolutsiooni modelleerimist, liikide tek- ket, evolutsioonilisi protsesse organis- mide kodustamisel, süsteematika ja evolutsiooniteooria uurimise ajалугу nii Eestis kui ka mujal maailmas jt. küsimusi.

30. aprillist kuni 3. maini viibis Jüri segakoor Adžaari ANSV pealin- nas Batumis, kus toimus sõpruskont- sert Adžaari ANSV Muusikaühingu kollektiividega. Touri Saksa juhatajad Jüri segakoori autasustati Adžaari ANSV Muusikaühingu aukirja ja au- aadressiga.

6.—11. maini esinesid Armeenia NSV-s meie noorte näidiskollektiivid, Tallinna Ehitajate Klubi rahvamusiika- ansambel «Kurekell» Ülle Raua juha- tuse ja Maido Saare tantsijad EKE Tehnokeskuse rahvatantsuansamblist «Lee». Eesti noored rahvakunstihaar- tajad osalesid 9. mail võidupäevale pühendatud kevadpeol Abovjanis.

ENSV Teaduste Akadeemia inglise teatri järjekordne etendus toimus 29. aprillil Mustamäel TA Kübernetika Instituudi saalis. Mängiti Michael Frayni näidendit «The New Quixote» (lavastas Kullo Vende) ja tsükliks ku- jundatud David Camptoni, nelja ühi- näidendit (lavastas Irene Tiivel). 8. mail mängiti samu näidendeid Viiniu- ses Teadlaste Majas.

Tallinnas, Eesti NSV Ohingu «Tea- dus» Keskkoleoriumi saalis toimuvad 18.—20. maini loengud Vladimir Või- sotski elust ja loomingust. Kuulatakse helisalvestust tema intervjuust 1979. aastal Pjatigorskis ja näidatakse slaide. Lektor on NSVL Ajakirjanike Liidu liige Valeri Perevõstikov. Tallinnas on ette nähtud kolm loengut.

16. mail kl. 12 algavad Keila lin- nuses ja kirikiaias sealse kodu-uurimise päeva puhul talgud, 17. mail kl. 12 kultuurimajas ettekanded: «Keskkon- nakaitseprobleemid Keila piirkonnas» (H. Kübard), «Keila mõisa ajaloo» (I. Leimus), «Keila kiriku ehituslooline ülevaade ja kunstivarad» (J. Lahe), «Otto Magnus von Stackelberg — kunstnik, arheoloog ja rännumees» (R. Kallas), «Keila Laulu ja Muusika Selts» (A. Põldvee). Keila kinos näida- takse filme.

5. mail Tallinna linnahallis toimu- nud ajakirjanduspäeva pressipeol as- tusid oratooriumil ehk kõnevoistlusel üles meie humoristid-sõnamehed A. Ehin, L. Leesi, J. Aarma, K. Kass, V. Koržets, L. Sibul, R. Aas ja R. R. Par- ve. Osavaima sõnaseadjana võitis kõne- võistluse Kalju Kass, kes rääkis sellest, kuidas vana mõlemist uut moodi ära kasutada.

SURI BUDDY RICH

2. aprillil suri ühes Los Ange- lese haiglas 69-aastane, džäss- muusikas tehniliselt kõige silma- paistvamate trummarite hulka kuulunud Bernard (Buddy) Rich. Juba 4-aastaselt oma vanemate vodevillietendustel trummarina ja steptantsijana esinenud Buddy astus džässmuusikuna 1938. aastal, mängides paljudes nime- kates svingbändides (Joe Marsa-

la, Bunny Berigan, Artie Shaw, Tommy Dorsey, Henry James jt.). Pärast südameatakki 1960. a. esines Rich lühemat aega laulja- na ja mängis oma ansambli liik- videerimise järele taas Henry Jamesi orkestris. 1966. a. alates juhatas ta menukat bigbändi, mis peale swingi viljeles ka džäss-rokki.

UUSI RAAMATUID

ERATO LÜÜRA. Armastusluulet renessansist 19. sajandi lõpuni.

Põimik prantsuse, inglise ja saksa varasemate aegade lembelüürikat valdavalt val- latlevas vaimus. Jaotus tsük- litesse järgib armastuse kui ka inimesu kulgu: esimeses noorus ning ka noor armas- tus, viimases loojangule vas- tuminev, vahepeal elu kõigis vikerkaarvärvides. Koosta- nud, tõlkinud ja saatesõna kirjutanud Valev Mirtem, kujundanud Andres Tali. Kirjastus «Eesti Raamat». 1987. Trükitud 12 000 eks. 112 lk. Hind 50 kop.

Игорь Северянин. СТИХОТВОРЕНИЯ.

Kogumik on koostatud Igor Severjanini (1887—1941) po- pulaarsematest luuletustest, mis on kirjutatud eestis, avaldatud siin või siis nii ehk teisiti on seotud Eestiga. 10 000 eks. 128 lk. Hind 60 Poedi 100. sünniaastapäeva

puhul väljaantud raamatule on järelsõna kirjutanud Rein Kruus, kaane kujundanud A. Salmin. Kirjastus «Eesti Raamat». 1987. Trükitud 10 000 eks. 128 lk. Hind 60 kop.

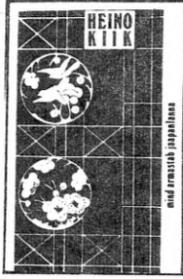
Joel Sang. PÄRIPIDI VASTUKARVA. Kirjatõud aastail 1976—1986.

Joel Sanga (s. 1950) kirja- tööde valimik sisaldab artik- leid ja arvustusi õige mit- mest vallast: kirjandus, tea- ter, film, keelepoliitika, üldi- sed kultuuriprobleemid. Vali- miku esimeses osas «Ved- rud ja polster» on antud kõ- nelusi kirjanduse ümber, teise osas «Haarab sule» on koondatud arvustused, kol- mas — «See sünnib toas» on pühendatud teatrile ja filmi- le. Neljas ja viies kannavad pealkirju «Üks korralik keel» ja «Võimalikud maailmad». Kujundanud H. Puzanov. Kirjastus «Eesti Raamat». 1987. Trükitud 3000 eks. 248 lk. Hind 40 kop.

Heino Kiik. MIND ARMAS- TAB JAAPANLANNA.

Armastusromaan koosneb kahest jaost: «Teadmatus» ja «Meeletus». Neis «jälgitakse omapärase aegluubi all kahe väga erineva inimese teine- teiseleldmist ja nende hinge- maastikke. Peategelase Ju- hani egotsentriline maailma- käsitus saab selle taustal mõnedki korrektiivid». Ku- jundanud Tõnis Vint. Kirjas- tus «Eesti Raamat». 1987. Trükitud 80 000 eks. 176 lk. Hind 80 kop.

ANTSU TORUPILL. Lugu sid rumalast Vanapaganast (Eesti).

Lood rumalast Vanapaga- nast on eestlaste hulgas ol- nud varasematel aegadel väga populaarsed. Meie käsikirja- listes rahvaluulekogudes on neid praegu vähemalt pool- teist tühat teksti, eri jututü- pe üle saja. Vanemale kooli- eale mõeldud sarja «Muinas- lugusid kogu maailmast» jär- jekordsesse raamatusse on valitud nii muinasjutte Kava- last Antsu ja Vanapaganast kui ka muid rumala Vanapa- gana lugusid. Raamatu lõpu- jutt «Teenistusleping» on kat- se Kavala Antsu ja Vanapa- gana muinasjutudest sisulist tervikut kokku seada. Koos- tanud ja järelsõna kirjutaa- nud Pille Kippar, illustra- tsioonid ja makett: Jüri Arrak.

Jaan Kaplinski. JALGRATASTE TALVEUNI.

Nooremale koolileale mõel- dud raamatusse on koonda- tud enam kui veerandosa lei- dlikke kujunditega värsslu- gu. Pildid joonistanud Jaan

sarja kujundanud Silvi Liiva. Kirjastus «Kunst». 1987. Trü- kitud 75 000 eks. 96 lk. Hind 50 kop.

«ТАЛЛИН» nr. 2.

Tänavuse teise numbril lue- leveerud on antud eesti lue- le austajate ja vene keelde vahendajate käsutusse. Tõlki- jad J. Moritz, V. Sirokov, N. Karpova, S. Petrov, J. Reir, A. Zorin, M. Jasnov, M. Sapo- valov, M. Korol ja M. Kras- sinki esinevad seekord oma luuleloominguga. Proosahe- külgedel jätkub V. Luige «Seitsmenda rahuveevade» avaldamine J. Kalloni tõl- kes. Romaani lõpuosa ilmub kolmandas numbris. Veel on lugeda O. Kruusi «Capriccio

Tammsaar. Kirjastus «Eesti Raamat». 1987. Trükitud 50 000 eks. 48 lk. Hind 35 kop.

«EHITUSKUNST». Teine. Kolmas. 1982. 1983.

Eesti NSV Arhitektide Liidu II ja III kogumik-aastaraa- mat sisaldab ümmarguselt 40 kirjanepikut. Siin heidetakse pilk linnahallile (Ain Padrik), «Ugala» teatrihoonele (Kalvi Voolaid), Loksa puhkebaasi, Põlva rajooni keskhaijala, Aegviidu-Neljärve puhkebaasi jt. projektidele. Loeme arti- kleid: Ignar Fjuki «Üha are- nev ehituskunst», Vilen Kün- napu «Mõistatustilikkuse as- pekt traditsioonilises arhitek- tuuris», Tiit Kändleri «Arhi- tektuurist ja elust», Ike Vol- kovl «Arhitekti staatusest», Veljo Kaasiku «Venturi ja me» ja Leonhard Lapini «Ees- ti funktsionalism», «Estonia» teatri- ja kontserdihoone re- konstrueerimisest kirjutab Rein Luup, Karl Burmani 100. sünniaastapäevaks Leo Gens, mille keskelt lahkunud Tartu

arhitektist Arnold Matteusest Raul-Levroit Kivi, arhitekt Voldemar Tippel juubeliks Tiit Trummal. Almannahist leiame veel Piret Puki sõna- võtu «Universaalne geomeet- ria», kirjutisi «700-aastane Viljandi» (Kalvi Voolaid), «Haapsalu jaamahoone» (Liivi Künnapu), «Tallinna Alek- sander Nevski katedraal» (Ants Hein), leheküljed «10 arhitekti Kunstisalongis», «Üle läve 12 eramut», «Galerii — 10 projekti» ja «Foorum — 9 valmishetust», kirjutisi kon- kurssidest, diplomitöödest jpm. Tekste täiendab ligi pool tühat mustvalget ja värvitru- kis fotot ning joonist. Resü- meed vene ja inglise keeles. Koostanud Ain Padrik ja Ig- nar Fjuk. Kirjastus «Kunst». 1986. Trükitud 13 000 eks. 128 lk. Hind 2,80 rbl.

Igor Kon. INTERDISTSIPLI- NAARNE SEKSUOLOOGIA.

Raamatus käsitletakse seksu- ooloogia kui kompleksse tea- duse loodusteaduslikke, sotsiaalkultuurilisi ja psühholo- gilisi aspekte. Ühtlasi ant- take ülevaade seksuoloogia ajaloo ning kõrvalekaltest seksuaalkäitumises. Varusta- tud terminoloogiasõnastiku- ga. Venekeelsest käsikirjast tõlkinud P. Tulviste, kaane kujundanud T. Aru. Kirjastus «Valgus». 1987. Trükitud 3500 eks. 232 lk. Hind 1,10 rbl.

Tiraaž realiseeritakse eel- tellijatele ja raamatukogudele.

VÄIKEMES LÄHEB KOO- LI. Koolireformi esimesed sammud.

Zurnalistide kirjutatud pub- litsistlik kogumik sisaldab koolireformi esialgseid tule- musit tutvustavaid intervjuu- sid ja kirjutisi. Illustreeritud fotodega. Koostanud V. Eks- ta, kaanekujundanud R. Mägar. Kirjastus «Perioodika». 1987. Trükitud 4000 eks. 96 lk. Hind 40 kop.

Sama. Inglise keelde tõlki- nud Reet Juttus, Faina Laks- berg, Lauri Linask, Lya Oll, Tarmu Tammerk ja Kristi Tar- rand. Trükitud 700 eks.

Boris Körver. LAULULAS- TE PIDUPÄEV. Valimik laste- laule klaveri saatel.

Vihi sisaldab 15 lastelau- lu O. Drizi, E. Esopi, K. Kang- ru, I. Lemberi, H. Männa, E. Niidu, H. Osila, O. Rootsi, O. Saare ja L. Tungla sõnadele. Vene keelde tõlkinud M. Ter- vonen ja J. Sal-Saller, kaane kujundanud S. Liiberg. NSVL Muusikafondi Eesti Vabariik- liku Osakonna väljaanne, 1987. Trükitud 2000 eks. 48 lk. Hind 1,24 rbl.

Endel Isop. ORIENTEERU- JA. Pioneerinstruktori tark- vara. Kaas ja joonised: E. Isop, E. Viide nim. Tallinna Pedagoogilise Instituudi vä- liaanne. Trükitud 500 eks. 184 lk. Hind 35 kop.

«EESTI LOODUS» nr. 5.

Mainumber on pühendatud Pandiverele ning sissejuhata- va sõnavõtuaga esineb EKP Rakvere Rajoonikomitee I sekretär U. Niisuke. Numbril esimeses osas on toodud to- sinkond kirjutist Pandivere looduse, asustuse, maavarade jm. kohta, teises on artikleid, mis puudutavad keskkonna- kaitse ja looduse otstarbeka majandamise sõlmküsimusi. Siin on avaldatud Leo Välli- neri «Mis juhtub põhjavee ja iõgedega, kui...», Andrus Ristkoka «Kas on alternatiiv- eesti fosforiidile?», Ott Kooli «Loodusvarade kasutaa- mine on kultuuriküsimus» jt. 80 lk. Hind 50 kop.

«NOORUS» nr. 5.

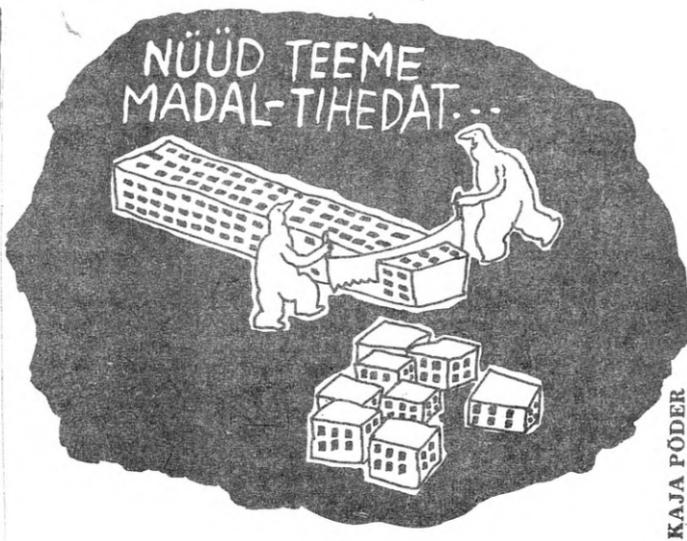
Avaldab kirjanduse ja kunsti alalt veerge Igor Severjanini 100. sünniaastapäeva pu- hul, Maire Luige kõneluse Tallinna Pioneeride Palee kooliteatrist «Kes on teatri vastu», Jaak Olepi kirjutise «Aja trepid» (Etüüd teemal «Kunstnik ja tellija») jm. 40 lk. Hind 35 kop.

«RAAMATUKOGU». Aprill 1987.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatu- kogu väljaandes võtavad kõi- gepealt sõna kirjanikud Arvo Valton («Kujutelmil tänasest raamatukogust») ja Teet Kal- las («Raamatukogumälestu- sed. Raamatukogulootused»). Teemal «Oskar Luts ja Tartu ülikooli raamatukogu» kirju- tab Elna Hansson, keskeriõp- peasutuste raamatukogude tegevusest Katrin Reemet, lapse ja noore lugeja kuu- nemisest Lea Lumi jne. 16 lk. Hind 20 kop.

«EKRAAN» nr. 3 ja 4.

Avaldab meie vabariigi fil- mielust stuudio «Tallinnfilm» reklaamitoimetaja R. Rekandi pilgumeid stuudio k. a. töö- plaani, veerud «Videoteek. Esimesed sammud. Kas van- linnas tuleb videoklubi?» (M. Liidja), vestluse Tallinnas vii- binud multililmide looja Jüri Norsteiniga (Tiit Luik) ja Ren- nede Rekandi kõneluse Eesti NSV teenelisele kunstnikule Vladimir Spozninile pühen- datud portreefilmist «Artist» («Tallinnfilm»). Hind a 25 kop.

IDEE SÜND

Kirjamees Unter läks juurviljapoodi. Ostis seal rubla kahekümne seitsme kopika eest kapsast ja kartulit, maksis kolmekaga, aga tagasi sai kassast kaks rublalist. Unter ei teinud teist nägu, pistis raha tasku ja tuli kauplusest välja. Kodus pani Unter kartulid keema ning hakkas mõtlema. Võrdles ennast tuntud Ras-kolnikoviga. Küsis: kas tema, Unter, tunneb ka süüepiina? Ei tunne, koges ta ehmatusega. Kas raha tagasi viia või mitte, selles oli küsimus. Unter ei viinud raha tagasi, vaid hakkas romaani vihtuma. Pealkirjaks pani «Kahevahel». Elu ise oli kirjaniku uksele

koputanud. Kes ei tahaks seista keset pulbitsevat tänapäeva!

Elu ei seisa paigal. Kus sa sellega. Ühel heal päeval leidis Unter, et kartulid ja kapsas on otsas. Ta läks juurviljapoodi. Ikka samasse, kus harilikult käis. Unter ladus kandekorvi kapsast ja kartulit ning astus kassa ette. Kassapidaja tunnistas kirjameest pika pilguga ja ütles: «Teie saite eelmine kord rohkem tagasi. Ma pidasin teie kolme-

kat viieliseks.» — «Siis te oleksite pidanud mulle andma...» kaitses ennast Unter. «Lurjus!» lõpetas kassapidaja vaidluse. Unter maksis kapsa ja kartulite eest pluss kahekümne seitsme kopikalise arvevahe. Kui koju jõudis, keetis kartuleid. Pärast luges Unter oma poolikut romaani, pani uue pealkirja: «Hall talv». Sellest pidi tulema optimistliku lõpuga teos.

ANDRES VANAPA

KÜSIMUS: 5. mail, ajakirjanike päeva pidulikul koosolekul Lenini-nim. Kultuuripalees, anti sulle esimene «Meie Matsi» pronkskuju silmapaistvate saavutuste eest huumori ja satiiri arendamisel ning populariseerimisel. Kuidas hindad seda auhinda?

VASTUS: Ausalt öelda olen väga üllatunud, et huumor ja satiir, millele on pühendatud 38 aastat, on nüüd seaduslikult avalikustatud. Kõik need pikad aastad tundsin ennast musta varesena valgeta tuvide keskel: kriitika ja kritiseerija pole ju kunagi olnud soositud. Mis puutub isiklikult minusse, siis Matsiga olen seotud võrdlemisi vähe. Minu soontes voolab muulase veri, kuigi olen läbi ja lõhki eesti näitleja. Kui mulle oleks öeldud tänaval: «Mats!», oleksin solvunud. Olen rohkem Mooses kui Mats... Nüüd aga teeb see mind rõõmsaks! Vanasti oleksin pidanud ütleva: see autasu ei kuulu mitte minule, vaid kollektiivile. Praegu, uutmise ajal ütlen pisut teisiti: see autasu kuulub minule ja neile, kes aitavad mind minu töödes ja tegemistes.

K.: Ütle ausalt, kellele sina oleksid andnud «Meie Matsi»?

V.: Sellele, kes vähemalt 20 aastat on teinud kõik selleks, et meie elu muutuks kas või selliseks nagu praegu, mil on soodus pinnas anda satiiri eest autasusid.

K.: Kas «Meie Matsi» võib nimetada eesti «Oskariks»?

V.: Ei või. «Oscareid» saab kuhjaga, «Matsi» kord elus. Tulevaste laureaate kohus on teha kõik selleks, et ameeriklased hakkaksid nimetama oma «Oscarit» ameerika «Matsiks». Vaat see oleks juba poliitiline progress!

K.: Kas sulle tundub, et žürii otsus oli seekord õiglane?

V.: Olen ise olnud paljudes žüriides. Tean, et siamaani oli mõningate žüriide mõningatest otsustest raske aru saada. Preemiaid ja laureaadi nimetusi said tihti need, kes seda ei väärinud. Või väärinuks vähemat. Vastan su küsimusele paradoksiga: vahel on kogu žürii olnud ühe kandidaadi poolt, vastu on rääkinud ainult kandidaadi loomingu...

K.: Kas «Meie Mats» on sinu kõige kõrgem ja kaalukam autasu?

V.: Jah, aga mitte kõige pikem. Kõige pikem oli aplaus.

K.: Sa oled näitleja, lavastaja, teatri kunstiline juht, pedagoog, koomik, telekommentaator, isa, abielumees jne. Kas ei ole liiga palju rolle ühe inimese jaoks?

V.: On küll. Vahepeal nähti mind veel ühes rollis — meditsiini imena.

K.: Mille üle sa ise kõige rohkem imestad?

V.: Kui ruttu mõned inimesed «perestrojeeruvad»: mõtted on narmendamisi ära kulunud, aga sõnavara on viimase moe järgi.

K.: Näiteks?

V.: Võtame kas või, noh, sporditeema. 31. jaanuaril 1973. aastal avaldas meie «Spordileht» «Sovetski Spordi» juhtkirja, kust muu hulgas loeme: «...mitmetes linnades on loodud jalgpalliniskondi, bridžisektsioone, ja karate-rühmi. Mõnel pool kultiveeritakse joogat. See harrastus ei sobi töönimestele, kelle püüdeks on enda igakülgne

MATSI PRESSIKONVERENTS

arendamine ja täiustamine: süsteem baseerub idealistlikel filosoofilistel vaadetel ja õh-kab müstikat. Kulturism on aga egoistlik eneseimetlemine ja oma kehaga eputamine, kõik see käib risti vastu nõukogude kehalise kasvatusete printsiipidele...» Jne. Ja mida me praegu, aastal 1987 sellest arvaksime? Joga!

K.: Kas sa loed praegu ajalehti meelsamini kui varem?

V.: Praegu loen ma väga palju, rohkem kui kunagi, eriti keskajakirjandust! Kui varem lugesid lehest ühte, aga tegelikult elus nägid hoopis teist, kui varem jäid tõesid lihtsalt avaldamata, siis praegu — jääb eesti ajakirjanduses kahjuks palju tõlkimata, ja kui tõlgitakse keskajakirjandusest, siis tihti kupüüridega.

K.: Mis sa oskad öelda «Sirbi ja Vasara» viimase lehekülje kohta?

V.: Võiks olla naljakam ja arusaadavam. Mida suurem humorist, seda lihtsam ja selgem ta on. Lakoonilisuses peitub huumori iva.

K.: Kes kolleegidest humoristidest meeldib sulle kõige enam?

V.: Eestis Priit Aimla autor-esinejana. Lauri Leesi siis, kui ta kirjutab asjadest, mida tunneb. Toomas Kall oma lühinaljade ja aforismidega. Ülejäänud on võrdsed.

K.: Kas sulle ei tundu, et Reklaamiklubi küsimused on sageli paremad kui vastused?

V.: Nii see peabki olema! Praegu on küsijate aeg, enne oli vastajate aeg. Elu läheb ju edasi! «Aja Pulss» on parem kui «Küsimused ja Vastused».

«Aja Pulss» tellis minult artikli, «Küsimused ja Vastused» seda ei teinud... «Abiks Agitaatorile» samuti mitte.

K.: Räägime filmi-, teatri-, muusika- ja telekunstist. Nõus? Mis on sulle viimasel ajal jätnud parima mulje filmikunstist?

V.: Tengiz Abuladze «Patukahetsus». Mitte niivõrd kunsti suursündmusena kui faktina, et Gruusias leidis mees, kes suutis kriitiliselt näha oma rahva esindajaid; neid, kes pikki aastaid hoidsid riiki hirmuvalitsuse all. Ärme unustame, et film valmis siis, kui iga tegija pea kohal rippus Damoklese mõök. Müts maha!

K.: Mis sa arvad, kas «Tallinnfilmist» tuleks kunagi sama mastaabi film?

V.: Kahtlen, kuigi režissööre ju on. Tuleks hakata julgust koguma!

K.: Mis meeldis muusika vallas?

V.: Vladimir Spivakovi kammerorkester «Moskva Virtuosiid». Teater, kus kõik näitlejad oleksid samasugusel tasemel nagu pillimehed selles orkestris, — see on lavastaja unistus. Kunstliku demokraatia ilminguna mõjus aga see, kuidas dirigent lõpus terve orkestri kätkpidi läbi raputas.

K.: Kuidas sulle teleprogramm tundub?

V.: Lugu pean «Vaatevinklist», «Prillitoostist» ja «Noortestudio pärastlõunast». Ülejäänud programm on ilmetu. Ma mõtlen meie programmi, mitte Kesktelevisiooni — Kesktelevisioon ja Leningrad on märksa huvitavamad. Kümme aastat tagasi oli vastupidi. Millal see Tõusu langus meil algas, on raske öelda. Praegu oleks aeg huvi-

tavamaks muutuda. (Tehnilliste võimaluste ja loominguliste otsingute vahekorral on praegu ühtlustunud.) Mis puutub huumorisaadetes, siis siin ütleksin, et kitsas king pigistab tegijaid... See võib tunduda paradoksina, aga viimasel ajal vaatan rohkem Moskvat kui Helsingit.

K.: Ärme läheme kriitiliselt. Muidu võib jääda mulje, et oled vanaks jäänud ja hakkad asja ees, teist taga torisema. Parem räägime teatrist. Ütle parem, kas kunstiline juht või peanäitejuht teatris on raske olla?

V.: Peanäitejuht või kunstiline juht on elukutse. Täpselt samasugune nagu näitleja või lavastaja. Võib olla hea lavastaja, aga halb peanäitejuht, võib olla vastupidi. Parem on, kui peanäitejuht on ka väga hea lavastaja, aga seda juhtub harva. Teater võidab alati siis, kui on väga hea peanäitejuht. Saa nüüd ise aru mis ma sellega ütelda tahan?

K.: Pisut segane, aga käib küll. On kuulda, et pärast «Cyranon» tegid uue komöödia «Kena naine lillega» ja sügisel alustad «Revidenti». Miks äkki selline soov?

V.: Igal ajastul on oma «Revident». Kuidas võiks mööda lasta võimaluse teha uutmise aja «Revident»?

K.: Ja lõpetuseks, mida soovid endale ja kolleegidele satiiririndel?

V.: Et vastased taipaksid vastupanu mõttetust ja alla annaksid või meie poole üle tuleksid. Tööd jätkub meil kuhjaga.

Kirja pannud
EINO BASKIN

«СИРП И ВАЗАР»
(«Серп и молот»)
Индекс 69786

TOIMETAJA ILMAR RATTUS
TOIMETUSE KOLLEEGIUM: V. HERKEL, J. KANGILASKI, K. KHSK, M. MIKIVER, I. MOSS, L. REMMELGAS, J. RÄÄTS, A. TAMM, I. TORN, P. UUSMAN, D. VAARANDI.

Toimetuse aadress: 200 031 Tallinn, Gagarini pst. 30, postiaadress: 200 090 Tallinn. Peapostkontor, postkast 388. Telefonid: toimetaja — 44 14 16, toimetaja asetäitja — 60 19 24, vastutav sekretär — 60 17 03, publitsistika- ja kultuuritöö osakond — 44 30 05, kunsti ja huumoriosa-kond — 60 19 05, kirjandusosa-kond — 60 18 83, muusikaosa-kond — 60 18 22, teatriosakond — 60 12 46, masinakiri — 60 27 93. «Sirp ja Vasar» ilmub kord nädalas. Tellimishind kol-meks kuuks 1 rubla ja 29 kop. Üksiknumbril hind 10 kop. Väljaandja kirjastus «Perioodi-ka», Tallinn, Pärnu mnt. 8.

«Сирп и вазар» («Серп и молот») орган Министерства культуры и творческого союзов Эстонской ССР. Издательство «Периодика». Таллин, Пярнуское шоссе, 8. ЕКР Keskkomitee Kirjastuse Trükikoda, Tallinn, Pärnu mnt. 67-a. Maht 4 trükipoognat. Tiraaž 76 100.

MB-03021

Tellimise nr. 1940
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10